

Årbok for Sykkylven

1996

SYKKYLVEN SOGENEMND

INNHOLD:

	Side
Nils Einar Rye: Messe i kjøpesenteret.....	3
Roald Solheim: Føreord.....	4
Anne Vikebakk: Den gode samaritt	5
Biletkaavalkade.....	7
Lelis Bagol Kurseth: Om filippinsk hagebruk i skulen.....	10
Oddvar Haugen: Straumgjerde anno 1963	11
Nils Einar Rye: Stjerneliv på Nille-marka.....	13
Arvid Blindheim: Ei næring i utvikling - og Norsk Møbelfaglig Senter	15
Oddvar Haugen: Møbeltransport anno 1958	17
Gyri Aure: Sykkylvsband med ambisjonar og særpreg	18
Ole Jostein Fet: Skiftande storfeavl i Velledalen	21
Roald Solheim: Hundeidvik Blandakor fyller 125 år	24
Ottar S. Myrseth: Budeie i Megardsdalen	25
Astrid Falkum: To.....	27
Kjetil Tandstad: Møbeldekor og kyrkjekunst.....	28
Odd Brunstad: Velledalen bedehus	33
Jostein Kursetgjerde: Sørestrandsvegen frå gardsveg til bilveg	35
Øystein Eliassen: Bompengevegen Aursnes - Tynes og A/S Aursnes Ferjekai.	38
Eldar Høidal: Stemne for Buvik-, Tomren- og Rønesslekta	42
Eldar Høidal: Sykkylvsbladet gjennom 50 år.....	44
Oddvar Haugen: Sykkylven anno 1963	47
Hans Hovden: Ei underleg soge frå krigsåra	48
Astrid Falkum: Jeg roper navnet ditt	49
Petter Kursetgjerde: Eit hus på flyttefot	50
Gyri Aure: Møte mellom to generasjonar kunstnarar.....	52
Per Svein Tandstad: Eit lensmannsliv.....	54
Torbjørg og Svein Midtgård: Laftekunst i Sykkylven	57
Bøker frå Sykkylven Sogenemnd	58

Utgjevar: Sykkylven Sogenemnd

Skrift: Times 11/12 (tekst), Goudy Bold Italic (titlar).

Sats, montasje og prent: Cylindertrykk A/S

1996

ISSN 0804-2225

Framsida: Biletet på framsida syner den gamle og opprinnelege Sykkylvsbuna-den. Mönsteret på bunaden er minst 200 år gammalt, ettersom Sykkylvsrosa er datert til før 1798. Det var bondekvinnelaget i Sykkylven som tok initiativet til å rekonstruere den gamle bunaden, og for om lag fire år sidan sydde Husfliden opp ein modell av bunaden

(Foto: Ole Jostein Fet)

Nils Einar Rye, f. 1963, er frå Sykkylven. Han skriv dikt og prosa og arbeider som lærar.

Messe i kjøpesenteret

Kjøpesenteret solar seg
i sakralt lys
Døra høg og porten vid
og inne ventar liturgien
som skaper omme rundt
skaparverket

Dei frelse togar inn
til rulletrappene som skal ta dei
til himmelen

Høgtalarar les dagens tekstar
Minibanken hostar blygt
i hjørnet

Dei frelse blir teikna i panna
med strekkodar
Byter kjærleik mot merkevarer
og kliner svoltne med altertavlene
på prøverommet

Kafeen
Bak diskene ei kvinne
med stripepet messehagel og
messingskilt på brystet

Ho bryt brødet
Dei frelse slurpar vinen i seg

Kolsyra døyr raskt på tunga
og tørsten vaknar igjen

Illustrasjon Eldar Tandstad

Nils Einar Rye

Føreord

Årbok for Sykkylven jubilerer litt i år. 1996-utgåva er den femte i rekka.

Det var veteranen Øystein Eliasssen som kom med tanken. Dei andre i Sykkylven Sogenemnd, som Eliassen den gongen var leiar for, var samde. Dei bad historikaren og eldsjela Eldar Høidal vere skriftstyrar. Han la ned eit tidkrevjande og verdfullt grunnmursarbeid med den fyrste utgåva av Årbok for Sykkylven.

Mange spurde om ei lita kommunal eining som Sykkylven, med berre sju tusen sjeler, kunne vere stor nok til at eit slikt tiltak kunne gå over tid. Slike tidsskrift var på dette leitet først og fremst fenomen på futedømenivå. Spådommane vart gjort sørgeleg til skamme. Årboka har kome ut kvar før-julsvinter sidan. Folk kjøper boka. Dei les ho. Dei drøfter innhaldet. Folk sender boka som presang til utabygds slekt og venner. Gjevarane er stolte av gåva si, og mottakarane er takksame. Ei helsing frå og om heimstaden er alltid populært. Kulturskriftet frå møbelbygda er blitt eit samleobjekt. I Sykkylven Sogenemnd sit i dag Kjell Løseth som leiar. Medlemmer elles er Kjellaug Klokk, Ragnhild Grebstad Hole, Bergljot Tandstad, Greta Remø Klokk, Ole Jostein Fet. Eldar Høidal. Vebjørn Aarhus og Petter Arne Sørgård. Nemnda har fleire store prosjekt på gang og har som vanleg hatt eit år med mange oppgåver. Sykkylven Sogenemnd er skriftstyret i Årbok for Sykkylven sin oppdragsgjevar, og det er Sogenemnda som er utgjevar av årboka. Lenger bak i årboka finn vi ei liste over bøker som Sogenemnda har gjeve ut, og som er til sals. Sogenemnda og skriftstyret har hatt eit ope og godt samarbeid, og skriftstyret har fått høve til å gjere sine val utan særleg innblanding ovanfrå. Dette har nok

gjort sitt til at boka har blitt eit allsidig kulturskrift. Som døme på spennvidda er det nærliggande å vise til denne utgåva. Stoffet femner frå ung hardrock til skjemtsame soger og varm poesi, illustrasjonane våre, både fotografia, teikningane og andre grafiske arbeid, har også viktige funksjonar i skriftet. Samnemnaren for tilfanget er at alt er skapt i Sykkylven, eller av personar med sterkt tilknytning til staden.

I tillegg til teiknarane, fotografane og forfattarane har Årbok for Sykkylven også andre medhjelparar. Eg tenkjer då på prenteverket i bygda, Cylindertrykk A/S, som kvart år har utført framifrå handverk med engasjement, interesse og tolmod langt over det framande ville vist. Dette året er det Tove Overvoll som er prenteverket sin pålitelege, hjelsame og inspirerte kontaktperson og hovudansvarlege representant i arbeidet med årboka. Sist, men ikkje minst, må vi nemne næringslivet. Svært mange av bedriftene i Sykkylven ser verdien av at Årbok for Sykkylven samlar og tek vare på unikt kulturstoff frå samtid og fortid slik at vi kan hygge oss med desse godbitane i dag, og kva viktigare er, ta vare på arvesølvet med tanke på framtida og dei som kjem etter oss.

Roald Solheim
(redaktør)

Skriftstyret for Årbok for Sykkylven 1996:
Kjetil Tandstad, Gyri Aure, Ragnhild Grebstad Hole,
Ole Jostein Fet, Eldar Høidal og Roald Solheim

Sykkylven
Sogenemnd. Bak
frå v.: Vebjørn
Aarhus, Greta
Remø Klokk,
Eldar Høidal,
Petter Arne
Sørgård,
Kjellaug Klokk
og Ole Jostein
Fet. Framme frå
v: Bergljot
Tandstad, Kjell
Løseth og
Ragnhild
Grebstad Hole.

Søster Oline var heimesjukepleiar i Sykkylven i mange travle år. I dette intervjuet fortel Oline Aklestad i samtale med Anne Vikebakk (biletet) om den store utviklinga som helsestellet i kommunen har gjennomgått dei siste 40 åra.

Den gode samaritt

AV ANNE VIKEBAKK

Oline Aklestad kjenner Sykkylven svært godt - bygder og gredralag med vegar og hus, og ikkje minst menneska som bur der. Mange kjenner også henne, særleg frå den tida ho arbeidde i heimesjukepleia og var *søster Oline* for bygdefolket.

Oline tok til i heimesjukepleia i 1957, for om lag 40 år sidan, i ei tid då ein bygde ut helsevesenet etter at tuberkulosen ikkje lenger var den store faren. Når Oline fortel frå arbeidet sitt i heimesjukepleia, ser ein ei så stor utvikling at det er nesten uråd å tenkje seg at det ikkje er lenger attende i tida.

Heimesjukepleie- og husmorvikarordningtenesta var private ordningar i Sykkylven den gongen, og Helselaget stod for drifta så lenge Oline arbeidde der. Då tenestene vart kommunale i januar 1969, vart Oline tilsett i kommunen, og ho fekk ansvaret for dagleg drift av heimehjelp- og husmorvikar ordningane.

Oline har samarittkurs, som må reknast som den tids hjelpepleiarutdanning. I heimesjukepleia arbeidde Oline i nokre år saman med sjukepleiar; saman med andre med tilsvarande utdanning som ho sjølv hadde, og i ein periode var ho den einaste tilsette i heimesjukepleia. Heile tida var Marie Aase til stor hjelp: likeeins dr. Bendixen, som hadde eit fagleg ansvare.

Pengar til å drive tenestene skaffa helselaget gjennom basarar og andre tilskipingar. Særleg godt hugsar Oline ein 17. mai dei hadde opptog som innslag i feiringa. Kvinnelaget hadde kledd seg ut og køyrd rundt i bygda på ein lastebil og "hova" inn pengar.

Brukarane måtte også betale ein eigendel for utførte tenester. Denne betalinga tok dei tilsette mot. Leiaren i Helselaget organiserte det daglege arbeidet, og fordelte oppdragene. Dei tilsette sjølve vurderte korleis arbeidet skulle utførast. Månadsløna var 450 kroner då Oline tok til i heimesjukepleia, utan omsyn til timetal. Det var ikkje fast arbeidstid; fri var ein ikkje før arbeidet var gjort. Det

var svært godt å kunne vere to om arbeidet - for då kunne dei dele både på oppgåver og bekymringar, for elles vart det gjerne ein svært einsam jobb.

Arbeidet tok dei tilsette også med seg heim, bokstaveleg tala. Det var ikkje tale om eingongsutstyr, og alt slikt som dei trond i arbeidet, som sakser, sprøyter, bandasjar, måtte dei sjølve vaske og sterilisere. Dette gjorde dei heime - på komfyren og i steikjeomnen.

Oline leigde husvære i Sjurs-garden på Vik. Helselaget hadde møblert det, og Oline betalte leige for møblane og.

Telofon hadde ho ikkje. Beskjedar gjekk gjennom verterfolket, noko som i dette høvet fungerte godt.

Pasientar kunne dei ha over heile kommunen. Oline brukte mykje sykkel, gjerne kombinert med buss/robåt. Ho kunne til dømes verte rodd over fjorden til Sørestrand og så sykle til Hundeidvika.

I 1960 fekk Oline seg moped. Det var eit stort framsteg; for ikkje å tale om då ho fekk folkevogna i 1965! Etter det var ho heilt uavhengig av andre, sjølv om det vinterstid kunne verte så som så med brøyting og snømoking. Det var ofte nødvendig å skufle seg både inn og ut av husa ho besøkte.

Før ho fekk bilen, var det ikkje uvanleg at Oline overnatta i heimane der ho hadde stell. Det same gjorde dei andre tilsette. I slike høve gjorde dei det gjerne slik at dei tok eit stell om kvelden og eit om morgonen før dei reiste vidare til neste heim

Dei hadde sjølve med seg sengeklede; og sengeplassane dei fekk, kunne vere så mangt, likeeins dei hygieniske tilhøva. Men over alt vart dei vel mottekne, seier Oline, og ho er særleg imponert over korleis pårørande stilte opp år etter år.

Arbeidet i heimane kunne til dømes vere sårstell (det var ikkje uvanleg med liggesår), sprøytesetjing, blære-/ kateter-skylling.

Oline var også ofte med pasientar til sjukehus, i Ålesund eller andre stader i landet; både psykiatrisk og somatisk. Stundom kunne dette vere som fylgle i sjukebilen, stundom reiste dei på andre måtar.

Kor mange pasientar Oline hadde i døgeret, kunne variere mykje. Dersom pasientane var därlege og trong mykje hjelp, var det sjeldan dei var hos meir enn ein eller to. Hos svært sjuke pasientar var det gjerne også tale om nattevakter. Det hende at dei måtte vere dag og natt i fleire døgn hos ein pasient, nesten utan å kunne gå frå romet.

Etter ei eller fleire nattevakter var det heller ikkje sjølv sagt å kunne ta fri. Dersom det var bruk for dei andre stader måtte dei få hjelp før arbeidsdagen var slutt.

Men hadde ho fri etter ei nattevakt, fortel Oline at dersom veret var høveleg, likte ho godt å gå ein fjelltur i staden for å leggje seg.

Helselaget dreiv også helsestasjon, og heimesjukepleiarane hjelpte til med sped- og skulebornsunder-søkingar. Dei hjelpte også til på fødestova på den gamle aldersheimen på Vik.

Denne fødestova var ei oppleving i seg sjølv. Som på resten av aldersheimen var der tungvint, men triveleg.

Sengeklede og bleiar kokte dei på komfyren på kjøkenet - etter at mattellet var over for dagen. Deretter bar dei vasken ned i kjellaren for å skylle han, og på loftet vart kleda hengde til turk. Det hende at det var fleire fødande og born enn det eigentleg var plass til, og då var kommodeskufter brukte til sengeplass.

Arbeidet på helsestasjonen og fødestova vart også kombinert med stell i heimane, og det var ikkje uvanleg at Oline gjekk frå nattevakt til barnekontroll eller fødestova.

I det heile var arbeidet i heimesjukepleia dei åra

Oline Aklestad fotografert i si kjære folkevogn tidleg på sekstitallet. (Foto: Johan Aurdal).

Oline arbeidde der, meir ein livsstil enn eit arbeid. Arbeidet var givande og utfordrande, men det kravde også mykje; behovet for hjelp og stell regulerte kvar dag og liv slik at det ofte ikkje var rom for noko liv utafor heimesjukepleia.

Oline Aklestad saman med sosialleiar Jan Melseth, då ho slutta i kommunen etter 38 år i sosial-tenesta. Biletet i bakgrunnen er avskjedsgåva frå Sykkylven kommune.

Biletkavalkade 1996

I denne biletkavalkaden tek vi eit lite tilbakeblikk på det som har skjedd i Sykkylven i løpet av 1996. Året har vore prega av små og litt større hendingar både i næringslivet, kulturlivet og på idrettsfronten.

Første helga i januar var det duka for årets første hopprenn i SIL sitt anlegg i Søvikdalen. (Foto: Frank Kjøde)

Biletkunstnaren Peder André Skoglund var ein av dei mange sykkylvsungdomane som deltok under Ungdom-mens Kulturmønstring siste helga i januar. (Foto: Ole Jostein Fet)

Sykkylvingane visle stor gjeva/glede under innsamlingsaksjonen til Sanski Most, som ekteparet Muharem og Meleca Smajilovic tok initiativet til i februar. Fulle vogntog med hjelpesendingar sette kursen for Bosnia i månadsskiftet februar-mars. Frå venstre: Muharem Smaji-lovic, Ellen Standal, Meleca Smajilovic og Hallstein Lillevik. (Foto: Gyri Aure)

Velledalen IL arrangerer kvart år skidag på Hjorthol. Her er det tidlegare hoppar Per Hole-Drabløs som syner gamle kunstar. (Foto: Ole Jostein Fet)

Fleire møbelfabrikkar frå Sykkylven deltok under møbel-messa i Ålesund i mars. Her syner marketingsjef Runar Haugen detaljar frå Ekornes sin kolleksjon under messa. (Foto: Ole Jostein Fet)

Det vart ein ny suksess dei revygjengen på Sykkylven samfunnshus inviterte til påskerevyen Hotel Clystere i byrjinga av april. Kirsti Ramnefjell og Peder Ulla var to av revyatistane som entra scena til inntekt for "nytt" samfunnshus. (Foto: Eldar Høidal)

Biletkavalkade 1996

Det vart eit varmt gjensyn med "årginalane fram i dala" i Velledalen grendahus 17. mai. Her er det Plasse-Nils (Jan Ove Skogvoll) og tenestetausa Josefine (Kari Hjorthol) som er i aksjon på revy scena. (Foto: Ole Jostein Fet)

Sykylven Røde Kors oppretta i år ei såkalla brattlende gruppe. Dette er ei fjellredningsgruppe der medlemmene er røynde fjellklatrarar. (Gruppa skal setjast inn i redningsaksjonar i bratt og ulendt terrenget. Biletet er frå ei av øvingane fjellredningsgruppa hadde i vår. (Foto: Vegard Solsletten)

I jur

I juli vart det kjent at posten planlegg å legge ned tre av fire postkontor i Sykkylven. Poststyrar Bjørg Bueide må innsjå at Hundeidvik postkontor vert lagt ned frå årsskiftet 1997/98. Også Straumgjerde postkontor vert lagt ned, medan Ikornnes postkontor vert gjort om til postfilial. (Foto: Gyri Aure)

Møre og Romsdal Journalistlag tildelte sykylvsjenta Eliabeth Andreassen heidersprisen Årets Gromunge i mai. Bettan fekk heideren på grunn av si positive haldning til journalistar og pressefotografer og fordi ho alltid stiller opp for pressefolk på ein folkeleg måte utan verken primadonnanykkar eller fiksfakseri. (Foto: Gyri Aure)

Karl Johan Blindheim var ein av dei mange unge sykylvsungdomane som deltok under fotballturneringa Norway Cup i Oslo sist sommar. Karl Johan vart 15 år under Norway Cup, og feira dagen med å score då Sykkylven vann ein av kampane sine i turneringa. (Foto: Ole Jostein Fet)

Biletkavalkade 1996

Etter ein kald forsommar kom sommaren endelig i august. Her er det borna i Hundeidvik som nyt finevåret og badar i høveleg sjøtemperatur. (Foto: Gyri Aure)

Det har vore lange ferjekørar og mange bilar som har stått att på ferjestrekninga Aursnes-Magerholm i år. Industrilagsleiar Jan Petter Hjartdal fekk positive signal i eit møte MRF og Vegvesenet der ei ekstra ferje vart vurdert. MRF og Vegvesenet er imidlertid ikkje blitt einige om finansieringa av ei slik ekstra ferje, og dei reisande må framleis basere seg på mykje venting når dei skal ta ferja. (Foto: Ole Jostein Fet)

Formfin Møbler A/S feira 50-årsjubileum i haust. Bedrifta har i dag ein dugande arbeidsstokk med både yngre og eldre medarbeidarar. Ole L. Utgård (til venstre) har arbeidd lengst ved bedrifta, sidan 1953, medan John Inge Tusvik vart tilsett tidlegare i haust. (Foto: Ole Jostein Fet)

I oktober samla hundeidvikarane seg til kamp då det vart kjent at rådmannen ville legge ned skulen deira. Formannskapet utsette likevel debatten om den framtidige skulestrukturen i Sykkylven til etter nytår. Frå venstre Steinar Myrseth, Rune Rokstad og Geir Kvalvåg. (Foto: Ole Jostein Fet)

Sykkylven kunstlag stod opp frå den fleirårige dvalen med utstilling i nye Galleri Elvetun i slutten av oktober. Her er fire av dei fem lokale kunstnarane som stilte ut: Lars Petter Melseth (frå venstre), Marit Kjærstein, Leif Ekornes og Oddbjørg Skogvold. (Foto: Gyri Aure)

Om filippinsk hagebruk i skulen

AV LELIS BAGOL KURSETH

Døypenamnet mitt er Lelis G. Bagol. Eg kjem frå Filippinane. Morsmålet mitt er filippino eller tagelog. Det er det nasjonale språket der. Eg har allmennlærautdanning og spesialutdanning som førskulelærar frå fødelandet mitt.

Eg har arbeidd i 23 år i grunnskulen og fem år i førskulen på Filippinane før eg flytte hit. Eg er eg gift med Sverre Kurseth. Vi bur i Hundeidvik. Her har eg no budd i fem år. Eg har gått på norskkurs om kveldane. Kurset varte i tre og eit halvt år. Klassen min heldt til i gammeskulehuset på Aure. Det var eit triveleg og lærerikt kurs. I tillegg har eg teke kurset «Lær mer norsk» ved NKS, Fjernundervisninga. Eg har også teke brevkurs for barne-hage-assistantar ved NKS. I fjor hadde eg praksisplass ved Blakstad barnehage. Det var ein hyggeleg periode.

Ved sida av dette har eg sjølv gitt morsmål-undervisning i filippino eller tagelog til ein gut ved Jarnes skule. Det er interessant å få høve til å praktisere det ein har utdanning og interesse for.

Naturkrefter på Filippinane

Eg vil no fortelje litt frå fødelandet mitt:

På Filippinane har vi to årstider: regntid og varme-tid. Det er regntid frå juni til desember. Det vil ikkje seie at det regnar heile døgnet. Også i regntida kan det vere perioder med sol og fint ver. Dei varme månadene er frå januar til og med mai. Stundom kan det vere opp til 37 grader i skuggen då. Då er det veldig varmt. Landet ligg i det vi kallar tyfon-beltet. Kvart år blir Filippinane herja av sterke vindar, både orkanar og tyfonar. Slike sterke naturfenomen kan gjere mykje skade. Tusenvis av menneske misser alt dei eig. Mange omkjem og blir aldri attfunne i desse mest årvisse naturkatastrofene.

Arbeidskrevjande skule Skulen på Filippinane tek til i juni og sluttar i mars. I april og mai har elevane sommarferie. Skulen startar klokka 7.00 om morgonen og sluttar om lag klokka 16.00. Elevane har ikkje haustferie eller vinterferie slik som i Noreg. Men dei har sjølvsagt juleferie slik som vi. I grunnskulen har borna mange fag, stort pensum og mykje lekser. Dei har sjølvsagt

filippino eller tagelog frå fyrste klasse til universitetsnivå i tillegg til andre fag. På Filippinane lærer borna engelsk som framandspråk heilt frå barnehagen til universitetet. I ei skuleklasse kan der vere mellom 30 og 40 elevar. Så store klasser er uvanleg i Noreg. I førskulen er der inntil 25 elevar i kvar klasse. Dei har halv dag der. Men førskulelæraren underviser i eit fag på barnetrinnet i grunnskulen seinare på dag.

Hagebruk er eit viktig fag

På barnetrinnet er hagebruk eit viktig fag. Borna har hagebruk frå fyrste til sjette klasse. Frå fyrste til fjerde klasse lærer elevane å plante og passe på vanlege grønsaker som poteter, løk, paprika og tomat. Frå femte klasse lærer borna å stelle utanlandske grønsaker som til dømes kål, sørte poteter, gulrot, hovudkål. Men somme stader er det vanskeleg å dyrke hovudkål på grunn av klimaet. Somme klas-

ser kan ha hagebruk ein time (seksti minutt) tre gonger kvar veke.

Elevane har gjerne sine eigne grønsaker, og dei må passe på desse slik at dei seinare kan lære å stelle sin eigen grønsakhage heime.

Hagebruk er ein hobby som eg personleg likar svært godt. Eg har dyrka poteter og ulike grønsaker i hagen vår i Hundeidvik kvar sommar sidan eg kom dit. For nokre tiår sidan var det meir vanleg at folk dyrka litt nyttevekstar sjølve i Noreg og. I dag er det mindre vanleg. Dette er svært uheldig. Fleire burde ta oppatt denne aktiviteten. Sjølvdyrka mat er rein mat. Du sparer også pengar på eige hagebruk. I tillegg er det kjekt å sjå at vekstane spirer og gror. Eige hagebruk fører også med seg eit sunnare kosthald med meir vitaminar og fiber og mindre feitt. Nettopp det vi treng.

Hagebruk burde få brei plass også i norsk skule.

Straumgjerde anno 1963

Biletet syner indre delar av Sykkylvsfjorden og Straumgjerde i 1963. Vidare innover ser vi Fetvatnet og nedre delen av Velledalen. Det kraftige fjellmassivet til venstre er Straumshornet og Dravlausnyken. Fjella vidare mot høgre er Sætre-tindane (Daurmålhorn og Brunstadtinden er også namn som vert nytta på dette fjellet), Brunstadhornet og Brekketindane. Vi skimtar også Vallasætertindane og heilt til høgre Kløvhheitindane. Biletet er teke frå Erstadfjellet.

(Foto: Oddvar Haugen)

Bilde frå draumeteateret "Nille-marka" ein gong på 70-talet. Bak frå venstre: Bjørn Klock, Per Arne Aasen og Jo Rieve Kristiansen. Framme frå venstre: Oddbjørn Moen, Bjarte Anton Vik Eliassen, Morten Rye, Petter Overvoll og Nils Einar Rye. (Bildet er utlånt av Inger Overvoll).

Stjerneliv på Nille-marka

Av NILS EINAR RYE

Mål! Leeds - Manchester United 1-0!

Peter Lorimer har nettopp scora Alex Stepney i United-målet var sjanselaus mot kanonbatteriet til ein av 70-talets store Leeds-spelarar. Stakkars Alex ligg som ein rykande ruinhaug borte ved granleggen som gjer teneste som målstong. Jubelen stig frå imaginære tribunar, mens Stepney stavrar seg på føtene og går den tunge vegen inn i målet for å ta ballen ut av trålnota. Tjue, kanskje tretti tusen elle-ville engelskmenn ser United-kaptein Willie Morgan legge ballen til rette på den usynlege midtstrekken.

Situasjonen er ikkje bra. Nille-marka i Nakkegata er ei bra bane, men ho skrånar litt vel mykje. Kapteinen til Manchester United trøystar seg med at det snart er pause. Etter sidebytte er det Leeds som skal spele i oppoverbakke, og då får nok den raudkvite skuta vind i segla.

Fantasi må vere Guds gâve til menneska. Og når 10-12 gutar er i vill dans rundt fotballguden, vert denne asymmetriske utmarka eit fotballens mekka med namn som Elland Road, Old Trafford, Highbury og

Anfield Road. Ved heilt spesielle høve vert dei sol-svidde grastustane døypte til Wembley. Då er det cupfinalar det dreier seg om. Av og til ligacup, men oftast FA-cup. Skal ein først spele fotball, må det ligge store trofé i potten om stjernene skal motive-rast til å yte sitt beste. Det er andakt og fest på same tid. Og då heiter altså katedralen Wembley, sjølv om vinden frå Aurenakken skaper vanskelege forhold. Men proffar taklar det meste.

Tilveret for ungutar i ei gjennomsnittleg industri-bygd i sosialdemokratiske Norge kan trenge litt krydder, og vert ved eit trylleslag forandra til ein luksuriøs nesten-realitet av lukrative proffkontraktar og endelause køar av autografgjeggarar.

For her på Nillemarka - unnskyld. Wembley - er alle stjerner. Vårherre var kanskje ikkje heilt rettferdig då han delte ut talenta, men einkvar er herre over sin eigen fantasi, så på denne vindskeive utmarka finst det ikkje anna enn ettertrakta ballsjonglørar med fullstappa bankkonti og lekre bilar utanfor stadion. Her finst ikkje eitt sjølvbilde som ikkje er så oppblåst at det ikkje når bort til Nille-fjøset tjue meter lenger borte - rett ved reservebenkane.

Desse benkane er alltid tomme. For stjerner sit ikkje på benken. Nei, absolutt ikkje. Jaja, sjølvsagt har vi managerar som Tommy Docherty og Bill Shankly der, men det er ikkje mogleg å sjå dei. Desse hærførarane dirigerer troppane sine med usynlege armrørsler og stumme rop. Dei er ein del av støtteapparatet, og dermed gode å ha, men proffane ute på banen veit kva dette spelet går ut på. Allan Clarke, Joe Jordan, Billy Bremner, Gordon Hill, Lou Macari og alle dei andre har vore ute ein uversdag før.

Dommaren er også til stades. Han er kollektiv, og har pussig nok alltid like mange meininger som det er spelarar ute på banen. Men han kjem alltid fram til ei avgjerd som i alle fall femti prosent kan akseptere. Uskrivne speleregler fortel kvart og eitt av stjerne-egoa når diskusjonane bør avsluttast til fordel for freden og resten av kampen. Det slår aldri feil. Fleirtalsvedtak har lange tradisjonar i sosialdemokratiet. Og fotball er eit spel for gentlemen.

Utanfor denne fantastiske verda finn vi noko som vert kalla Den Grå Kvardagen. Her står stjernene fra Nille-marka ansikt til ansikt med fenomen som skule, foreldre-justis, leggetider, epleslang og avstandsforelskingar.

Og Sykkylven Idrottslag. Sykkylven Idrettslag har mykje makt over kjenslevare gutesinn. «Alle» er med i Sykkylven Idrottslag. For Sykkylven Idrettslag har noko dei kallar Fotballgruppa, og Fotballgruppa har

noko som vert kalla Rekrutlag. Rekrutlaget har noko som vert kalla Trenar, og trenaren vert kalla Jarle Aure. Jarle Aure er ein kjekk kar som er gjeven all makt i himmel og på jord to ettermiddagar i veka. Det gjeld å oppføre seg skikkeleg, så finn kanskje den allmektige ut at han kan bruke deg på A-laget. Eller - i det minste - på B-laget.

For mange av stjernene fra Nille-marka er ikkje dette noko problem. Dei er nemleg flinke til å spele fotball også i Den Grå Kvardagen. Men andre har ein lei tendens til å få føter som telefonstolpar og muskulatur som sirup når den allmektige ser dei i aksjon.

Fantasi er ein fin ting, men kan ikkje erstatte røyndommen - dessverre. Og trenaren deler ikkje dei vakre luftslotta som materialiserer seg inne i hovudet til ein gut som stod langt, langt bak i køen då fotballgåvane ein gong vart utdelte.

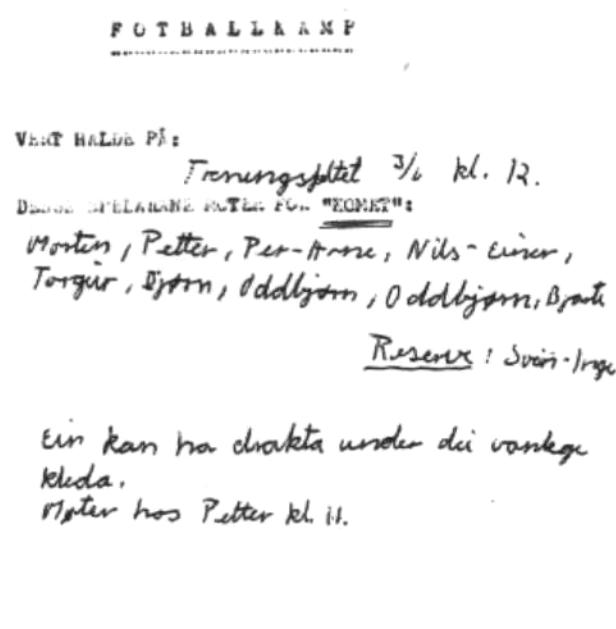
Laguttak følgjer laguttak. Kamp følgjer kamp. Den eine lagoppstillinga følgjer den andre på planke-gjerdet rundt Phil-tomta på Aure. Ein evig, ubryteleg syklus. Men eitt namn manglar. Kvar gong. Ingen andre legg merke til det, men stjerna som i Den Grå Kvardagen har eit etternamn på tre bokstavar ser ikkje ut til å ha gjort særleg inntrykk på den allmektige skaparen av alle A- og B-lag på den tida

Ikkje før plutseleg ein dag. Det må ha vore mykje solskin og anna fint den dagen. Då finn nemleg guten namnet sitt på ein plakat. Han skal spele treningskamp på B-laget. Motstandaren er A-laget. Eit stykke frå alle Wembley-finalane han har utkjempa, men likevel: Kanskje Den Grå Kvardagen vert litt mindre grå? Ein liten sjekk til. Jau, namnet står framleis på plankegjerdet. Ein sykkeltur seinare på kvelden stadfestar situasjonen. B-laget skal aldri meir bli det same. Guten gler seg til å gå forbi plankegjerdet neste morgen. Namnet skal lyse mot han i tre bokstavar og gi han styrke til å møte ein krevjande skuledag.

Morgonen kjem, men kva er det han ser idet han nærmar seg gjerdet? Plakaten heng der enno, men nokon har klistra ein lapp over! Påskrifta grin mot han med store, stygge, svarte bokstavar. KAMPEN AVLYST. Ei nøktern opplysning som skaper ublide emosjonar i det vesle bankande stjernehjartet. Aldri har eit plankejerde vore styggare.

Den unge stjerna ser aldri meir på plakatane på verdas styggaste plankejerde. Det er ikkje nødvendig, for han sluttar i Fotballgruppa like etter. Han flyktar tilbake til Nille-marka, til guteflokken med stjernenamna. Her er han framleis proff, stjerne, ettertrakta og fantastisk. Fantasien har alltid vore ein god ven.

Og der ute - i Den Grå Kvardagen - er det plutseleg kjekt å vite at han er musikalsk. Om ikkje anna.

Original kamp-innkalling for Nakkegatas håp, fotballaget "Komet". Den aktuelle kampen var mot erkerivalen Skogvegen. "Komet" tapte kampen 15-0, og artikkelforfattaren var den einaste på sitt lag som scora (sjølvmål).

Norsk Møbelfaglig Senter kan bli ein smelteigel for møbelnæringa, seier fylkeskultursjef Arvid Blindheim (biletet), som sjølv vokste opp blant alfamatter og stoffstuar i Sykkylven.

Ei næring i utvikling - og Norsk Møbelfaglig Senter

AV ARVID BLINDHEIM

Å vekse opp med stoffstuvar, nosagfører, alfamatter og treverk var naturleg for mange av oss som vaks opp på 50- og 60-talet i Sykkylven. Som barn og ungdom vaks eg opp i møbelmiljøet i Sykkylven. Far min, Karl Blindheim, dreiv Vik og Blindheim Møbelfabrikk på Vikøyra saman med Karl E. Vik. Eg har også seinare alltid følgd denne næringa med stor interesse sjølv om avstanden har blitt noko større.

Nøysemd og utvikling

Å vekse opp på 90-talet er noko anna - avstanden til fabrikken og produksjonen av møblar har for mange vorte større. For dei som kjem nær den, har den også blitt ein heilt annan i automatikkens og teknikken teikn. Møbelfabrikkar er med andre ord ikkje det dei ein gong var. sjølv om det i mange høve kan sjå slik ut utanfrå der dei framleis ligg som perler på ei snor rundt fjorden. Det som starta som kjellarproduksjon og handverk på slutten av 20-talet, har utvikla seg til høgteknologisk produksjon i moderne industrilokale. Det som har prega møbelbransjen og produksjonen av møblar i desse snart 70 åra, er nøysemd og utvikling. Det tyder at produksjonen har vore i gradvis endring frå handverk til meir og meir automasjon. I korte tidsspenn har endringane vore små, sjølv om det også har vore større steg alt etter den tekniske utvikling. Over lang tid er det vanskeleg å kjenne att produksjonen. I ei etter måten ung næring dukka derfor ønskje og behov opp for å ta vare på og dokumentere utviklinga både i produksjonen og av produkta.

Bransjemuseum

Sentralske styresmakter har sidan slutten på 80-talet prioritert å ta vare på og dokumentere næringar og

tekniske/industrielle kulturminne frå vårt århundre. I Møre og Romsdal har ein prioritert konfeksjon, klippfisk / klippfisktilverking og møbelproduksjon som sentrale og typiske næringar for vårt fylke. I Isfjorden har ein teke vare på ein nedlagt konfeksjons-fabrikk, Oddfred Tokles Konfeksjonsfabrikk. Den står slik den blei fråflytta på 60-talet med alt utstyr og produksjonslina inntakt. Like eins har ein i Kristiansund teke vare på ei klippfisk-brygge slik den tidlegare var brukt i klippfisktilverkinga. Milnbrygga. Innan konfeksjon og klippfisktilverking har det vore lett å dokumentere næringane frå tidlegare tider. Dei har hatt sine oppgangstider, problem og nedleggingar, slik at det er råd å finne nok med historiske døme på næringane si utvikling over tid.

I 1991 tok Møre og Romsdal fylkeskommune på seg å greie ut plasseringa av eit møbelindustri museum i Møre og Romsdal. Norsk Kulturråd løyvde midlar til utgreiinga. Sykkylven kommune fekk i oppgåve å setje i verk prosjektet. Det vart oppnemnt ei styringsgruppe som vart sett saman av Ole Johan Vidhammer frå Norsk Treindustriarbeiderforbund, Leonhard Hole frå Møbel- og Innredningsprodusentenes Landsforening, Per Sæter frå Sunnmøre Museum, Jarle Sanden frå Møre og Romsdal fylkeskommune og Halstein Kurseth frå Sykkylven kommune. Eldar Høidal var sekretær for gruppa. Ein omfattande plan vart utarbeidd, og det vart vedteke å utvikle eit møbelindustrimuseum i Sykkylven. Det som viste seg å vere det vanskelege, var å finne eit autentisk bevart produksjonsmiljø som kunne danne grunnlag for eit museum der ein i dette miljøet både kunne dokumentere produksjonen si utvikling og produktet si utvikling. Nøysemda og den stadige og gradvise utviklinga har i liten grad etterlatt eldre produksjonsmiljø i denne næringa. Arbeidet med å dokumentere utviklinga av møbelnæringa vart derfor både vanskelegare og viktigare enn å dokumente.

tere konfeksjon og fisketilverking. Mykje viktig dokumenta-sjonsmateriale er i ferd med å gå tapt med etablerarane og "grunder generasjonen".

Frå møbelindustri-museum til Norsk Møbelfaglig Senter

Fylkestinget i Møre og Romsdal vedtok i juni 1995 Revidert Museumsplan for Møre og Romsdal. Det vart her vedteke å etablere Norsk Møbelfaglig Senter i Sykkylven. Dette sikrar faste årlege tilskot frå fylkeskommunen. Møre og Romsdal fylkeskommune, Sykkylven kommune. Norsk Treindustriarbeiderfbr-

bund og Møbel- og Innredningsprodusentenes Lands-forening har frå 1995 saman gatt inn med tilskot i eit treårig prosjekt for å utvikle senteret

I ein omfattande prosess har møbel industri museet utvikla seg til Norsk Møbelfaglig Senter som no er det vedtekne namnet. Denne prosessen har vore leia av styret med leiaren Inge Langlo i spissen. Inge Langlo har saman med Roar Hauge-Nilsen representert Møbel- og Innredningsprodusentenes Landsforening. Per Sæter har representert Sunnmøre Museum. Anton Solheim og Hildegunn Brune har representert Norsk Treindustriarbeiderforbund, Svein Helg-heim har representert Sykkylven kommune og Peter Butenschøn har representert Norsk Form. Også Møre og Romsdal fylkeskommune har vore aktivt med i prosessen.

Målet er no å utvikle Norsk Møbelfaglig Senter der ein dokumenterer, tek vare på og formidlar historia til næringa både med omsyn til produksjon og produkt. Vidare er det ei målsetting å utvikle ein fagleg møteplass for næringa, der ei næring i stadig utvikling kan sjå samanhengar mellom tidlegare produksjon og produkt og bruke dette aktivt i framtidsretta utviklingsarbeid. Fylkestinget byggjer sitt vedtak om Norsk Møbelfaglig Senter på denne ideen.

Eit senter der ein kombinerer historie og erfaring innan ei næring med utviklingsarbeid for næringa, vil vere ei nasjonal nyskapning. Dette er aldri gjort før innan andre næringar. Sentrale styresmakter har signalisert at dei vil følgje utviklinga av Norsk Møbelfaglig Senter med stor interesse.

Fortid

Vil ein sa lukkast i å få delte til?

Norsk Møbelfaglig Senter har engasjert Eldar Høidal til eit omfattande og viktig arbeid med å føreta registreringar av eldre arkiv og dokument knytt til

Arbeidarar ved snikkaravdelinga til Hjellegjerde Lenestolfabrikk i 1951. Foto: Sigvart Vernes

næringa, produksjonsutstyr og produkt frå tidlegare tider. Også intervju og opptak med dei eldste frå næringa har blitt gjort. Dette registrerings- og dokumentasjonsarbeidet vil vere vanskeleg å gjere om ti år då mykje vil ha gått tapt. Sikring av historia, produksjonsutstyr og produkt vil vere avgjerande for framtidig etablering av utstillingar knytt til museumsdelen av senteret. Dette materialet vil auke i verdi til lenger tida går og næringa utviklar seg. Fin stor del av registreringsarbeidet blir gjort i Møre og Romsdal som det "tyngste" møbelfylket. Skal vi snakke om Norsk Møbelfaglig Senter, er det også viktig det registreringsarbeidet som senteret gjer på Austlandet, i Hordaland, Rogaland og Nordland. Dette var også viktige område for næringa, og vil vere med på å gjere historia meir fullstendig.

Notid og framtid

Den no største utfordinga ligg likevel i det nyskapande elementet - å utvikle ein fagleg smelte-digel saman med og for møbelnæringa. Dei to neste åra vil gje svar på om det verkeleg både er ønskjeleg og mogleg. Det er avgjerande at næringa sjølv finn bruk for ein fagleg møteplass for utviklingsarbeid til beste for den einskilde verksemد og for næringa samla. Dette kan vere både opplæring, design, marknadsføring og teknologisk utvikling. Eit senter der ein samarbeider med andre aktuelle institusjonar i eit nettverk, og der ein dreg veksel på historia og tidlegare tiders erfaring frå næringa. Norsk Møbelfaglig Senter har engasjert Tor Erik Standal i eit toårig prosjekt for å arbeide med utvikling av senteret gjennom ein nær dialog med næringa.

Norsk Møbelfaglig Senter er avhengig av å utvikle eit innhald der både museumsinteresser og møbel-næringa stiller seg som aktive brukarar. Dei tre neste åra avgjer om ein lukkast - om det verkeleg er bruk

for senteret. Dersom innhaldet fell på plass slik at partane verkeleg "eig" det, - er det aktuelt å arbeide for eit nybygg på Klokkerhaugen t.d. Norsk Møbel-faglig Senter - ein smeltdigel for møbelnæringa både frå fortid - i notid og i framtid.

I dette miljøet trakka fylkeskultursjef Arvid Blindheim sine barneskor. Far hans, Karl Blindheim, var medeigar i Vik & Blindheim t.v. Til høgre ligg møbelfabrikken Solid,

Møbeltransport anno 1958

AV ODDVAR HAUGEN

Vi er på Sykkylvsfjorden ein ettermiddag ut på vinteren 1958. Det er trygg skeiseis ut til Vikøyra, og ungar frå begge sider av fjorden er samla på isen.

I mange år var det ei lita skute, til dagleg kalla Tynes-skuta, som brukte å frakte møblar frå Tynes Møbelfabrikk. Denne dagen er isen blitt for tjukk til at båten kjem inn til fabrikken. I staden blir møblane frakta med kjele utover isen. På første biletet ser vi møblane oppstabla ved sida av Tynes-skuta. Ein

større båt nærmar seg. Det er Stordal, som ikkje har problem med isen. Men problem blir det likevel. Stordal kjem for nær møblane på isen, og det blir ei brei råk gjennom dei oppstabla møblane. Nokre kolli hamnar i sjøen, men blir snart fiska opp att av villaegutungar.

Kanskje ikkje eit typisk biletet av møbeltransport anno 1958, men ungane på isen fekk i alle fall litt spennande underhaldning. Og ein av dei hadde tilfeldigvis fotoapparat.

Bilete 1.

Bilete 2.

Bilete 3.

Bilete 4.

Dei to sykkylvsbanda Pale Sixteen og Circlebar T har i løpet av hausten gitt ut kvar sin CD. Medan den fyrste gruppa, som tidlegare gjekk under namnet Lost Pizza, hevdar å spele skrangle-pop med eit snev av punk, vil karane i Circlebar T karakterisere sin musikk som grungeinspirert, skriv Gyri Aure (biletet), som er journalist.

Sykkylvsband med ambisjonar og særpreg

Av GYRI AURE

Circlebar T er sett saman av gitarist Christian Hormazabel og bassist Otto Helge Nygård. I utgangspunktet var det berre desse to karane som møttest for å spele saman, men etter kvart vart gjengen utvida med vokalist Jan Halvard Holmøy, gitarist Terje Erstad og Mario Hormazabal på trommer.

Dei har spelt saman i over eit år, og i mars vart dei mellom anna plukka ut til å representera Møre og Romsdal på kulturmønstringa for heile landet.

Lost Pizza starta derimot å spele saman på ungdomsklubben for tre år sidan. Bandet er samansett av Nikolaj Brekke, som både er vokalist og gitarist, Øystein Klock på gitar, Svein André Røe på bass

og Erling Urke på trommer.

Særeigne namn

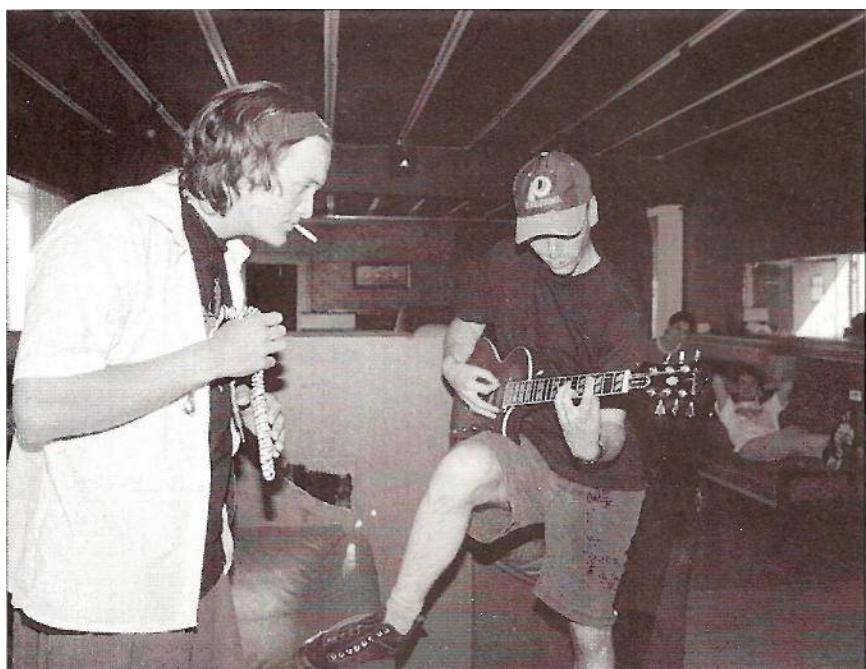
Forklaringa på at Lost Pizza skifta namn er enkel. - Musikken vår er relatert til skateboard og snow-board. Lost Pizza er ganske enkelt eit uttrykk for eit snowboardtriks. Trass dette fekk vi stadig vekk høyre folk som ropte etter oss; Har du mista pizzaen din eller -he-he-he.

- Vi vart så flauge på folk sine vegner at vi bestemte oss for å skifte namn til Pale Sixteen. Meininga med dette namnet er å vise korleis ungdom tenkjer. Dei følgjer straumen, og går den breie vegen med sky-lappar, seier Øystein Klock i ein filosofisk auge-blink.

Circlebar T har også eit ganske pussig namn, og historia om korleis bandet enda opp med denne merkelappen er like rar. Vokalist Jan Halvard Holmøy sat ein kveld og såg på video. Filmen heitte "Bad Girls", og inneholdt ei scene frå ein kvegfarm med ein bar kalla nett Circlebar T. - Sidan vi ikkje hadde noko namn og ser på oss sjølv som nokre oksar, valde vi dette namnet, seier Jan Halvard.

Musikk og tekst

Medlemene i Pale Sixteen meiner det er rett å seie at den sjølvkomponerte musikken deira er punkprega. Karane har sin eigen metode for å finne fram til stykka dei ønskjer å byggje vidare på for å ko-

Øystein Klock (t.v) i Pale Sixteen og Terje Erstad i Circlebar T utvekslar idear under ei fellesøving på klubben. (Foto: Gyri Aure).

Nicolaj Brekke er vokalist i Pitle Sixteen, og han sparar ikkje på kreftene når han syng til den punk-prega musikken til bandet. (Foto: Gyri Aure).

me fram til ein melodi.

- Vi "jammar" saman på øvingane. Finn vi nokre kule riff så viareutviklar vi dei og utarbeider tek stane etterpå, fortel Erling Urke.

Øystein Klock og Nicolaj Brekke som fungerer som gruppas tekstforfattarar. Dei hevdar sjølve at tema i tekstane deira er alt frå psykotiske til kvar-dagslege.

- Det vi skriv om kan til dømes handle om å leve sitt eige liv etter sjølvbestemte etiske reglar, Ein song tek opp kjensla av å kome heim frå skulen, drite i alt, og ta med seg skateboardet og vite at ein gjer det som er til det beste for ein sjølv.

- I andre tekstar kan vi skrive om likestilling, lærarane sin situasjon, apati, kjønnsskifte, politikk eller om tilhøve i bygda, seier Nicolaj Brekke.

Seattle-inspirerte

Gutane i Circlebar T satsar også på sjølvlagta låtar. Hjå dei er det i hovudsak Terje Erstad og Christian Hormazabal som lagar musikken, medan Jan Halvard Holmøy og Terje Erstad skriv tekstane.

- Musikken vår er inspirert av ein del Seattleband, som Pearl Jam og Sound Garden. Dei har bana veg for ein ny generasjon musikarar. Vi satsar likevel på vår eigen stil, og arbeider mykje med eksperimentell musikk innan rock-sjangeren, seier band medlemene.

Terje Erstad og Jan Halvard Holmøy fortel at mange av låtane deira skildrar ulike stemningar som

menneske kan kome i til forskjellige tider og situasjoner.

Satsar på CD

Både Circlebar T og Pale Sixteen håpar å få gitt ut kvar sin CD i løpet av hausten. Den fyrste gruppa har gått til banken for å lånefinansiert ein del av plateprosjektet, i tillegg til at dei har fått ein del sponsorstøtte.

Det har også medlemene i Pale Sixteen, som samstundes har nytta eiga arbeidskraft for å få pengar til å gå i studio. Erfaringane frå "tiggerundane" for å få støtte er delte.

- Vi gjekk rundt for å be om sponsorar, men opplevde at enkelte ikkje tok oss seriøst. Årsaka til det er at vi er frå bygda og spelar ungdoms-musikk. Det blir ikkje alltid teke like mykje på alvor som om ein spelar jazz eller er med i korps. Slike er irritante å oppleve, seier nokre av musikarane. Dei fortel likevel om lyspunkt og positiv respons frå ein del av næringslivet.

- Vi har heldevis ein del vener og veninner som er med på å støtte opp om det vi held på med. I tillegg har vi nokre "groupiar" som vi ikkje veit korleis vi skal greie å halde vekk frå "backstage" etter konsertane, seier eit par av karane og gliser breitt.

Bandmiljøet

Å bu i Sykkylven verkar til å vere lite attraktivt for ungdomane. Svein Andre Røe meiner at han og

kompisane er fødde på feil kant av landet.

- Vi må bruke pengar på å få spele blant folk, me dan ein til dømes i Oslo får betaling for å halde konsertar, seier han.

Circlebar T og Pale Sixteen meiner også at band-miljøet i bygda ikkje er like vitalt og variert som det var for nokre år sidan. Likevel er dei takksame for tilbodet dei har hatt på ungdomsklubben.

- På klubben har vi fått låne øvingslokale, og vi er glade for dette tilbodet. Utan det hadde det blitt vanskeleg å halde på med musikken, seier karane samstemt.

Framtidssvisjonar

Begge banda håpar at CD-platene dei gir ut skal bli ettertrakta. I mellomtida har Pale Sixteen har planar om å spele både i Bø, Kongsberg, Skien og Oslo. Dei håpar også på å få fleire spelejobbar framover.

I Circlebar T er eine gitaristen i militæret, og gruppa har bestemt seg for å ta ting som dei kjem og sjå kva respons CD-plata deira får blant publikum.

Målet til medlemene i begge banda er likevel heilt klare: Dei ønskjer å kunne leve av musikken sin.

*Seems like a broken heart is hard
to find, when I know, I should have lost
it long ago
Sometimes I get stoned even when I know
I should, done it long ago, and I know I can loose
When I think that I'm all alone
gonna get myself together
When I think that I'm the only one
When my head is really fucked up
Gonna start all over again*

*And now when everyone's gathered here
in this hole
Seems like there is no good way out
The autumn cold breeze is catching up with me
God I know
I knew that a long time ago*

*When I think that I'm all alone gonna
get myself together When I think that
I'm the only one When my head is
really fucked up gonna start all over
again.*

Nicolaj Brekke

Mange meiner gråkolla, eller Vestlandsk fjordfe som rasen eigentleg heiter, er sjølve urkua i Norden. Så langt attende som ein kjänner til og heilt fram til andre verdskrigen, var gråkolla vanleg på Sunnmøre. Seinare kom Sør- og vestlandsfe, eller raudkolle. Kring 1960 tok Norsk Raudt Fe (NRF) over. I dag er gråkolla på veg attende i buskapane hjå fleire gardbrukarar i Sykkylven. Ringen er slutta, skriv journalist Ole Jostein Fet (biletet).

Skiftande storfeavl i Velledalen

AV OLE JOSTEIN FET

Gråkolla er ei grein av Vestlandsk fjordfe, som var den mest vanlege kurasen frå Hordaland og nordover til Møre og Romsdal. Mot slutten av 1800-lalet prøvde ein å ale fram ulike lokale variantar. I Nordfjord skulle dyra vere svarte eller grå og kolla. I Romsdal og på Nordmøre skulle dei vere svartsida og kolla. På Sunnmøre skulle kua vere grå og kolla, og fekk såleis namnet gråkolle.

Det var fylkesagronomen som avgjorde korleis dyra burde sjå ut i kvar einskilt distrikt. På Sunnmøre skulle det avlast fram gråkoller. Var dei ikkje grå og kolla, vart dei heller ikkje premierte på utstillingar. Dei ulike lokale avlsvariantane gjorde at det opprinnelige Vestlandske fjordfeet på det nærmaste vart vekkavl i tidsperioden frå århundreskiftet og framover mot andre verdskrigen. Om gråkolla vart det sagt at ho skulle vere grå, lita og klare seg med lite for. Ho skulle dessutan vere tilpassa naturtilhøva på Nordvestlandet og vere flink til å ta seg fram i bratt og ulendt beitemark.

I uminnelege tider har det vore drive storfeavl kring om på gardane. Først etter århundreskiftet vart det vanleg å organisere avlsarbeidet gardbrukarane seg imellom. Til dømes vart det skipe tre ulike fealstag i Velledalen før 1920. To i den øvre delen av dalen og eitt i nedre. Fealslaga hadde kvar sine avlsuksar som dei nyttja i avlsarbeidet. Tidlegare hadde det vore vanleg med gardsuksar; ein avlsukse på kvar gard.

Det viste seg etter kvart at det å vere grå, lett og nøysam åleine ikkje var gode nok eigenskapar for ei ku. Krava til auka mjølkemengd og feittprosent gjorde at fleire og fleire gardbrukarar med

tida skulle kome til å ta i bruk nye kurasar i mjølkeproduksjonen. I tjueårsbolken frå 1940 til 1960 skulle Sør- og vestlandsfe, eller raudkolla som kurasen vart kalla til dagleg, bli den dominerande kurasen i Sykkylven som på resten av Vestlandet.

Sykkylven vart eit viktig område for framveksten av den nye kurasen i Møre og Romsdal. Truleg var brørne Nils og Alfred Weiberg-Aurdal og søskjenbarnet deira, Bastian Weiberg-Aurdal, dei som først kjøpte dyr av Sør- og vestlandsfe til Møre og Romsdal. I 1935 kjøpte dei ei drektig kvige, tre kyrkalvar og ein avlsukse frå Lyngdal. Det viste seg at desse dyra hadde langt betre yteevne enn gråkollene. Det skulle likevel gå fleire år før den nye kurasen vart godkjent. Landbruksseksjonen aksepterte ikkje Sør- og vestlandsfe, og kurasen vart såleis ikkje premiert på utstillingar i Møre og Romsdal. Fylkesagronomen på Sunnmøre var framleis ein av dei fremste faneberarane for gråkolla. Meir enn ein gong var Alfred Weiberg-Aurdal i hop med fylkesagronomen i avisinnlegg i Sunnmørsposten.

Men også mellom dei lærde var det usemjø. Fylkesagronomen i Romsdal, O.J. Rangnes, meinte at farge og utsjånad åleine ikkje var tilstrekkeleg. Kua

Gråkollebuskap på Dravlausstølen. (Foto: Edel Pernille Ystenes)

Den første djupfrosne NRF-sæden vart utlevert i Velledalen. Frå venstre sædbilsjåfør Harald Nordli, inseminør Kaspar Nakkeberg, Arnold Weiberg-Aurdal og veterinær Andreas Hamre. Personen til høgre er ukjend. (Foto: Johan A. Aurdal)

måtte også produsere tilfredsstillande mjølkemengd. I så måte hadde Sør- og vestlandsfe på den tida meir å fare med enn gråkolla. Etter eit møte som Landbrukselskapet arrangerte i Ålesund i 1946. vart det vedteke at ein kunne drive med avl på Sør- og vestlandsfe på her i distriktet.

Etter dette fekk den nye kurasen større innpass hjå gardbrukarane i Sykkylven. Avlsprinsippa som Alfred Weiberg-Aurdal starta i Dravlaus fealslag mot slutten av 30-talet vart ført vidare. Framavlen av raudkollene hadde vist framifrå resultat.

Det er likevel feil å hevde at det var den nye kurasen åleine som førte til auka mjølkeproduksjon per ku i dei følgjande åra. I Velledalen vart det til dømes starta opp privat fjøskontroll så tidleg som i 1936. Tre år seinare vart det skipa kontrollag i Nedre Velledalen og to år deretter i Øvre Velledalen. I kontrol-laga vart det ført boker med opplysningar om mjølkemengd og feittprosent for kvar einskild ku i kontrollaga. Opplysningane vart sendt til Sunnmøre Meieri. I tillegg til fjøskontrollen sine målingar, tok mei-

eriet eigne målingar ein gong per månad. Den omfattande kontrollen førte til skjerpa krav, både når del galdt foring og hygiene, tilhøve som var med på å auke både mjølkemengd og kvalitet.

I 1940-åra vart også arbeidet i fealsлага rasjonalisert. I Velledalen gjekk dei tre fealsлага saman og skipa eitt felles fealslag for heile dalen. Dette skjedde i 1944. Målsetjinga var klar. Det skulle avlast fram kyr som ytte meir både når det galdt feittprosent og mjølkemengd. Etter kvart fekk gardbrukarane augene opp for kor viktig det var med godt avlsarbeid og rett foring. Samstundes skaut nydyrkingsarbeidet fart. Det vart meir og meir vanleg å leggje graset i silo. I Velledalen prøvde ein seg med silolegging så tidleg som i 1935, då den første siloen vart bygd hjå Bastian Weiberg-Aurdal på Velle. Den nye metoden vart prøvd første gong i Norge i 1933. Utviklinga i driftsmåtan var, saman med avlsarbeidet, ein viktig føresetnad for at produktiviteten i landbruket vokser dei komande tiåra.

Etter kvart tok raudkolla meir og meir over i buska-

pane kring om i bygda. I Velledalen dreiv Velledalens fealslag eit systematisk avlsarbeid på Sør- og vestlandsfe. Åra frå 1944 og fram til 1960 var ei glanstid i det lokale avlsarbeidet. Gardbrukarane i Velledalen gjorde det framifrå på stofeutstillingane. Velledalingane selde avlsruksar til fealslag over store delar av Møre og Romsdal. Dette vart ei bra biinntekt for gardbrukarane.

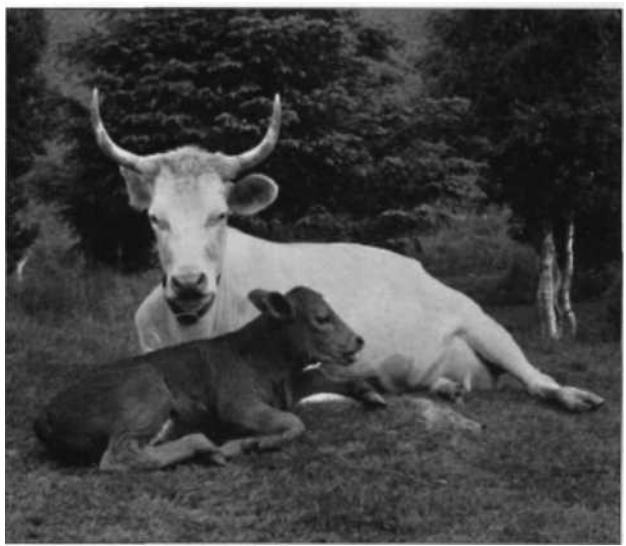
Avlsarbeid, nye foringsprinsipp, betre hygiene og nye, reinare og lysare fjøsar var med på å betre inntektsgrunnlaget for gardbrukarane frå andre verdskrigen og utover. I 1940 mjølka ei gjennomsnittsku om lag 1300 liter mjølk, medan mjølkemengda auka til fram mot 5000 liter i 1960. Også feittprosenten i mjølka var viktig i denne tidsperioden. Frå 1940 til 1960 steig feittprosenten i mjølka frå ei gjennomsnittsku frå 3.5 til 4.7 prosent.

Kring 1960 kom imidlertid eit nytt tidskifte i storfeavlen kring om på bygdene. Hanna Drabløs, som dreiv gard på Fet, kjøpte den aller første NRF-kua til Sykkylven så tidleg som i 1953. Tre år tidlegare hadde to romsdalingar kjøpt inn dei første NRF-dyra til Møre og Romsdal. Det gjekk gjetord om at NRF oppnådde gode resultat på Austlandet. Fleire i Møre og Romsdal vende seg til avlsstasjonen på Hamar for å kjøpe NRF-dyr.

Kring 1960 var likevel raudkolla den dominerande kurasen i Sykkylven. Sør- og vestlandsfe hadde imidlertid sine talsmenn. Dei såg på NRF-tilhengarane som inntrengjarar. Statskonsulenten ville halde fast på Sør- og vestlandsfe som avlsrase i Møre og Romsdal. Mange opplevde dette som overformynderi. Etter kvart vokste det fram ei slags folkerørsle for NRF, som nærmest kan samanliknast med ei fridomsrørsle mot autoritetane. NRF vart etter kvart godkjent for avl i fylket. For autoritarar som landbruksdirektør og statskonsulenter var det tungt å akseptere den nye avlsretninga. Ein slapp likevel reprise på den opprivande rasestriden ein hadde i 40-åra.

Med NRF-innøget vart det etter kvart slutt på avlsarbeidet i dei lokale fealslagene. Ukestasjonane tok inn NRF-ukasar. Det vart sett i gang inseminering av buskapane kring om på bygdene. I Velledalen utdanna Kaspar Nakkeberg seg som inseminør. Han fekk utlevert dei første djupfrosne sæddosane ein vinterdag i 1963. Også veterinær Andreas Hamre, sædbil-sjåfør Harald Nordli og Arnold Weiberg-Aurdal var med på den historiske hendinga i Velledalen. Dette var innleiinga til ei storheitstid for NRF-buskapane kring om på gardane. Kyrne viste god yteevne. Dei beste kyrne i Velledalen mjølka om lag 7500 liter mjølk så tidleg som i 1964.

Frå midten av 1960-åra og fram til i dag har NRF vore den dominerande storferasen mellom gardbrukarane såvel i Sykkylven som i andre delar av Vestlandet. Fleire og fleire gardbrukarar er likevel i ferd med å avle fram buskapar med Vestlandsk fjordfe, sjølege urkua som var vanleg heilt fram til andre verds-

"Svana" vart over 30 år gammal. Kua var av rasen Vestlandsk fjordfe. Her frå sommarbeite ved Dravlausstølen. (Foto: Edel Pernille Ystenes)

krigen. Omslaget kom i 1992, då Velledalen fealslag arrangerte eit møte om dei gamle husdyrrasane. Mange hadde møtt fram, interessa for dei gamle kurasanane var stor. Ikkje lenge etter vart Vestlandsk fjordfelag skipa. Ei samanslutning av bønder som ynskte å berge den gamle gråkolla. Velledalingen Nils Sigurd Drabløs har vore formann i fjordfelaget til dags dato. Arbeidet med å ta vare på dei gamle kurasanane ser ut til å ha lukkast. I dag er del fleire og fleire av mjølkebøndene i Velledalen som er i ferd med å byggje opp buskapar med den gamle husdyrrasen. Dyra er lette og utnyttar utmarksbeita framifrå - ein god eigenskap når den nye beitelova tek til å gjelde neste år. Sjølv om gråkolla ikkje mjølkar like mykje som NRF-kua, har yteevna mangedobra seg sidan den gongen kurasen måtte vike for Sør- og vestlandsfe rundt 1940. I dag finst det om lag 400 dyr att av den gamle kurasen, som ei tid stod i fare for å bli utrydda.

Samstundes med at mange bønder er i ferd med å gå over til Vestlandsk fjordfe, har einskilde av bøndene også teke opp att den gamle tradisjonen med å drive sætra om sommaren. Dei siste åra har Nils Sigurd Drabløs og Gunhild Øigarden drive stølsdrift med grå-kollebuskapen sin på Dravlausstølen. I år tok Kjell Perry Drotninghaug og Kari Hjorhol i bruk ny fjøs på Øggardsstølen.

Val av kurase har mykje å seie for stølsdrifta. Gråkolla eignar seg godt til slik drift, etter som ho er lita, lett og tek seg godt fram i ulendt terren. Med stølsdrifta tek ein vare på ein viktig utmarksressurs. Samstundes syner det seg at mjølkekvaliteten vert betre. Eit variert kosthald basert på eit mangfold av ulike planteslag ser ut til å auke proteininnhaldet i mjølka vesentleg den tida dyra beiter rundt om på stølane.

Blandakoret i jubileumsåret 1996. Sigrid Johansen, Marit Sandvik, Anne Grete Eggen, Rolv Rotnes, Ole Myrseth, Helge Hermansen, Albert Solheim, John Kurseth, Jon Reidar Kurseth, Aud Krohn, Grete Williamsen, Hildur Kalvatn, Marit Steinslien, Sølvi Utgård, Petter Arne Utgård, Knut Skarberg, Audun Jamfall, Vigdis Mork, Ingrid Fjørtoft Brandal, Eli Sjøholt, Magna Sætre, Jofrid Helset Bonesmo, Bjarne Saltre, Nikolai Strand, Borghild Sandnes, dirigent Astrid Drabløs, Lilly Eggen, Petra Rotnes, Dagrun Myrseth, Marion Kurseth, Oddhild Øvergård, Karoline Elveland.

Hundeidvik Blandakor fyller 125 år

Av ROALD SOLHEIM

Ein av dei aller eldste kulturinstitusjonane i Sykkylven. Hundeidvik Blandakor, fyller år. Heile 125 år er det ungdomsfriske koret blitt, og Årbok for Sykkylven gratulerer med dagen. Eli Sjøholt er triveleg leiar, og Astrid Drabløs er dugande dirigent i jubileumsåret.

I samband med festen har koret valgt ei redaksjonsnemnd: Ole Myrseth, Borghild Sandnes, Ingrid Fjørtoft Brandal og Petter Arne Utgård. Nemnda har laga ei vakker og interessant bok om koret gjennom alle tider. Her kan vi mellom anna lese at Karl M. Hellebostad vart tilsett som lærar i Hundeidvik i 1870. Samsundes vart han tilsett som kyrkjesongar i Sykkylven kyrkje. Karl samla nokre interesserte kring seg, og i 1871 skipa dei Hundeidvik Blandakor, eller Hundeidvik Sangforening, som koret då vart kalla. Interessa for korsong spreidde seg fort til grannbygda Tusvik, og alt frå dei fyrste åra var det fleire dugande songarar derifrå som var med, både kvinner og menn. Seinare spreidde interessa seg til andre

grender med, og koret fekk songglade medlemmer frå Jarnes, Ikornnes og Sætre, ja faktisk frå heile Sørestranda.

Koret var aktivt under krigen. Den 17. mai 1941 var songarane samla på Hovdeåsen. Der song dei fedrelandssongane høgt og klårt. Dette var heilt forbode under okkupasjonen. Nemnast må også at koret var på songartur til Amerika i 1986. Dette var ei oppleveling som deltakarane seint vil gløyme. Koret vart makelaust godt motteke av alle dei møtte. Amerikanarane vart tydeleg imponerte både av songen, samhaldet, bunadane og besøket frå Noreg. Alt dette og meir til kan vi lese om i festskriften, som også inneheld mange gode og verdfulle fotografier. Kort sagt: ei kulturhistorisk perle som alle bør ha.

Frå ei gulmåla stove på Vegsund-rabben er det utsikt gjennom Vegsundet over Flisholmen og beint fram til Megardsdalen. Her sit ei 86 år gamal kvinne og minnest tida då ho dagstøtt sprang opp og ned denne dalen sommarstid. Han som har møtt henne er Ottar S. Myrseth (biletet), sokneprest i Spjelkavik.

Budeie i Megardsdalen

Av OTTARS. MYRSETH

Kristine Vegsund, fødd Gjævenes, kom til Vegsundet som tenestjente. Ei tid tente ho på sjølve handelsstaden på Stafsetneset der suset av den store verda hang i veggane. Her var livleg handelstrafikk den tida, og klasse over hushaldet med herskap og tenrarar. Rundt husa, som no er overtakne av kommunen, veks enno eksotiske vekstar som t.d. eit valnøtt-tre. I Vegsundet vart Kristine også gift og har budd her resten av livet. Men ho har sikra seg utsikta til Gjævenakken der ho sprang berrføtt nedanfor som småjente. Både godt humør og stor forteljarglede er intakt, sjølv om ho klagar på at minnet spelar henne eit puss av og til. Og når ho vert usikker, seier ho: «Ej vil ikkje lyge, med det va slik ej huska det.»

Lettliva, men med arbeidshender som ber preg av eit slitsamt liv, med eit blidt smil, med gode poeng på lur og ei intakt dialekt som vårt skriftmål har vanskeleg for å formidle. Tre systre Kjemphol kom i starten av dette århundre til Gjæveneset og slo seg ned på rekke og rad. Johanne Maria gifte seg med Karl Gjævenes som dreiv plassen Bøen, og vart mor til Kristine og fire andre syskjen

- Eg var berre lausungen, berre 12 år, då eg begynte å gå på sætra i 1922. Sætre-arbeidet var jente-arbeid, frå konfirmasjons-alderen til dei gifte seg. Eg begynte tidlegare enn vanleg. Fyrst gjekk eg to somrar for Gjæve-Jens-garden og så nokre år for Hundeid-Jens. Oss var fire jenter som gjekk i lag, to for Gjævane og to for Hundeid-gardane. Andre eg var i lag med var Kalla (Karoline) Gjævenes, Kista (Kristine) Hundeide, Nilla Hundeide (f. Gjævenes) og Bogga (Borghild) Hundeide. Så snart der var mat å finne for kyrne, starta oss på heimesætra (Ålen) og var der gjerne fire veker. Så vart det fire veker inni Dalen før oss avslutta med nokre veker ned på Alen igjen. Flyttinga var karane sitt arbeid. Dei hjalp oss med å bere inn det oss trengde, halmbolstrar, fjøskrakk m.m. Til sengane fekk vi med oss fine heimevovne laken og dynetrekk.

Det kom vel ikkje tankbil og henta mjølk på sætra. -

- Korleis var de utstyrte?

- Oss hadde det som vert kalla bringetre som oss bar med ei skulderreim på skrå over eine skuldra og ein krok ved kvar hofte der det hang ei 10-liters strut-spann. Innover bar oss maten vår i spanna og mjølka ned att. Bringetre var vanlege på gardane. Bestefar min, Kris tian, hadde rosemåla dei oss hadde heime.

- Det var heldigvis ikkje så mykje mjølk, for kyrne var haust-berne, dvs. at dei mjølka mest vinterstida og turka opp utover sommaren. Men den mjølka som var, måtte berast ned kvar dag. Hjørundfjord-båten kom til Hundeidvik kl. 10, og då måtte vi vere der. Eg måtte forres ten stå opp ein time før dei andre, for eg var yngre og mjølka seinare enn dei. Det var 6-7 kyr på meg, så eg måtte opp kl 1/2 5. Det var ikkje alltid eg vann å møke fjøsen før etter eg var komen fram att. Når oss kom ned i vikja, hadde ho Uggar-Lovise (Lovise Utgård) vaska meieri-spannene som oss tømde mjølka over i. Det skulle vere att ein skvett som eg skulle ha med inn att på Gjævane. Det var kår-folket sin del.

- Ein interessant skikk frå den tida var at med båten fylgte alltid ein mjølke-mann. Dette gjekk på omgang mellom gardane, og det var rekna som eit privilegium å vere mjølke-mann. Garda-karane var oftast, plassingane sjeldnare. Den utvalde fylgte båten gratis til byen og hjelpte til å töme spannene på meieriet. Det var travelt arbeid, men han fekk også tid til å gjere ærend for bygda-folket. Han hadde ærend på apoteket. Eg hugsar så godt han skulle ta med naftadropar til han Nygards-Tomas. Han lukta nafta støtt! De hadde sætrestell både for gardsfolket og for plassingane ?

- Ja, plassane kunne ha 1-2 kyr kvar. Når oss mjølka dei, hadde oss med ei lita spann som oss hang på att med ei av dei store. Oftast hadde plasse-kyra så lite mjølk om sommaren at det berre var til eige bruk, så deira spann leverte oss heim til dei.

Korleis var dagsprogrammet etter at mjølka var levert på kaia?

- Då venta onnearbeid på garden, mest var det slattein arbeid. Men oss sætre-tausene hadde eit privilegium:

Oss fekk kvile middag! Etter ei ny arbeidsykt og nons-mat starta oss inn att i Dalen; starta gjerne å gå kl 6 og var der inne i 1/2 8-tida. Hg hugsa ein gong det var sånt tore-vér. Skodde låg så lavt at oss såg ikkje fjella på hi sida av dalen. Oss sette oss ned attmed ein stein og kurte oss i hop alle tre - gjennomvåte.

- Var dokke berre tre som gjekk, altså?

- Oss var fire jenter som sætra på vår side inni Dalen. Der var to Hundeid-sel og to Gjæve-sel med ei jente i quart. Det gjekk på omgang å ha seg ein kviledag: Kvar dag var ei av oss att der inne når dei andre gjekk med mjølka. Oppgåva hennar var å gjæte kyrne. Men først måtte ho bere mjølka si halve vegen ned att, ned på Hammarstøl-bakkane eller Gamlesætra. Dit kom gardafolket og henta spannene. Så var det inn att og fylgte kyrne. Det var særleg eit par sva under Hundeid-hornet som var fårlege. Slik var kviledagen. Men når oss var på Ålen var det ingen som gjætte. Då gjekk alle ned att kvar dag.

Dokke blei gjennomvåte sa du? Var dokke ikkje utstyrte for styggevér?

- Eg kan hugse at oss hadde gode sko, eit slag trepluggsko med reimar. Du veit at gummisko kom ikkje før under krigen. Som ungar gjekk oss mest berrføtte om sommaren. Men verst var det i regnvér. Oss hadde ikkje noko som kunne halde regnet ute.

Gardsfolket heldt dokke med sengkle, sa du. Men korleis var utbytet elles for budeiene?

- Som tenestjente fekk eg litt kle og sko på garden. Men eg kan ikkje hugse at eg fekk pengar. Om han far fekk for meg, kan veit eg ikkje sikkert. Men eg har hørt det var 5 - 6 kroner per kyr for sommaren.

- Var dokke redde nokon gong?

- Nei, eg fær 'kje ti det. Der var 'kje noke å vere redde for. Men det var eit år slik flom inni Dalen at vi måtte flytte ned att på Ålen. Då kom dei heima garda midt i veka og såg etter oss. sa det må ha vore noko ekstra.

På meg verkar det som at dette var eit fole slit. Syntes de sætre-tausene nokon gong synd på dokke sjøle?

- Nei, ikkje det grann. Det var meir attraktivt enn slit samt. Tungt kunne det vere å kome seg fram att etter ein hard dag i slåtten heime. Då var det oppmuntrande då oss nådde fram til denne steinen opp på Hammarstølbakkane der det står «Snill pike». Fram på Ålen var det god veg. Men resten var berre ei därleg rås. men eg kan ikkje hugse ein einaste gong at oss slo ned mjølka.

- Men oss misunte ikkje dei hine, heller. Alle var vekke og tente. Det var det vanlege. Og du må hugse på at oss hadde friheita. Oss fekk kome oss frå garda. Det var det ikkje alle som fekk.

Korleis hadde dokke det i helgane?

- Då var det stas, veit du. Laurdagskveldane hadde oss kakao. Då gjekk oss i hop og kokte og hadde lag med kvarandre. Så kom det guitar på sætra laurdagskveldane. Åt dei kokte oss graut. Dei heldt leven heile natta. Sundagane slapp oss å gå ned med mjølka. Då var det ikkje levering, og gardafolket kom opp sjølve og henta ned si mjølk til heimebruk.

Kristine Vegsund, fødd Gjævenes, starta sætrelivet i Meg-ardsdalen då ho var 12 år.

- Du starta sætre-livet alt då du var 12 år. Korleis vart det så den sommaren du skulle gå for presten?

- Då sætra eg for han Hundeid-Petter på nedste-Hundeid. Måndagen kvar 14. dag for oss til Aure for presten. Han stansa visst over då han hadde vore der og hatt preike på sundagen. Det var presten Rude som bodde på Ørskog. Han kom i båt til Søvikdalen og deri frå vart han køyrd med kjerre. Eg hadde visst fri frå sætra den dagen. Oss hundeidvikarane gjekk over Ei det til Tusvika og rodde i lag med dei derifrå over til Aure. Oss var ein gut, han Hogga-Hans, og tre jenter, ho Volle-Berta. ho Tore-Henna og eg. Tusvikarane var han Nygards-Harald, han Hatlemark-Hans, han Edvin på Svartebekk og ho Tu-Laura. Gutane kunne vere ei plage ut på fjorden. Dei hadde god tid og laga fjas og tull. Men eg hadde attelet på å kome meg over Eidet og inn att i Dalen. Somme tider gjekk oss også til Ikornnes og rodde derifrå. Oss begynte å gå for presten ein gong ut på våren. Konfirmerte vart oss 18. oktober. Eg vart forresten også brudevigd same datoën, av same presten.

- Men noko lang utdanning elles vart det ikkje på deg?

- Nei, eg har gått berre seks år på skule. Eg var visst skuleflink, så eg vart sett til å ta avgangsprøva eitt år før dei hine. Og den greidde eg. Den vinteren dei gjekk 7.-klassa, arbeidde eg i fjøsen i Anders-garden. Eg gret mange tårer då dei andre gjekk forbi utanfor fjøsveggen på veg til skulen.

Fortalte ho Kristine som fylte 86 år i april. Ho skriv dagbok kvar einaste dag. Og om ikkje glattisen har skremt henne, er ho også ute på spårtur kvar ettermiddag.

- «Han Sverre, bror min, var yngre enn meg. Men han gjekk først bort. Du veit, oss lever lenger oss som gjekk på sætra.»

Astrid Falkum (biletet) bur på Ikornnes. Ho er lærar i den vidaregåande skulen.

TO

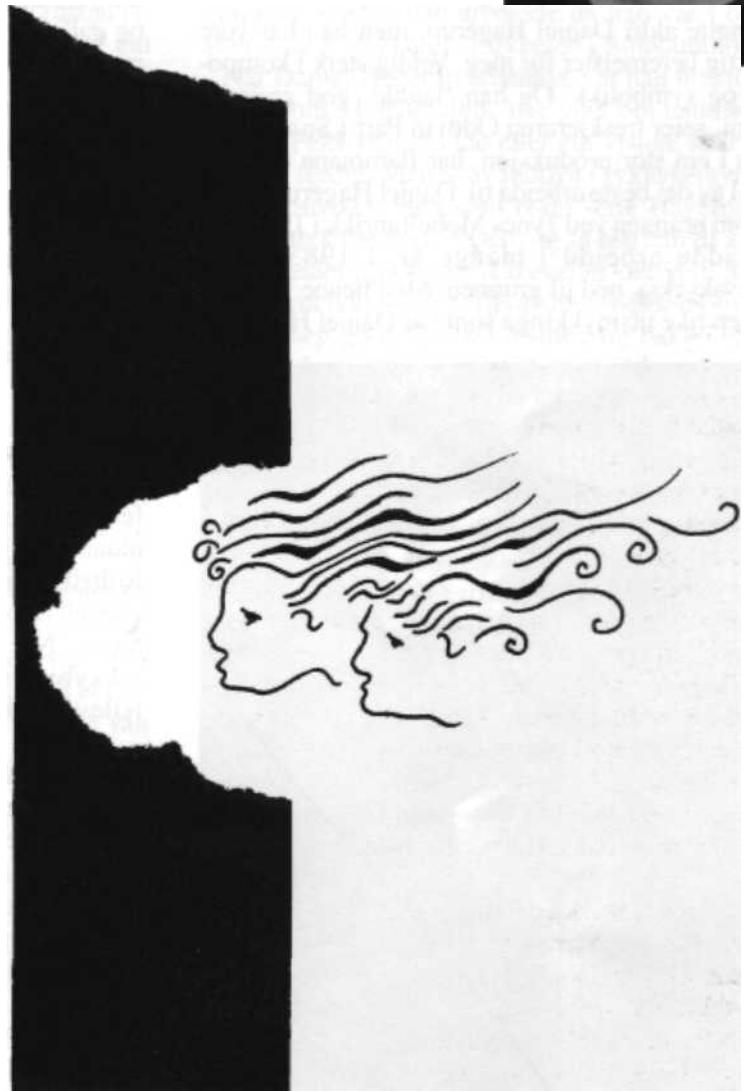
Av og til våger
vi oss ut i ukjent
lende

du først
jeg etter

eller

jeg først
du etter

Men først
står vi på trappa
en stund
og
kjerner litt på
vinden

Astrid Falkum

Illustrasjon: Eldar Tandstad.

To gongar la elden store deler av livsverket til treskjeraren Daniel Hagerup i grus. Men kunsten hans lever vidare - gjennom spreidde verk landet rundt, på foto og ikkje minst i manns minne. I denne artikkelen har Kjetil Tandstad (biletet) samla litt av livssoga til mannen som skar seg eit kunstnarnamn i tre.

Møbeldekor og kyrkjekunst

Av KJETIL TANDSTAD

- Eg møtte aldri Daniel Hagerup, men han har vore ein viktig læremeister for meg. Veldig sterkt i komposisjon og symbolikk. Og han hadde god greie på anatomi, seier treskjeraren Oddvin Parr i Sunnylven. Trass i ein stor produksjon, har flammane teke ein stor del av dei beste arbeida til Daniel Hagerup. Først gjennom brannen ved Tynes Møbelfabrikk i 1962, der han hadde arbeidd i mange år. I 1983 brann sykkylvskyrkja ned til grunnen. Med henne forsvant også den rike utsmykkinga som var Daniel Hagerups

Daniel Hagerup (1876 -1955) var ein kjend personlegdom i Sykkylven dei tjue åra han budde her. (Foto: P.P. Lyshol).

viktigaste verk: Den rikt ornamenterte døypefonten, korgitteret, altarring og prekestol, nummertavlene og galleribrystninga var alle skorne av Daniel Hagerup og seinare fargelagt av sykkylvsmålaren Lars O. Tynes.

Krevjande teknikk

Eit særtrekk ved utsmykkinga av kyrkja var dei djup-skorne relieffa der hovudfigurane står fram som halvskulpturar. Dette er ein uvanleg og uhyre krevjande teknikk som Oddvin Parr har teke opp og vidarefører. Han nyttar teknikken blant anna i det store arbeidet han no er i gang med - ei rekke manns-høge friser med motiv frå Ibsens Peer Gynt.

Som ung treskjer sat han mange timer og dagar i sykkylvskyrkja og studerte treskjerarkunsten. Ingen har lært meg meir, seier Oddvin Parr som aldri sjølv fekk sjansen til å skaffe seg ei formell kunstnar-utdanning. Framleis heidrar han sitt gamle forbilde. Kolteikninga han ein gong laga av Daniel Hagerup etter eit fotografi heng framleis på veggen i verkstaden hans. Når han tek fram fotografia sine frå sykkylvskyrkja og studerer dei nøye, finn han mange fellestrekks både i komposisjon og teknikk.

Kanonbåt

Daniel Hagerup vart fødd i Grønvika på Innsmøla. Faren, Eilert Hagerup, var den meste kjende grovsmeden på Nordmøre. Daniel Hagerup viste tidleg at han hadde arva handlaget til faren, men hadde større interesse for trearbeid og treskjering i mindre format. I elleveårsalderen bygde han ein flott modell av eit kanonskip. Det blir fortalt at mora kom inn og slo neven i høvelbenken så det small for å få han med ut for å ta i eit tak i trav laste høyonna. Mora må likevel ha likt det ho såg av sonen sin, for ho tok han seinare med til Trondheim, så han kunne lære av kjende treskjerarar, skriv Magne Gjernes i ein artikkel i sogeskriftet Smølaminne (1991).

I 1901 tok han over Grønvika etter mor si. Året etter selde han plassen til Hans Rasmussen Råket. På

denne tida arbeidde Hagerup på ein gallionsfigur og han brukte den tre år gamle dotter til kjøparen som modell. Jenta, som heitte Ragna Elisabeth, drukna som femåring, noko som gjorde stort inntrykk på Daniel Hagerup.

I ungdommen hadde han stor trang til å lære meir og han kom snart i lære hos kjende treskjerarar i Oslo og København. Han var også ein tur i Italia og Berlin, før han vart kalla heim som grensevakt under konflikten før unionsoppløysinga i 1905. Etter at unionsstriden var løyst, fekk han tilbod om å vere med å pusse opp Stiftsgården i Trondheim, der kong Haakon og droning Maud skulle bu under kroninga. Han var også med på restaureringa av Domkyrkja i Trondheim, og dreiv særleg med å hogge ut figurar i kleberstein.

Ei tid hadde han statsstipend for å utvikle kunsten sin.

Ni born

Han hadde gifta seg med Anna Øvrevik frå Tustna og dei fekk etter kvart heile ni born, åtte jenter og ein gutt. Under arbeidet med Domkyrkja hadde Daniel Hagerup skaffa seg eit godt ry som kunstnar. Men ti-dene var trange og marknaden for kunst var laber. Frå 1918 til 1935 budde Hagerup på Tustna, i eit hus på ei tomt frå heimegarden til kona. I denne perioden arbeidde han delvis på Angvik Møbelfabrikk attå andre oppdrag. Her misste han også den einaste sonen sin, Gutterm, som vart berre 21 år gammal. Faren laga eit gravmonument med relief av sonen som ein framleis kan sjå ved kyrkja på Guldstein.

Kunstnarsinn

Det var fabrikkeigar B.R. Tynes som fekk treskjeraren Daniel Hagerup til Sykkylven. Tynes Møbelfabrikk hadde spesialisert seg på møblar med utskjeringar og rosettar, som var høgste mote på den tida. - Det var tydeleg å merke at han var ein kunstnar av sinn. Kan hende var han spiritist og, for det første han bad om då han kom inn stova her på Ty nes, var at eg måtte rulle ned gardina og late han spele litt på ei fele eg hadde liggjande på bordet. Slike var eg ikkje van med, fortalte B. R. Tynes i eit intervju med Sunnmørsposten i 1983.

Daniel Hagerup fekk stadfest hos synske personar i bygda at han burde bli i bygda. Han utvikla eit nært forhold til den synske Karl Tandstad. Ei av historiene som fortel om dette var om den gongen kan velta på sykkelen sin og vikla seg inn i eit piggtrådgjerde slik at han ikkje kom seg laus. Dette såg Synske-Karl og sende ut folk for å hjelpe meg laus, brukte han å fortelje i følgje dottersonen Asmund Sollid i Hønefoss.

Asmund Sollid er i ferd med å spore opp og katalogisere arbeida til bestefaren landet rundt og vil gjerne ha kontakt med sykkylvingar som har arbeid som bestefaren har laga.

Då Daniel Hagerup tok til på Tynes Møbelfabrikk

sette han fleire vilkår. Det eine var at han ikkje kunne binde seg til meir enn i fem år. Han innretta livet sitt i slike periodar, fortalte han. Men han vart verande i tjue år, til han døydde i 1955. og vart etter kvart ein institusjon i bygda. Det vart etter kvart spunne mange historier rundt den syklande treskjeraren. Han skulle vere tilhengar av sjellevandring, vart det sagt og knapt nok nokon hadde sett han i arbeid.

Han likte svært lite at folk såg på han når han arbeidde. Fabrikkeigar B.R Tynes ville gjerne bruke Daniel Hagerup som reklamefigur for å vise at han hadde ein kjend kunstnar i arbeid på fabrikken. Men det ville ikkje treskjeraren gå med på. Ei tid la Hagerup jarna sine frå seg så snart fabrikkeigaren viste seg i verkstaden.

Utanfor tid og rom

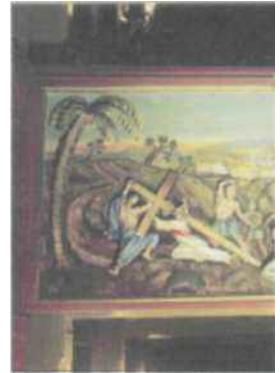
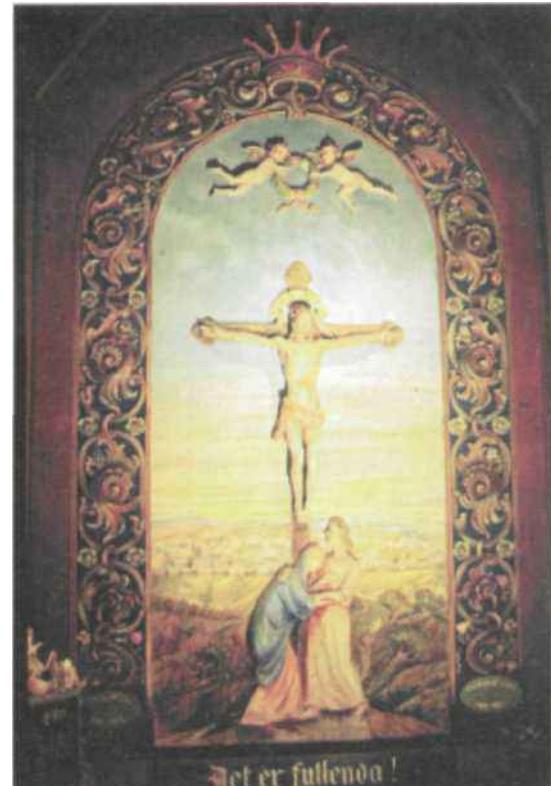
Ein av dei ta som fekk sjå han i aksjon var arkitekt Karstein Oddmund Vik, som var ofte og lenge hos Hagerup medan han arbeidde då han var i oppveksten. Slik fortel han i artikkelen i Smølaminne: - Når Daniel Hagerup arbeidde, var han utanfor både tid og rom. Han arbeidde like godt om natta som om dagen. Fekk han ein ide eller ein visjon, skar han til han var ferdig. Mange av motiva i sykkylvskyrkja var svært innvikla, men som regel sette Hagerup berre nokre strek med ein blyant, og så tok han til å skjere. Og arbeidet gjekk fort. Likevel er det verd å merke seg at han ikkje skar ei flis av eit bibelsk motiv utan å ha sett seg grundig inn i historia og bakgrunnen for motivet først. Hagerup hadde betre kjennskap til Bibelen enn dei fleste prestar, ja, enn mange biskopar med. Ein gong han heldt på å skjere eit bilet over døra til sakristiet, kom prost Thorleif Rude inn. Då hadde Hagerup skore eit par englar som flaug, utan venger. «Men Hagerup, du har jo skaret englene uten vinger», utbraut prosten. «Kan du, min kjære prost, seier meg kvar i Bibelen det står at englane har venger, så skal eg skjere dei, svara Hagerup. «Då må du gi meg fjorten dager», sa prosten og gjekk. Etter å ha studert Bibelen grundig, måtte prost Rude gi Hagerup rett. Men dei vart samde om å gi englane venger, for ikkje å skuffe folk. Men vengjene skal vere små, slo Hagerup fast, og slik vart det. Daniel Hagerup var ein mann på snart seksti år då han kom til Sykkylven. Den første tida budde han åleine på Møhlenpris - den gamle prestebustaden på Vik. Etter eit par år kom kona Anna flyttande etter og dei fekk seg husvære på Blindheim. Ei av dei åtte døtrene, Bergljot, syntet snart dei same kunstnarlege givnadane som faren og dreiv ein del med treskjering i yngre år. Men ho la tidleg biletsskjeringa på hylla fordi ho meinte det var i strid med hennar religiøse tru. Dette var Daniel Hagerups store sorg, meiner bygdehistorikaren Kjell Erik Fredly i Smøla.

Industri-skurd

Daniel Hagerup fekk mykje å seie for treskjeringa

Daniel Hagerup ei viktig inspirasjonskjelde, seir treskjerar Oddvin Parr i Sunnylven med kolteikninga han ein gong teikna av ein læremeister han aldri møtte, f Foto: Kjetil Tandstad)

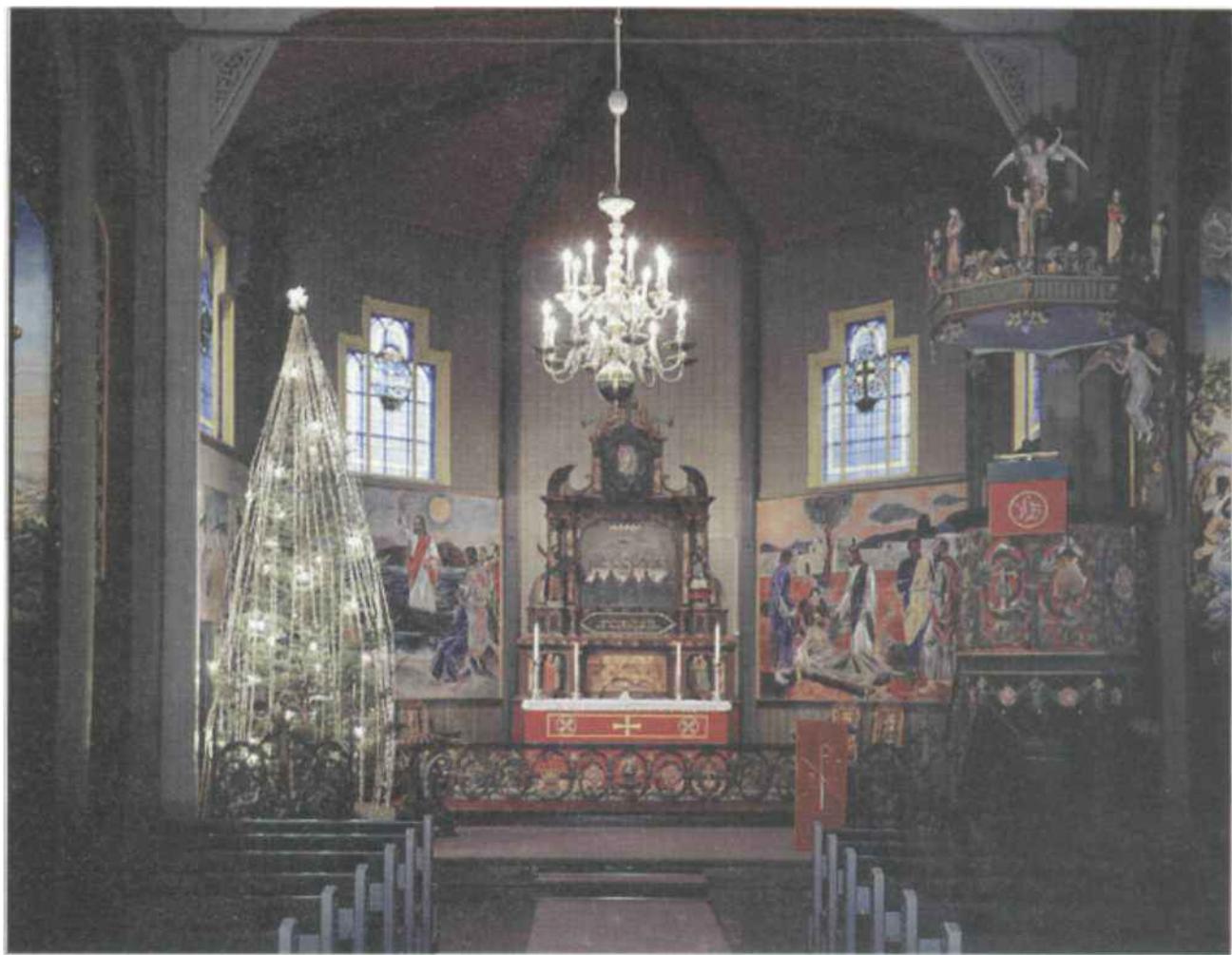
OVER: Frå galleribrystninga

LENGST TIL VENSTRE:
nesten overdådig
dekorerte»

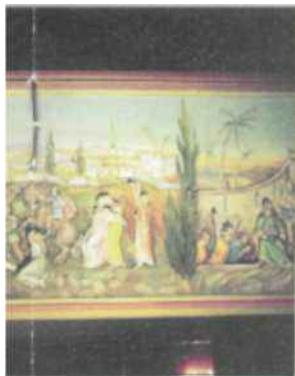
TIL VENSTRE: Kristus
på korset

TIL HØGRE: BILETE
PÅ HØGRE SIDA AV
KORBOGEN:
Foto: Oddvin Parr).

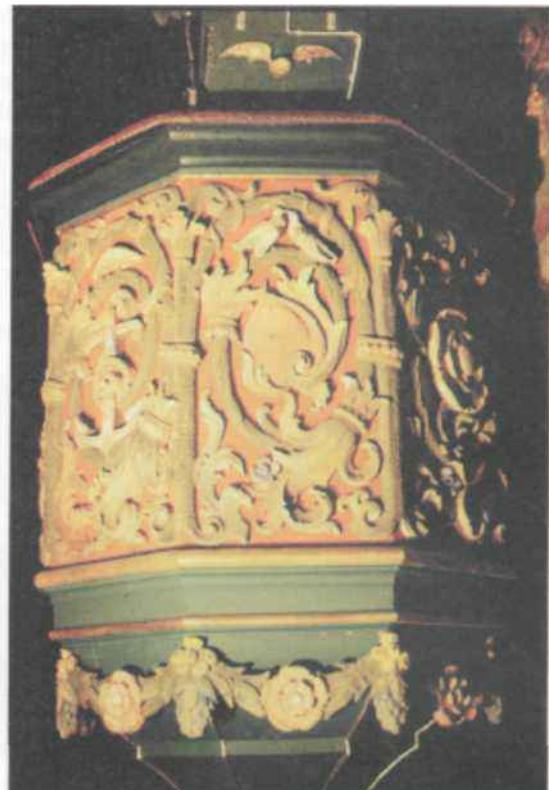
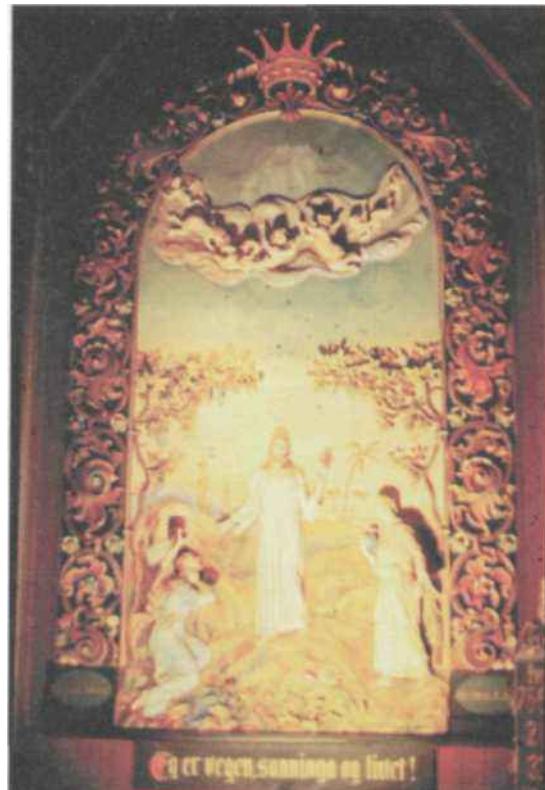
LENGST TIL HØGRE:
PREIKESTOLEN

Sykylvs kyrkja var praktfult dekorert og det var eit stort tap då kyrkja brann ned til grunnen i 1983. Kykjeutsmykinga var det kunstnarlege hovudverket til treskjæraren Daniel Hagerup. (Foto: Skjold Lyshol)

{Foto: Skjold Lys-

ved Tynes Møbelfabrikk. Den gongen var handskorne dekorasjonar høgste mote på spisestovemøblement og skåp. I den mest aktive fasen frå 1937 til -39 hadde fabrikken på det meste eit hundretals tilsette og av desse var opp til 14 treskjerarar. Daniel Hagerup var læremester og ein god ein. Han var alltid villig til å høre på andre sine idear. I det heile var han omgjengeleg og lett å samarbeide med, sa arbeidsgjevaren B.R. Tynes.

Møbel-motiva var som regel henta frå norsk natur eller historiske opptrinn. Blomstermotiv var vanleg, akantusrankane og ornamentikken elles kunne ha trekk både trå rokokko og barokk.

Sjølv om utskjeringane på møblane hadde individuelle trekk, var det naturlegvis industriskurd og ei form for masseproduksjon.

I arbeidet med kyrkjeutsmykkinga fekk Daniel Hagerup for alvor utfalte sin kunstnarlege meisterskap. Utsmykkinga vart til i nær kontakt med prost Thorleif Rude, som sjølv var svært kunstnarleg interessert. I dei bibelske motiva var det gjerne Rude som teikna skissene som Hagerup arbeidde vidare med og gav ei kunstnarleg form. Daniel Hagerup utvikla sin heilt personlege stil. Når ingen har kopiert han, er det fordi det er så vanskeleg, seier Oddvin Parr.

Kyrkjeknnst

Kyrkjeutsmykkinga gjekk føre seg frå 1939 til 1946. Arbeidet skjedde dels ved fabrikken og dels heime. Folk minnest Daniel Hagerup kome syklande på veg til kyrkja med mindre arbeidsstykke festa til bagasjeberaren. Større ting vart gjerne lima saman på Tynes-fabrikken, der det fanst spesialutstyr og betre plass. Det første som kom på plass var døypefonten, som var ferdig i 1939. Deretter kom korgitteret, altarring og prekestol i 1942, baldakinen over prekestolen, nummertavlene og galleribryst-ninga kom i 1946. Året etter vart dei to bileta av korbogen vigsla.

Kyrkje-utsmykkinga var eit stort løft for kyrkjelyden. Det vart oppretta eit eige pryd fond og ein stor del av midlane kom frå nyttårssamkomene som Bernt

Fauske tok initiativ til. Men den første treskurden i kyrkja - døypefonten - var ei gāve frå kvinner i bygda. Kyrkjelyden tok maksimal prosent av ofringane i kyrkja og sette av til pryd fondet gjennom mange år. Også Sykkylven kommune løyvde ein større sum for å få kyrkjeutsmykkinga fullført.

Hagerup-kunst landet rundt

Trass i dei to brannane som øydelagde så mykje av livsverket til Daniel Hagerup finst det ei rekke arbeid etter han. Ein god del er enno ikkje registrert og finst i privat eige rundt om i landet. I Trondheim kan ein sjå bysta han laga av sin gode ven, arbeidarleiaren Martin Tranmæl. I Trondheim har han sett spor etter seg blant anna i Domkyrkja. Han skar altertavla i Strømsø kyrkje i Drammen. Det finst eit utkast til Kong Sverre-statue som han leverte til ein konkurrans i 1928. Ein bauta over Einar Tambarskjelv og sonen Einride som viser far og son som lik etter at dei har blitt myrda, finst også på lager. Ei tid var det utstilt på Kalvskinnet skule, men kommunen hadde ikkje pengar til å betale og kunstverket vart pakka bort, fortel sonesonen Asmund Sollid.

I Bergen finn vi røykjesalongen fra hurtigruteskipet «Finmarken», bygd i Trondheim i 1912, utstilt.

Denne vart utsmykka av Daniel Hagerup, som skar heile norges-historia i mahogny rundt veggane. Då skipet vart hogge opp, vart røykjesalongen teken ut og sett opp alt i Sjøfartsmuseet i Bergen.

Frå korgitteret. (Foto: Oddvin Parr)

Relieff frå krigsåra. (Foto: P.P. Lyshol) 32

Odd Brunstad (biletet) er gardbrukar og aktiv i kristenlivet i Velledalen.

Velledalen bedehus

Av ODD BRUNSTAD

Tomta til bedehuset vart gjeve næraast som gāve frā Peter Olsen Hjorthol, som eigde bruk nr 5. 7 og 9. Huset vart reist i 1926. og det har sidan vore samlingsstaden for misjonsfolket i Velledalen. Dei ulike misjonane har sine møteverksemder. Kyrkja står for gudstenestlege møte, og det vert halde jule-og 17.mai-festar. Sundagsskulen har sitt tilhald i bedehuset, og annankvar torsdag har Velledalen In*puls ungdomsklubb i kjellarsalen.

Forhistoria

I 1914, den 10. februar, vart det halde styremøte i Velledalens misjonsforening i Drabløs skulehus. I sak 1 var det spørsmål om oppføring av eit kapell eller eit bedehus i Velledalen. Dei vart einige om at "et forsamlingshus for religiøse møter savnes og fant det derfor påkrevet å begynne det forberedende arbeide i denne sag allerede nå."

Dei trudde at "et kapell ville være det beste hvis bruken av et sådant hus blev tilfredsstillende. Styremøtet "bestillede" at Andreas B. Velle skulde innhente opplysning hos sognepresten om reglene for bruken av et kapell. Kunde de nødvendige oplysninger ikke erholdes, skulde han spørge kirkedepartementet derom." Andreas B. Velle "blev pålagt av bestyrelsens medlemmer at skrive til kjendte i Amerika om mulig å få innhente bidrag til det påtenkte kapell eller bedehus. Besluttet at oppholde en basar i løpet av våren til inntekt for et sådant hus. Underskrives: N.S.Drabløs, J.J.Brunstad, Johan K. Brunstad."

I 1917, tre år seinare, vart Velledalen kristelege ungdomsforeining skipa (11 .feb. 1917). Møta vart haldne skiftevis i Drabløs. Brunstad og Brøvoll skulehus. På eit ungdomsmøte den 25. mars kom det på tale å ta del i basaren til innkome for kapellet i Velledalen. Det vart då fastsett at foreininga skulle ta pengar av kassa og kjøpe ein ting til

utlodninga. Styret skulle få kr. 15,- til dette. På neste møte, den 15. april 1917, kom det fram at dei hadde kjøpt ein citar til utlodning på basaren.

Den 13. januar 1919 var det styremøte i misjonsforeininga. Det vart bestemt at "i april skal lister utstedes til inntekt for det påtenkte bedehus i Velledalen."

Byggekomité

I 1924, den 2. november, var det medlemsmøte i Brunstad skule angåande bygging av det påtenkte bedehuset. Sitat frā møteboka: "Alle var enige om at nå måtte arbeidet påbegyndes. Til at forestå arbeidet foretages der valg på nemnd til byggekomité: Valgte blev:

- 1: Johan K. Brunstad
- 2: Fredrik H. Drabløs
- 3: Peter Ludviksen Brunstad
- 4: Nils J. Drabløs
- 5: Peter B. Hjorthol
- 6: Ole K. Velle

Som formann i byggekomiteen vart vald Fredrik H. Drabløs.

Det vart "besluttet at utsende liste til tegning på pliktarbeide for at se tilslutningen i den retning. Byggekomiteen pålagdes at planlegge forbei edningsarbeidet snarest mulig". Underskrift frā dette møtet: N.S. Drabløs, Peter B. Hjorthol, Peter O. Hjorthol, Karl L.Hole, Peter L.Brunstad, K. Muri, Johan K.Brunstad. Fredrik H. Drabløs.

Byggekomiteen arbeidde ein del utan at det vart skrive noko om det, men det er fortalt at dei var til Ålesund og såg på eit misjonshus der, som dei syntest høvde godt. Jakob Hole var med å planlegge konstruksjonen og det byggetekniske.

Byggekostnaden

I rekneskapsboka den 7. august 1926 står det at det vart utteke av Sykkylven Sparebank kr. 3500,- til

Velledalen bedehus anno 1996.

betaling for material. (O. Nørve). "Den 30. oktober utteke kr. 1753,20. og den 2. nov. restbeløpet (takstoler og sement, vindus- og dørhengsler og glass + dørlås med vridere). Frakt for 3 kasser glass, kr 2.00 Kjøpte 5 tønner cement kr. 88,75 85 stk. takstein kr. 21.25 Bet. brannkontingent til Fredr. Drabløs kr 8. " Den 1/1 1928 vart alle papir og rekningar summerte, og det var ei utgift på huset på kr 10.002,33 og eit lån i Sykkylven Sparebank på kr 1.000,-

Møbelfabrikk i kjellaren

I 1934 vart kjellaren sett i stand til sløydkurs. Seinare vart det også halde skomakar-kurs og to år framhaldsskule. I 1941 vart kjellaren utleidt til Hjalmar Brunstad for å stoppe møblar, noko som betydde starten for Hj. Brunstad Fabrikker.

Ombygging for nye tider

I 1962 vart huset utvida med ny inngang, garderobe og klosett. Utvidinga var teikna av Arne Flaate. I 1976 vart kjellarsalen igjen sett i stand med nytt golv, veggar og vindauge. Dette vart gjort av Motorførernes Avholdsforbund. Dei leigde kjellaren i 10 år til ungdomsarbeid, og kjellarsalen inneheldt då m.a.

fylkets lengste miniracingbane.

I 1982 vart eine sida av taket nedteke. Det vart omlagt med vinylplater og den gamle Altaskiferen vart lagt på att. I 1986 vart det same gjort med den andre sida. Dette var eit stort arbeid. Til Velledalen Indremisjon sitt 100-års-jubileum i 1989 vart heile huset pussa opp innvendig. Slik står det i dag. som eit minst like triveleg og nyttig lokale som første gongen, for 70 år sidan. Til beste for komande slekter i dalen.

Søre strand vegen er framleis ikkje nokon veg som sykkylvingane vil skryte av. Men det har vore verre. Jostein Kursetgjerde (biletet), fødd i Sykkylven og no busett i Ørsta, har gått tilbake i Sørestrandvegen si mangfaldige historie.

Sørestrandvegen frå gardsveg til bilveg

Av JOSTEIN KURSETGJERDE

Den gamle vegen gjennom bygda var tørst og fremst ein *gardsveg*. Det var garden sine krav og behov som skulle stettast. Då var det eit stort og nødvendig gode å få vegen så nær seg som råd. Del var terrenget som bestemte traseen, eller veglina, og hesten bestemte farta. Derfor gjekk vegen i krok og sving, bakke opp og bakke ned, gjennom så mange tun som råd. Då bilen kom og stadig fleire innsåg kva for betydning han kunne få, vart krava til vegen heilt forandra. Dei meir industrielle og individuelle behova kom i framgrunnen. No vart det stadig viktigare at transporten gjekk raskare og sikrare, for tid var i ferd med å bli pengar. Til dette kom det at bilen sjølv stilte andre krav til vegstandard enn hestetransporten gjorde. Derfor måtte svingane rettast ut, bakketoppene jamnast og unødige omvegar sløyfast. Dette hadde bondenæringane også interesse av, for landbruket var i ferd med å bli ein del av industrialiseringa. Det viste seg at den motoriserte vare- og kollektivtransporten fylte eit reelt behov i bondesamfunnet, ikkje berre for varene - først og fremst mjølka - si skuld, men sjølve reisemåten vart no meir komfortabel og mindre slitsam. Det siste var sikkert det beste - i eit samfunn der det var nok slit frå før. Å *ro* til kyrkle f.eks. vart det no slutt med, og med det alt styret med kleskifte og pynting og ferdamål. Det er sikkert typisk at første kyrkjebussen frå Hundeidvik var full allereie før han kom til Blakstad. Den gamle bygdevegen vart såleis meir og meir liggande som før for seg sjølv som intern gardsveg og tilførsleveg for den nye bilvegen. Der denne fylgte den gamle gards-vegen gjennom tuna, har den blitt til plage meir enn nytte.

På austsida av Sykkylvsfjorden var omlegginga frå gardsveg til bilveg ferdig før kriga. Siste stykket, gjennom Vik, stod ferdig i 1937. Før det var strekninga frå Blindheim til Tynesstranda omlagd, men den vesle svingen forbi huset til Alfred Tandstad

på Tandstad, vart ikkje utretta før første halvparten av 50-talet

På *vestsida*, Sørstranda, skjedde dei store omleggingane først *etter* krigen, i god tid etter at biltrafikk med bussar, men også privatbilar, var blitt vanleg.

Men la oss fylgle gamlevegen rundt Sørstranda. Det krev litt lokalkunnskapar og litt reiselyst. -Akkurat i det ein kom over Straumgjerdbruа svinga vegen opp til venstre forbi ungdomshuset og gjennom Straumsheimsgardane og ned att på fylkesvegen, omtrent slik han går i dag. Vidare utover er det berre enkelte småendringar, men ytst på Riksheimgjerde gjorde han ein brå og bratt sving opp til ei høy løe som står der. På Riksheim gjekk han ned om husa i Kristengarden der han er godt synleg framleis. Så over den gamle flotte kolvingsbruа på Riksheim, derifrå nedover nesten ned til sjøen, der han svinga til venstre opp mot og gjennom Erstad-gardane. Her og utover til Stave ligg han enno som då, bortsett frå eit rikt utval humpar og kular. På Stave gjekk han heilt opp i gardane, derifrå ned til Ole-gardane på Sætre. Her er han framleis godt synleg som gardsveg. Frå Sætre til godt forbi Jarnes fylgde han stort sett kommunevegen som han ligg i dag: den lange stigninga til Hella og forbi skulen, under låvebruа på Sevrin-garden på Ekornes, ei av dei verkeleg *spektakulære* passasjene på vegen, så opp Meieridalen med endå ei kolvingsbru - og den bratte svingen opp til øvre Ekornes, og ein ny sving rundt og over Jarnes-haugen, ikkje mindre spektakulær, så bratt at sjåføren ikkje såg vegen framfor seg og så kvass og knapp at understellet på bilane rett som det var tok ned på. Ein gong f.eks slo dieselrøret på bussen av. Herifrå gjekk vegen bratt ned mot Legene og straks etter like bratt opp til Gjerde og vidare utover til han kjem inn att på fylkesvegen utanfor Jarnes. Somme stader kan ein skimte gamlevegen i skogkanten på oversida av vegen. Særleg opp Blakstadbakken er han godt synleg. Her får ein også eit godt inntrykk av kor bratt

vegen kunne vere. Når bilen nærma seg tappen, var det også her uråd for sjåføren å sjå vegen vidare framover. Så då var det berre å håpe på det beste! (Når det var mykje snø, var det umuleg å få vegen brøytt lenger. Då hadde ikkje gardane vidare utover anna enn sjøverts samband med omverd og resten av bygda). I Våt-myra gjekk vegen ned til husa der og vidare nesten ned til sjøen. Herifrå gjekk han bratt og tungt opp til ungdomshuset og like bratt og tungt ned til Tusvik over ei smal, men moderne betongbru.(Ho er der enno, men heilt dekt av tre og busker). Det farlege og vanskelege stykket over

Klipe-berget straks ovanfor Tusvik vart sløyfa då det vart laga ny veg ovanfor ungdomshuset. Dette skjedde tidleg på 30-talet. Så gjekk vegen vidare gjennom Tugardane og opp Tu-bakkane stort sett slik han går i dag. Men øvst oppå svinga han litt til venstre og så skarpt til høgre over Sykkylvsbrua og Sykkylvselva (namnet skjemmer ingen!) og like skarpt til venstre over Eidet og ned

Myrset-bakkane slik han framleis ligg. Men frå Vegaskiftet (eller berre Skiftet) og ned i Uggaren er vegen heilt omlagd. Før gjekk han over det som no er skuleplassen, tett forbi husa i Anders-garden og ned Andersbakken med sin legendariske brattlek: brattare og brattare heile vegen ned.

Dei fleste omleggingane av gamlevegen kom allereie tidleg på 50-talet. Den første - forbi Klipe - allereie i 30-åra, som nemnt. Den siste omlegginga kom truleg då vegen vart lagd forbi Sykkylvsbrua tidleg på 60-talet.

Brørne Knut og Petter Hjorthol (Buda-Petter) var grunnleggjarar av biltransporten i Sykkylven. Allereie i 1928 hadde dei drosjeløyve. Under krigen dreiv Petter både korgmøbelfabrikk og biltransport, med det siste som hovudinteresse. Han hadde bl.a

ansvaret for snøbrøytinga (ei heil historie for seg). Etter krigen hadde han ei tid eitt av dei største bilfirma på Sunnmøre, med opp i sju tilsette. Busstransporten på Sørstranda dreiv han til 1951, då Stranda og Sykkylven Billag tok over.

Sørstrandbussen var sikkert ein av dei mest særmerkte bilane som har vore i Sykkylven. Dessverre finst det ikkje noko bilde av han, og opphavet er litt uklart, visstnok eit seinare overbygg på eit eldre chassis. Han var kort og høg og rund i forma og hadde mange kjælenamn: «Veaskotet» frå den tida han

Den gamle Riksheimbrua er ei av martre kolvingsbruer i Sykkylven som Brunxtad-Magnus har konstruert og bygt. Når ei slik bru er ren konstruert og ikkje steinar i kolvingen dett ut, blir ho i prinsippet sterkare til større belastninga på henne er.

gjekk på knott, fram til 1946, «Brude-egget» på grunn av den runde forma, «Petterbussen» eller berre ganske enkelt «Sørstrandbussen».

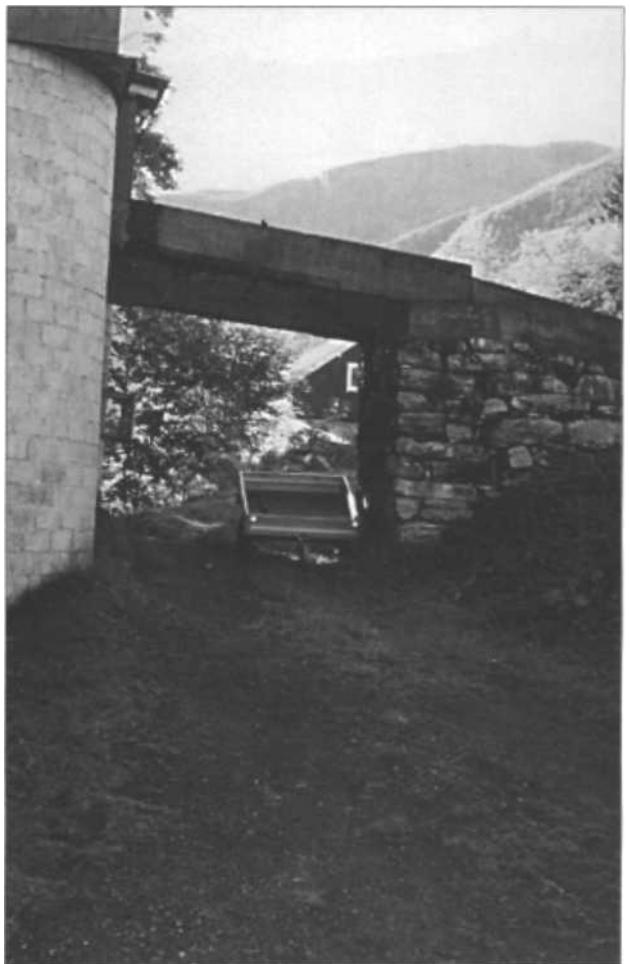
Bilane var generelt sjølvsgått mykje därlegare enn i dag, og vegane, altså berre gardsvegar berekna på hest og kjerre, berre så vidt køyrande, særleg om vinteren og i teleløysinga våren. Sommaren og hausten var det holer og vaskebrett. Bussen rista ofte så ein måtte halde seg fast. Det hende at det kom inn eksos, folk blei såkalla *bilsjuke*, ein slags folkesjukdom som no er utrydda, og kasta opp, og det kunne skje både inne og ute! På glatta vinterstid hende det at dei sterkeste blant passasjerane måtte ut å skubbe, eller alle måtte rett og slett ut for ikkje å fylgje bilen i elva, slik som på Straumgjerdsbrua ein gong, om gale skulle hende. På Straumsheim kravde den krappe svingen over den vesle bruа over Straumsheimselva den største sjåførkunst når det var særleg glatt. Hadde bilen for stor fart, kunne han hamne i elva fordi bussen ikkje ville fylgje dit hjula peika, og var farta for *lita*, kunne han bli ståande og spinne utan å kome nokon stad, einast utfor vegen. Det var sjølvsgåtlengje før piggdekka si tid, og kjettingane gjorde ikkje alltid saka betre. Svingen over Jarneshaugen var som nemt eit faremoment før han vart nedskoten og ut jamna. Likevel var nok dei stadige mot- og undabakkane på ujamt og därleg vegdekke med mykje last og folk det mest karakteristiske for Sør-strandruta si daglege ferd.

Det seier seg sjølv at slike vegar måtte røyne kraftig på materiellet: motor, karosseri, hjul og drivakslinger og kva det no måtte vere. I tillegg var bilen enno i startfasen som industriprodukt, og mangla såleis den styrke og driftsikkerheit som nyare bilar har. I løpet av krigen var det på det nærmaste uråd å få tak i reservedelar, så det måtte lagast, og det gjekk

fleire år etter krigen før det vart noko særleg betring med det. Så det er ikkje til å undre seg over at ein eller anna gjekk til frå tid til anna. Då måtte ein improvisere løysingar av det ein hadde eller det ein kunne få tak i. Og den klassiske utvegen med hesje-streng er ikkje berre ei myte! Som regel heldt det med å vere sjølvhjälpen. Men stundom var ikkje det godt nok. Etter ein vanleg stritøm ein gong opp ein av dei mange motbakkane, gjekk topploket i motoren på bussen. Med list og lempe kom bussen og Petter seg velberga til Hundeidvik. Med god hjelp frå gode krefter lykkast det å få tak i eit nytt topplok frå Ålesund. I mellomtida vart motoren skrudd frå kvarandre utover marka utanfor butikken hans Slyngstadli. Mange interesserte tilskodarar samla seg. Anders-Henning (utt. Handers-Æning) ser mistrøstig på det heile og seier: «Fær du i hop att dette, kan du få kalle meg ein krakk!». Men den gamle heidersmann slapp å bli kalla krakk. I staden fekk han seg ein snartur inn på Gjæveneset som ein prøvetur på at alt var i orden. Då var bussen naturlegvis fleire timer forseinka. Men under slike forhold var det ikkje så lett å halde ruta! Og særleg vanskeleg var det sjølvsagt om vinteren. Likevel var Sørstrandbussen som regel i rute, og det vanlege var at turen gjekk greitt og radig utan problem.

Den store helten for den som liten var, måtte nesten nødvendigvis bli bussjåfören, når omstendigheitene var så utfordrande og strabasiøse, (endå om forholda slik dei verkeleg var ikkje vart forstått først mykje seinare). Ikkje berre svinga og bremsa og gira han, men han for stadig ut og inn og lempa mjølk og va rer av mange slag på og av. Folk kom på og betalte og fekk pengar att berre i ei handvending, og det såg alltid ut til at dei fekk det dei skulle. Samtidig snakka han lett og ubesværa med andre passasjerar og såg stadig vekk til sides under samtalens løp og skubba den svarte skjoldalua bak i nakken, alt medan han heldt øye med vegen, og visste kor mykje han måtte svinge på rattet for at bussen skulle fylge vegen og ikkje fare i grøfta.

Men nesten like gjæve var *grindagutane*. Det var gutar i 13-14-årsalderen som mot å få gratis busstur var med for å opne og late igjen alle lea langs Sør-strandvegen, i alt 11, dei fleste fra Jarnes og utover. (Reit nok var det eitt av dei som opna og lukka seg sjølv etter eit halvautomatisk prinsipp som det vil føre for langt og bli for komplisert (ikkje minst for forfattaren) å kome inn på her. Somme av lea stod midt i den brattaste motbakken, og kunne ha gjort passeringa nokså dristig og risikabel i verste fall. Kva om bussen begynte å rulle når sjåfören var ute for å opne og late att". -Grindagutane vart etter kvart bort-rasjonaliserte av *feristene*, som i sin tur vart overflødigjorde av NRF-kyrne, som er framdrivne og foredla til å kunne vere på utmarksbeite, knapt nok på beite i det heile. Men på 50-talet hadde grindagutane si stordomstid, og var på sin

Her går vegen under lavebrua på Sevrin-garden på Ekornes. Gamlevegen viser godt enno. For at ikke bussen skulle ta opp i, vart ho heva ca ein halv meter. Det viser også.

måte med på å modernisere ferdsla. Og sidan alt er relativt, var dei både store og vaksne, og ikkje minst modige og mandige, der dei hoppa av og på bussen endå medan han var i fart. Det var særleg denne uredde, elegante og *farlege* av- og på-stinga i fart som har sikra dei ein plass i lokal-historia.

No er også busstransporten si tid omme, i alle fall inn til vidare. No er ein tur «ut i Hundeidvikja» for ingen ting å rekne, berre ein snartur. Før var det *ei reis*, der nesten alt kunne skje og mykje av det også skjedde.

Kjelder Johan Aurdal, Petter Hjorthol, Jakob Kursetgjerde, Petter Kursetgjerde, Leidulf Langeland, Arne Stave, Petter Arne Utgård og Osvald Vigstad.

Det er ti år sidan siste del av bompengevegen Aursnes - Tynes vart opna. Øystein Eliassen (biletet), tidlegare ordførar og fylkespolitikar frå Sykkylven, var formann i det som var det første bompenge-selskapet i fylket.

Bompengevegen Aursnes - Tynes og A/S Aursnes Ferjekai

Av ØYSTEIN ELIASSEN

Det er i år ti år sidan siste del av denne bompengevegen vart opna, og det kan vere på sin plass at dette største trafikk- og trafikksikringstiltaket i Sykkylven kjem med i historieskriftene i bygda.

Eg tek først med, i noko avkorta form, den utgreininga eg laga til opningsfesten, og som skal fortelje det meste om anlegget:

Ein bompengeveg vert til

Orientering om veganlegget Aursnes -Tynes og Aure - Tynes under opningsfesten 29. mai 1986:

Då Bastian Weiberg Aurdal bygde bilferja Råna i 1931 og sette i gang ruteferje frå Magerholm til Sykkylven, var sydsida av Aursneset ferjestad. Etter tre års drift, vart anløpsstaden flytta til Aure, men det var stadig ein diskusjon om desse to ferjestadane på sykkylvssida. Først på året 1938 vart t.d. saka drøfta i Sykkylven kommunestyre, men det vart då vedteke med namnopprop og med 12 mot 8 røyster at ferjestaden skulle vere Aure. Slik gjekk ferja til lenge etter krigen.

I 1960 - åra var det mykje diskusjon om å finansiere ny veg til Aursnes og nytt ferjeleie der med bompengar, då det ikkje var løyvingar i vegplanane til eit slikt tiltak. Saka vart drøfta både mellom folket og av politikarane, og etter oppmoding frå Sykkylven trafikknemnd, sette MRF opp eh PM om saka den 13.04.1970.

Saka vart lagd fram for Sykkylven kommunestyre som gjorde vedtak 19.05.1970 med 19 mot 6 røyster å gå inn for saka. Stranda. Ålesund og Stryn formannsskap gav saka si fulle støtte, og det same gjorde Sykkylven trafikknemnd, Sykkylven Industrilag (17 mot 3 r.) og Stranda industri- og kjøpmannslag. Det var såleis eit godt grunnlag for ei politisk behandling av saka vidare.

Vegsjefen la saka fram for fylkestinget i innstilling

av 29.10.1970. og fylkestinget gjorde vedtak i samsvar med innstillinga.

A/S Aursnes Ferjekai

Eitt av vilkåra i fylkestinget sitt vedtak var at det måtte skipast eit selskap som stod føre innkrevjinga av bompengar, opplåning og nedbetaling av låna. Dette selskapet vart skipa 7.10.1971 med ein aksjekapital på kr 10.000, fordelt på Sykkylven kommune med 50 aksjar, MRF 49 aksjar og Stein Blindheim ein aksje (for å få tre aksjonærar): A/S Aursnes Ferjekai var første bompengeselskapet i fylket.

På grunn av endringane i aksjelova, vart aksjekapitalen seinare auka til kr 50.000. Det første styret hadde Øystein Eliassen, Kåre Ellingsgård og Sigurd Steffensen som medlemmer. Sidan har Stein Blindheim, Johan Engja, Olav Smørdal, Harald Ekker og Borge Rørvik skiftevis vore styremedlemmer. Øystein Eliassen har vore formann i styret heile tida. og MRF har vore forretningsførar heile perioden.

Først byggesteget Aursnes - Aure

Første kostnadsoverslaget vart sett til kr 3.600.000. Det var meininga å få bruke overskotet på ferja Magerholm - Sykkylven for 1970, sett til kr 350.000, og skilnaden mellom sone 7 og 5 i regulativet, utrekna til kr 250.000, til saman kr 600.000 til ein del av finansieringa. I staden fekk vi seinare same summen som tilskot frå staten. Resten skulle lånast og finansierast med bompengar. Staten skulle refundere kr 1.600.000. Kostnadsoverslaget vart seinare endra til kr 5.325.000. Staten betalte meirkostnaden. Det vart visse vanskar med å skaffe lån. Vi fekk kr. 1.650.000 med Privatbanken A/S, Sunnmøre Kreditbank A/S, Forsikringsselskapet Trygd og Sykkylven. Stranda, Borgund. Stryn og Sunnylven Sparebank, men vi mangla kr. 1.350.000. Med god hjelp av dei rette kontaktane fekk vi summen i

Romsdal Fellesbank som dermed "berga" finansieringa.

Skjøn og overtakingsforretning

Det måtte haldast skjøn og overtakingsforretning før grunnen kunne takast i bruk. Til veganlegget gjekk det med ein del dyrka jord, to hus, ei hytte. Ein del naust måtte erstattast. Arbeidet gjekk sin gang i 73, men det var ikkje utan dramatikk. Den 9.mars 1972 brotta forskalinga til den nye Aure bru under støyplings arbeidet. Men vegkontoret og deira folk greidde likevel å få brua ferdig til opningsdagen

1. april 1973, berre nokre få månader seinare enn planlagt.

Det kan vere av interesse å sjå kva verknad dette veganlegget og den nye ferjekaia hadde:

1. Ferjestrekninga vart innkorta med 2,5 km, frå ca 6 til 3,5 km.

2. Overfartstida gjekk ned frå ca. 20 min. til ca. 12 min (med bilferja Aure).

3. MRF sparte investering i ferjer.

4. MRF sparte kaipengane på Aure (1973 om lag kr 150.000).

5. Ein fekk bort trafikken gjennom skuleområdet på Aure, og det same gjennom bustadområda Ullavik
- Fauske - Aursnes.

6. Eitt firma, og delvis to andre, fekk betre tilkomstveg. Trafikkantane på Aure måtte køyre 3 km lenger veg, men dei fekk avslag i billetprisen på ferja, svarande til skilnaden mellom sone 6 og 7. Det var venta negativ verknad for ein del handlande på Aure, men ein statistikk for sju handelsverksemder syner at omsetninga likevel auka med vel 21 % i 1973, vel 17 % i 1974 og vel 16 % i 1975: Det vart i tillegg levebrød for ein ny kioskeigar på Aursnes. Frå først av var det meinингa at bompengane skulle vere skilnaden mellom sone 4 og 5, men det vart skilnaden mellom sone 4 og 6. Dessutan auka trafikken meir enn ein hadde rekna med, og veganlegget vart fortare nedbetalt enn etter planen. Vi måtte få eit tilleggsslån på kr 925.000, men dette lånet vart det ikkje aktuelt å ta ut.

Bompengane vart utrekna etter det som vi kallar personbileiningar (pbe) :

Bompengane vart frå 1.04.1973 kr 1,50 pr. pbe og kr 0,50 pr. person. På den måten fekk vi inn kr

Bilete frå den dagen ferjekaia på Aursneset vart opna. Frå venstre ser vi Øystein Eliassen (formann i ferjeselskapet), Marius Lillevik (ivrig tilhengar av ny ferjestad og veg) og Ole Aursnes (som bygde det første ferjeleiet på sykylvssida, på sørssida av Aursneset). Foto: Knut Enstad.

416.719 (for tre kvartal) i 1973, kr 575.793 i 1974, kr 659.751 i 1975 og kr 800.972 i 1976.

Denne ordninga med å krevje inn bompengane som ein del av ferjebilletten, er det beste bompengesystemet som finst. Det er effektivt og billig, og bompengeselskapet har berre små utgifter, hovudsakleg utgifter til revisjon, og siste åra noko reisekostnader.

Etter dei opphavelige utrekningane skulle anlegget vere nedbetalt i 1978, men det gjekk fortare enn vi rekna med, og gjelda var nedbetalt tidleg i 1976.

Det andre byggesteget

På eit trafikkmøte som MRF skipa til i 1975 i Sykkylven diskuterte dei spørsmålet om å forlenge bompengeperioden for å finansiere resten av vegen frå Aure til Tynes, som også var inntekna på generalplanen.

Eg tok opp saka på eit møte i fylket sitt samferdselsutval, som gav slik tilråding: "Samferdselsutvalet har notert seg ynskjet frå Sykkylven om å få halde fram med bompenge-ordninga for å finansiere resten av vegen frå Aursnes til Tynes. Vegkontoret vert oppmoda til å førebu saka snarast når det gjeld planlegging, kostnad og finansiering. Saka skal leggast fram for dei interessa komunane, og bompengeselskapet A/S Aursnes Ferjekai til fråsegn".

Dette vart samrøystes vedteke. Saka vart lagd fram for Stranda, Sykkylven og Ålesund kommunar og A/S Aursnes Ferjekai, og alle stilte seg positive. Fylket gav seinare trygd for låna, og Stortinget gav sitt samtykke.

Første kostnadsoverslaget var på 6 millionar kro-

Her låg det førsle ferjeleiet på sykkylvssida. Vi ser Aursnes Fiskevegnfabrikk, eit verkstadbygg og nokre naust som var her då. No står Møre Trafo sitt bygg til høgre på biletet.

ner, som skulle finansierast fullt ut med bompengar. Riksregulativet for ferjetakstar vart endra slik at billettprisane skulle reknast i heile kroner. Det førte til at vi frå 1.1.1977 miste bompengane på passasjerar. Bompengane gjekk ned med kr 110.000 til kr 689.723 i 1977. Vi fekk att avgift på passasjerar for 1978 då vi for første gong kom over 1 mill. i bompengar (kr 1.091.220) og i 1979 kr 1.116.327. Vi miste bompengane på passasjerar att i 1980 då dei gjekk ned til kr 911.888, og slik vart det også i åra framover: 1981: kr 888.178, 1982: kr 1.329.948 (auke pga. endring i bompengane på bilar). På same tid hadde vi stor prisstiging. Det korn krav om å bygge tunnel (betongkulvert) gjennom Berlihaugen. Av desse grunnane vart det utarbeidd nytt kostnadsoverslag, lydande på 22,6 mill. kroner. Denne summen vart det vanskeleg å finansiere, og bompengetida vart altfor lang. Dette utløyste ein del reaksjonar:

1. Dagendlarane sette i gang aksjonen "Nei til bompengar Aursnes - Magerholm ". og det vart sendt eit brev til kommunen med 158 underskrifter.
2. Det vart misnøye både i og utanfor bygda.
3. Protest frå Sykkylven Bondelag.
4. Det vart innlevert til kommunen underskriftslistar med 1.200 namn.

5. Friluftsnemnda ville at anlegget burde innkortast til Klokkarhaug eller Vik.

Biltrafikken hadde gått ned i 1981 på strekninga Aursnes - Magerholm. I denne perioden var det ikkje lett å arbeide for dette anlegget, og eg må innrømme at det ikkje var fritt for at eg fekk det litt uhyggeleg også. Å vere formann i A/S Aursnes Ferjekai i denne klage- og protestperioden var som å gå inn i eit ekteskap. Du måtte forsøke å halde ut i "gode og vonde dagar".

Det vart halde to møter på Molde mellom vegkontoret, kommunen og bompengeselskapet for å forsøke å få ned kostnadene. Vi tenkte å gjere tilførselsvegane smalare og sløyfe undergangen ved Thoresen/Solnør dal, men det siste avviste kommunestyret etter at "grasrota" og pressa hadde gått til aksjon. Vi sette opp ny finansieringsplan der det vart rekna med 3 mill. kroner i statsløyving, og vi sökte om å få krevje inn bompengar på passasjerane, noko som truleg ville utgjere ikring kr 500.000 pr. år. Kommunen ville yte fri grunn på sine eigendomar på Aure og Klokkarhaug (ikkje fyllingar).

Søknaden om prioritert løyving frå staten og bompengar på passasjerar vart tilrådd av samferdselsutvalet og fylkestinget, og den vart

godkjend av Samferdselsdepartementet. Saka hadde i mellomtida vore oppe til drøfting to gongar i fylkestinget, der det rådde litt skepsis. Mellom anna tok fylkestinget atterhald om at eventuelle overskridinger som fylket måtte betale som garantist for låna, måtte betalast tilbake med bompengar, eventuelt med ei forlenging av bompengeperioden. Men så vart det av ymse grunnar slik at hendingane vart til føremun og lett for bompengerinansieringa:

1. Vi fekk realrente (inntektsrenta vart større enn prisstiginga).
2. Det måtte haldast skjøn og overskjøn, og det gjorde at vi fekk betre tid på oss.
3. Vi fekk legge opp kapital som gav gode renter, kr 675.000 i 1982, kr 664.000 i 1983, kr 486.000 i 1984 og kr 615.000 i 1985.
4. Bortsett frå 1985 vart det større auke i trafikken enn rekna med,
5. Vi fekk, som nemnt, bompengar på passasjerar frå 1. april 1984.

Alt såg derfor ut til å gå rette vegen. I 1984 kom vi over 2 mill. kroner i bompengar. I 1985 gjekk bompengane på bilar ned på grunn av taksleandringer frå fire til tre kroner, og vart samla kr 1.963.395. Om vi ser på heile bompengeperioden 1973 - 1985 fekk vi inn kr 14.116.968 kroner i bompengar.

Rekneskapen

Om vi ser på heile bompengeperioden 1973 - 1985, får vi fylgjande resultat:

Bompengar:	kr 14.116.968
Renteinntekter (berre 2. byggesteget)	kr 3.648.027
Renteutgifter	kr 1.201.916
Andre utgifter (revisjon, reiseutsifter)	kr 12.139
Grunn ca.	kr 2.300.000

Fram til 31.12.1985 er det utbetalt til vegkontoret vedkomande omfartsvegen (2. byggesteget) 16,5 mill kroner og 17,9 mill. kroner for heile perioden. Kvar av dei to vegparsellane er på ca. 3 km. Det er bygd 1300 m sidevegar og gang- og sykkelveg.

Bompengane sin verknad på trafikken Det ligg ikkje føre noko slags vurderingar eller utrekningar av korleis bompengane har verka på trafikken. Vi kan likevel slå fast fylgjande:

Det er i bompengeperioden at ferjesambandet vert det største i fylket når det gjeld tal på bilar.

Som nemnt, hadde vi i mange år ikkje bompengar på passasjerar. I 1984 fekk vi på nytt slike bompengar, og det året auka talet på frakta passasjerar mykje, ca 28.000,

Dersom bompengane har verka negativt på trafikken, skulle det vere ein føremun for dei handlande i Svkylven, då kundar i så fall ikkje reiste så mykje til Ålesund/Spjelkavik for å handle.

Ulemper med 2. byggesteget

Aure - Tynes

Eitt bustadhús, delar av ein campingplass, ei smie og godsterminalbygget kom i vegen for det nye veganlegget og måtte rivast, flyttast eller betalast vederlag for.

Sluttord

Under opningsfesten for veganlegget retta eg ei takk til alle som hadde gjort ein innsats for veganlegget: politikarar, privatpersonar, planleggjarar og arbeidarar. Alle har vore viktige ledd i arbeidet. Særleg takk gjekk til fylgjande personar som har gjeve støtte heile tida medan dei var i teneste: Fylkesrådmann Kåre Ellingsgård, adm. dir. Johan Engja, dei tre soussjefane i MRF: Stein Blindheim, Olav Smørdal og Harald Ekker, dei tre som har vore vegsjefar i perioden, og i særleg grad då tidlegare vegssjef Arne Inge Torvik.

Trafikksikring

I utgreiinga er nemt at ein ved første byggesteg av vegen fekk bort trafikken gjennom skuleområdet på Aure, der det også er samfunnshus, stor trafikk om dagen av born og av andre seinare på dagen. Dessutan slepp ein å køyre gjennom bustadområda i Fauskebygda.

Sidan har bompengeselskapet vore med på utgiftene til gang- og sykkelveg Aure - Ullavik.

På strekninga Aure - Tynes var og er der over 80 avkjørsler. På den nye vegen er der berre åtte og fleire over- og undergangar. Denne delen av vegen er derfor eit stort trafikksikringstiltak.

Sluttmerknader

Bompengefinansieringa slutta 1. oktober 1987. I utgreiinga er sagt m.a. "Det skal bli interessant å sjå om trafikken aukar når bompengane fell bort." Dei seinare statistikkane syner at trafikken ikkje har auka av den grunn. Trafikken har auka om lag slik som før, og ferjesambandet er framleis det største i fylket.

I 1988 vart det frakta 424.425 bilar og 999.532 passasjerar. 11995 var tala 495.278 og 987.933.

Dette ferjesambandet har også det største talet attståande bilar. Som kjent er det bygt eit nytt ferjeleie på Aurnes, og eit nytt er under opparbeiding på Magerholm som skal stå ferdig hausten 1997. og ny og større ferje som skal setjast inn i dette sambandet. Dermed må ein tru at talet på attståande bilar vil gå ned.

- Det er godt å vite kvar ein høyrer til og kven ein kjem i frå. Slik summerer Anne-Elise Lyngvær og Dagfinn Tynes opp spørsmålet om kvifor nokre tek på seg det store arbeidet det er å skipe til slektsstemne. I lag med nokre fleire komitemedlemer arbeidde dei i eitt år med å planleggje slektstreffet i Velledalen grendahus 13. juli i år.

Eldar Høidal,

Stemne for Buvik, Tomren-og Rønesslekta

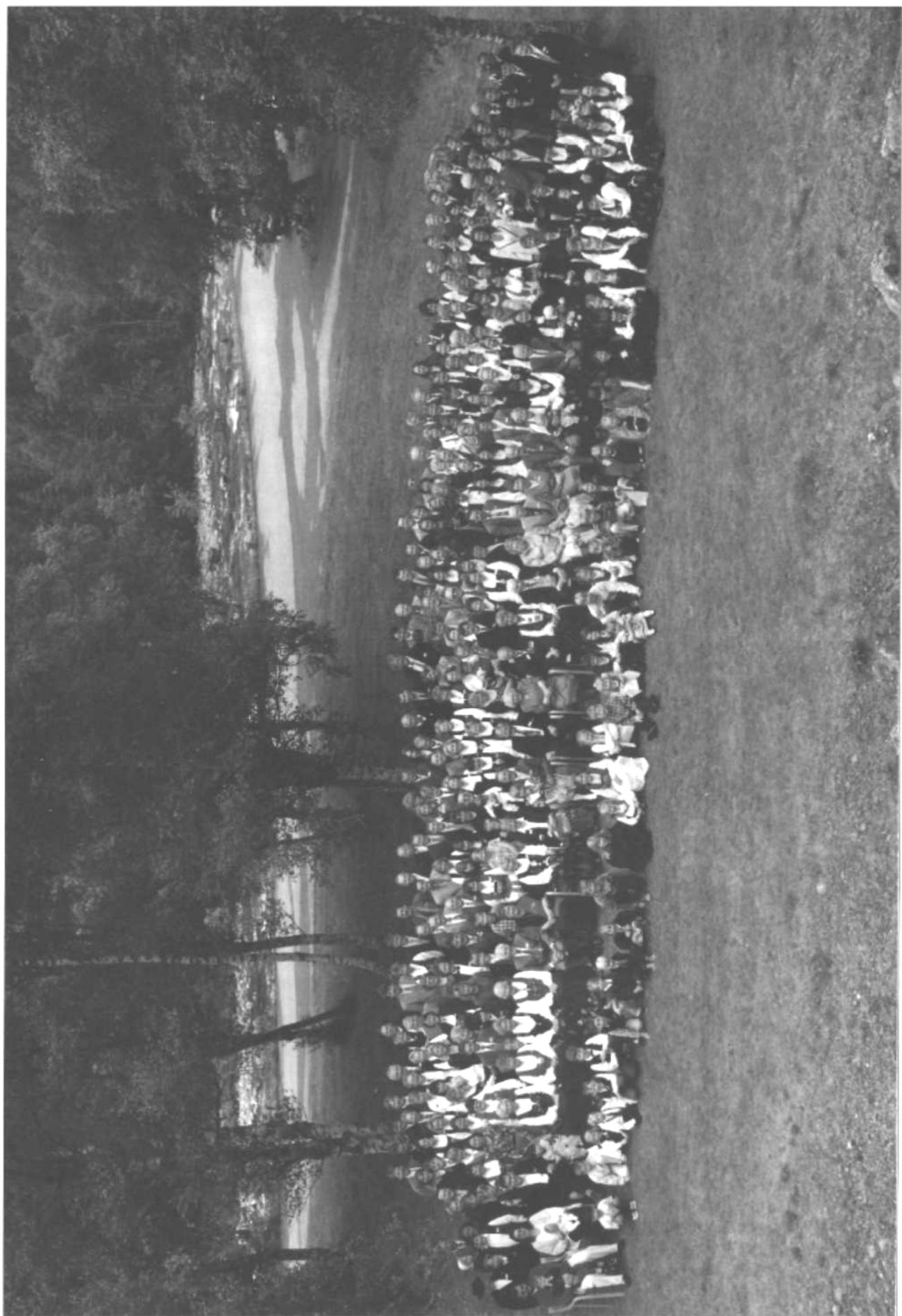
AV ELDAR HØIDAL

Med over 250 deltakarar er det mykje som skal førebuast for at alt skal klaffe. Det gjeld alt frå innkvartering, til matstell, pynting av festlokala, tillaging av namneskilt til kvar enkelt, tinging av fotograf og planlegging og gjennomføring av varierte programinnslag.

Slekta som samlast i Sykkylven sist sommar kan føre anene sine attende til Lasse Grov og kona hans Anne Rasmusdotter som flytte frå Nordfjord til Rønes. Anne som var jordmor sette sjølv til verda sju born. Av dei var Elisabeth som i 1855 gifte seg med Ebbe Karolus Krogen Nysæter. Dei fekk tre jenter som i sin tur vart stammødre til dei tre ætte-greinene som sette kvarandre stemne. Greinene vert kalla Rønes-slekta, Tomren-slekta og Buvik-slekta etter namna på dei gardane dei tre søstrene budde på i sitt vaksne liv.

Dagfinn Tynes måtte for vel eitt år sidan svare ei av døtrene sine at han ikkje visste så mykje om kven dei var i slekt med. Ho skulle skrive om slekta si i eit arbeid på skulen. No kan han gjere betre greie for si lokale tilknytning og han meiner det kjennest godt å ha ein fast ståstad i eit elles nokså skiftande tilverke. Skulle han ha trond for å gje næring til det han kallar det mentale biletet av slektsbakgrunnen sin, kan han og slektingane blade i eit fyldig slektshefte som vart utarbeidd til stemnet, eller sjå på slektstreet som vart laga til og hengt på ein vegg stemnehelga.

Primus motor for arrangementet, Anne-Elise Lyngvær, mottok i vekene etteråt slektingane hadde skilt lag mange takkekort frå heile landet. Blant innslaga som mange sette pris på var båtturen til den nedlagte Rønes-garden. Og tilskipinga gav meirsmak. No har ho byrja å emne på eit søskenbarntreff.

I desse lokalha
Sykkylvsbladet halde til sidan
1986. Før det var avisa både i
huset til Nikkoline Lyshol
(1947-1949), i Rønes-huset
(1948-1956), i gamle Spare-
banken (1956-1959 og
1976-1986) og i Holen-bygget
(1959 - 1976).

Sykylvsbladet gjennom 50 år

AV ELDAR HØIDAL

Skipingsmøtet for Sykylvsbladet vart halde på Sykkylven Hotell i januar 1946. Tanken om å få ei eiga lokalavis i bygda var ikkje av heilt ny dato. Her hadde vore eit bladtiltak frå 1933 og eit par år framover; Sunnmøringen. Det var dels drive av utanbygds krefter og det vart trykt i Ålesund. Det var tannlege Johan Drabløs som nokre år seinare tok initiativ til å gjere eit nytt bladforsøk. Under krigen samtala han mellom anna med lege Jakob Moe og mekanikar P. K. Thoresen om dette. Det var ikkje mogeleg å kome i gang så lenge krigen varte, men frå hausten 1945 og vinteren 1946 vart planarbeidet ført vidare. Før skipingsmøtet hadde pådrivarane vore rundt i bygda og selt avisaksjar, og ein må kunne seie at det var stor interesse for bladtiltaket. Lokalavisa vart altså frå starten av eigd av ei rekke småaksjonærar rundt om i kommunen

Idealisme

Kva for personar var det som dreiv bladtiltaket fram og kva for motiv kan dei ha hatt for engasjementet sitt? Dei som skreiv under på dei første aksjebreva var ei arbeidsnemnd og i denne sat Johan Drabløs som leiar. Han hadde med seg Marius Lillevik, P.K. Thoresen, Selmer Aure, L.K. Hjelle og Martin Solnørdal. Drabløs var tannlege og hadde allsidige kulturelle interesser. Det same hadde Marius Lillevik, som i tillegg var ein krumtapp i kommunestyringa som heradskasserar. Selmer Aure var handelsmann, Martin Solnørdal trikotasjefabrikant og L.K. Hjelle dreiv møbelfabrikk. L.K. Hjelle hadde elles vore med i drifta av Sunnmøringen, som redaktør for avisa frå august 1933 og eit knapt år framover. Vi ser at dei fleste av desse personane hadde sitt virke i dei ekspanderande sekundær- og tertiærnæringane.

Bøndene i bygda var ikkje representerte. Dette kan vere tilfeldig, men det kan også vere eit uttrykk for at bladtiltaket vart opplevd som meir interessant for dei i bygda som representerte dei nye næringane. Dersom vi skal spekulere i kva som dreiv initiativtakarane til å engasjere seg i avisskipinga, må vi truleg leite etter forskjellige svar. Handelsmannen såg det vel som tenleg å få ei avis der han kunne annonsera varene sine, heradskasseraren hadde kanhende behov for å få ut informasjon frå kommunestyringa. Det galdt kanskje også dei som produserte varer av forskjellig slag, sjølv om marknaden deira ikkje var Sykkylven i første rekke. Ein annan grunn til engasjementet var nok generell samfunnsinteresse og ønsket om å gje Sykkylven eit tilbod som fleire av grannekommunane allereie hadde. Anna enn idealisme kan knapt nok vere drivkrafta nar Selmer Aure sat som styreleiar i Sykylvsbladet i 36 år, eller når P. K. Thoresen var med i styret samanhengande frå 1946 til 1982!

Frå Qutenberg til data-alderen

Hørsle nummeret av avisa kom ut 14. februar 1946. I dette nummeret helsa styreformannen bygdefolket med ei oppmoding om å ta avisa i bruk, til lysingar og ordskifte. Men opp gjennom åra var det i første rekke opp til redaktørane å fylle avisa med stoff. Og sjølv om avisa heilt fram til syttiåra berre kom ut med eitt nummer i veka, kunne det av og til vere ein stri tørn å fylle dei fire avissidene med nok lesestoff fram til trykkefristen på torsdag.

Johan Drabløs var både styreleiar og redaktør den første tida. I første nummeret opplyste han at lærar Gustav Weiberg-Aurdal var tilsett som redaktør og forretningsførar, men då han ikkje kunne ta til i stillinga før til våren, ville Drabløs vikarie i stillinga. Han fekk også med seg Øystein Eliassen. Det vart til

at Eliassen tok på seg redaktøransvaret åleine då det ikkje passa for Weiberg-Aurdal å ta til i torste omgang. Eliassen måtte ein periode gjere skrive -og redigeringsarbeidet på fritida si. Han var tilsett som 1. betjent ved Sykkylven handelslag. Dette vart ein vanskeleg kombinasjon i lengda og han fekk redaktørstillinga som fulltids yrke frå 1947. Då kunne avis ta i bruk dei første kontorlokala sine, som var i Nikkoline Lyshol sitt hus på Aure. I nabohuset. Conlektionsfabrikken Fønix, heldt trykkeriet til. Det var Amor Bergmann som trykte avis. Han var tredje generasjon trykkar i familien Bergmann og han kom i 1946 frå familiebedrifa i Ørsta. I trykkeriet fekk dei overteke brukt utstyr slik at dei kunne byrje å få ut avis frå vinteren 1946. Det var ein omstendelegr prosess å få avis ferdig. Etter at redaktören hadde lest korrektur og sidene var ferdig til brekking, var det å byrje å lage til spaltene bokstav for bokstav. Trykkaren, og sönene hans som etter kvart kom til som hjelparar, måtte plukke opp frå settekasser kvar ein bokstav og kvart eit symbol og kvar ein strek i heile avis. Det var også trykkaren som hadde hand om det som vert kalla lay-out, eller utforminga av avis-sidene. Amor Bergmann hadde dette i hendene, slik som faren og bestefaren hans hadde hatt det. Når avis var ferdig måtte den same prosessen gjerast i motsett rekjkjefylgje; då måtte alle bokstavane vaskast, tørkast og leggast tilbake i sette-kassene for å kunne gje innhald til ei ny avis. Eldar Bergmann, som har følgt den lokale trykkerihistoria heilt frå «Gutenbergsg-stadiet» til dataalderen, minnest at tolmod og flid var nødvendige eigenskapar for ein som skulle trykke lokalavis i Sykkylven i slutten av førtiåra:

- Det hende at redaktören, etter at han hadde lese korrektur på oppsettet- ville endre eit ord. Og der som dette ordet var tidleg i eit avsnitt kunne det føre til mykje ekstraarbeid. Det kunne berre vere eit visst antal bokstavar i kvar linje og dette måtte passast slik til at bokstavrekke var stram og fast når linjene vart lagt ned på trykkeplata, elles ville alt saman fyke laust når trykkemaskina vart sett i gang. Dersom vi måtte leggje til eller trekke frå ein bokstav eller to i

Eldar Bergmann har opplevd ei eventyrlig utvikling i trykkerifaget frå han kom til Sykkylven i 1947 til i dag då foto- og datautstyr er sentrale hjelpemiddel.

ei linje måtte denne endringa flyttast vidare nedover til dei neste linjene, og ned så langt avsnittet var. Då var det berre å håpe at avsnittet ikkje var så langt. Endring av ein bokstav kunne koste oss meir enn ein times ekstra arbeid, seier Eldar Bergmann og legg til at i dag er det berre eit par tastetrykk på ei data maskin som skal til for å rette opp ein & „&

Kjede har vore redaktør feil. Få sekund sein- j Sykkylvsbladet og disponent i are har dei ei ny eigarselskapet U>kal NyttA/S i utgåve liggande på ein periode med ei stor teknisk bordet.

Bergmanns Trykkeri brukte maskiner som hadde vore på marknaden i over femti år. Slik var det også då dei skaffa seg si første settemaskin i 1950. Med denne maskina vart det ikkje lenger nødvendig å plukke opp kvar bokstav for hand, settemaskina hadde eit tastatur som ein kunne trykke på, og då vart bokstavane- eller matrisene- henta fram frå eit magasin og lagt på plass, linje for linje. Eit vidare framsteg var det då dei i 1956 fekk ei trykkemaskin med automatisk framføring av ark gjennom eit trykkluftssystem. Arnor Bergmann trykte Sykkylvsbladet heilt fram til 1969, då sönene. Eldar og Age, tok over trykkinga for eiga rekning i bedriften Cylindertrykk. Cylindertrykk var del førstes trykkeriet i fylket som fekk offset-maskin. Det skjedde i 1967.

Hyppige redaktørskifte

Like enkelt som utstyret var på trykkeriet var hjelpe-midla i redaksjonslokala. Romet i kjellaren i Lys-hol-huset leide Sykkylvsbladet saman med entreprenør Andreas L. Aure. Utstyret var eit bord, to stolar og ei lånt skrivemaskin. Etter at Øystein Eliassen ei tid hadde streva med å skrive særskilde adresse-lapper til avisene, kjøpte han seg eit adresserings-apparat for eigne midlar, eit apparat som følgde avis gjennom ei årrekke. Etter kvart fekk avis eige mør-kerom, der svartkvitt filmane vart framkalla. Slik var det ikkje dei første tiåra. Skulle ein ha med eit bilet i avis, måtte det planleggast godt i førevegen. Når dei hadde fått framkalla biletet hos den lokale fotografen, måtte det sendast til ein klisje-anstalt. Sykkylvsbladet brukte som regel ein klisje-anstalt i Oslo. Det tok gjerne ei veke før bildet kom tilbake som klisje. Dette måtte så tilpassast avissida

Leif Ramstad har lengst tid som redaktør for Sykkylvsbladet. Han hadde bladstyrarstillinga frå 1962 til 1981, då han brått døydde, (Foto: P.P. Lyshol).

og byggast opp slik at det vart plant med bokstavar og skiljelinjer på sidene. Ikkje rart då at det er svært få bilete å finne i dei første årgangane av Sykkylvsbladet.

Også av andre grunnar vil vel mange i dag finne gamle sykkylvsbladnummer nokså grå i preget. Overskriftene var nøkterne og saklege. Det var lite av såkalla kritisk journalistikk. Ei overskrift som «Nytt frå heradsstyret» var vanleg innleiing til referat frå kommunestyremøta og stykket «Frå rennet på Fjell-setra» fortalte nøkternt og greitt om kva det var skrive om i spalta nedafor.

Det var naturleg at det var slik i eit lite bygdeblad i eit oversiktleg lokalsamfunn. Enno i dag vil gjerne ei lokalavis legge band på seg i omtaler av saker som kan støyte eller provosere, kanskje viktige annonsørar eller menneske ein har dagleg omgang med. I endå større grad måtte det vere slik for nokre tiår sidan då sykkylvssamfunnet var endå meir gjennomsiktig enn det er idag. På kommunehuset sat heradskasseraren og frå 1948, formannsskaps-sekretær Hans Tu. Tu sat kveldane etter heradsstyremøta og skreiv ferdig referata for at Sykkylvsbladet skulle få med seg dei viktigaste vedtaka i neste nummer. Ofte vart møtebøkene refererte utan vidare kommentarar. Det hende at ein ungdommeleg og lite innkjøyd redaktør prøvde seg med ei spissformulering i ei overskrift eller ein litt sarkastisk karakteristikk, diskret skjult i teksten, men han fekk

sjeldan døy i synda! Elles levde avisas eit liv frå hand til munn. Det var responsen frå dei næringsdrivande og abonnementane som avgjorde om bladtiltaket kunne gå vidare. Det hende nok at redaktør eller forretningsførar måtte ta dei næringsdrivande i skule og fortelje dei kva for føremuner det kunne gje med ei annonse i lokalavisa. X>et vert fortalt at strikkety handlar rn.in., K.S. Brudevold, var mellom dei som hadde avgrensa tru på verdien av marknadsføring gjennom avisas. Men etter ei annonse om stor-sal på garn, vart han nedrent av handlevillige kvinner, og seinare var det visst mindre vanskeleg å motivere Brudevold til annonsering. Ikkje alle tok det så alvorleg om annonsane gav klingande mynt i kassa i første omgang. To av dei store landhandlane på Aure hadde gjennom fleire år den same tittelannonsa i Sykkylvsbladet. På denne måten var dei med å sikre at redaktøren fekk løna si, sjølv om den lange rekka av redaktørar i førti- og femti-åra meinte at det vart svært mager timeløn for innsatsen. Fleire av dei hamna seinare i læraryrket, og meinte at dei hadde rolegare dagar i skulen, trass alt. Desse var redaktørar etter at Øystein Eliassen slutta i 1948. Jostein Drabløs (1948-1949), Carl Tandstad (1949-50). Ole Frøysa/Ragnar Sande (1950-1952), Hans Petter Tynes (1952-1955) og Gustav Weiberg-Aurdal (1955-1962).

Sa mfnni\sspege

I 1962 vart Leif Ramstad tilsett som bladstyrar i Sykkylvsbladet. Han hadde vore forretningsførar i bladet frå 1957 og han var ein mann med allsidige samfunnsinteresser. Ved sida av å drive farsgarden på Ramstad, var han i fleire år sekretær i Sykkylven Industrilag, han var med i styret i Senterpartiet og han var skrivar i Sogenemnda. På denne måten hadde han eit breitt innsyn i store delar av bygdelivet både i fortid og notid, og dette kom han til nytte i arbeidet som redaktør.

Lokalsamfunnet var inne i ein god vekstfolk frå 1960-åra. Det var stor tilflytting til bygda og mykje husbygging. Industribedriftene, særlig i møbel-industrien, sikra full sysselsetjing. Også handelsnæringa naut godt av dette framskuvet, og det vart etter kvart fleire spesialforretningar å velje mellom i kommunenesenteret Aure. Lokalavisa var på eit vis eit spegelbilete av denne utviklinga. I lokalavisa kunne ein gjennom annonser og meldingar lese om dei skiftande servicetilboda som innbyggjarane hadde. Til dømes kunne ein lese at ei lokal handelsbedrift i femtiåra tilbaud fryseboksar i sitt nye fryseri. Vel ti år seinare ser ein at velstandsutviklinga har gjort dette tilbodet unødvendig. Fellesfryseriet vart (ømt og avvikla og frosenvarene vart plasserte i dei nye heimefrysarane.

I Sykkylvsbladet skjedde det også visse omskifte etter at Cylindrtrykk ved Eldar og Åge Bergmann tok over trykkinga i 1969. Tidlegare hadde det vore trykkeriet som tok seg av oppsettinga av avissidene.

Frå 1970 var det redaksjonen i Sykkylvsbladet som gjorde dette arbeidet. Det syntest nok både redaksjonen og trykkeriet var den greiaste løysinga. Dei som hentar inn stoffet og formar ut artiklane, har gjerne også ei mening om korleis dei forskjellige sakene skal presenterast på avissidene. Etter dette har det alltid vore avisredaksjonen som har stått for tillaginga av avissidene.

Årets lokalavis

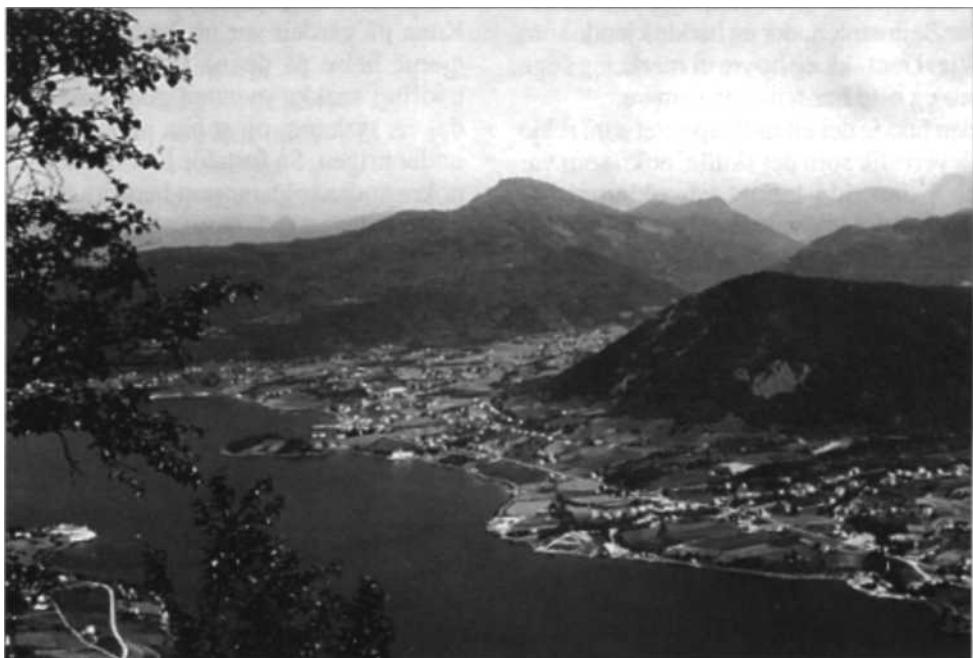
I 1977 gjorde Leif Ramstad avtale med avisstyret at han skulle leige avisa og drive ho vidare for eiga reknin. Ei prioritert oppgave i tida framover var å auke abonnementstalet slik at avisa kunne få over 2000 tingalar og dermed rett til statsstøtte. Denne gulrota frå det offentlege var i tida framover med å påverke disposisjonane til aviseigarane. I 1979 vart det i styret orda frampå om at en burde prøve å skaffe seg ein medarbeidar på Stranda eller Hellesylt for å få abonnentar i Stranda kommune. Fem år tidlegare hadde to sykkylvingar ein kort periode drive ei konkurrerande avis. Storfjordposten. Denne avisar siktat mot å nå lesarar både i Sykkylven og på Stranda. Også i dei seinare åra har lokalavisa i Sykkylven

prøvd å nærme seg Stranda- publikummet. Men det har vist seg at det er problematisk å få medie-samarbeidet mellom dei to nabokommunane til å fungere.

Leif Ramstad døydde brått i 1981 og Bent Tandstad tok då over som redaktør i Sykkylvsbladet. Kort tid før hadde det kome i gang ei anna lokalavis i Sykkylven, Bygdeposten, med Frank Kjøde og Åge Eik-rem som utgjevarar. Begge aviseigarane meinte etter kvart at det var ønskeleg å gå saman om ei bygda-avis. Det vart resultatet i juni 1981, då Sykkylvsbladet og Bygdeposten fusjonerte. Frank Kjøde vart dagleg leiar og redaktør. Redaktørstillinga delte han med Bent Tandstad fram til 1984. Sidan har Frank Kjøde vore eine-redaktør og disponent for avisa og eigarselskapet Lokal Nytt A/S. Etter samanslåinga kom Sykkylvsbladet opp i eit tingartal på over 2000 og på denne måten fekk avisa for første gong statsstøtte.

Avisa har dei siste åra utvikla seg til å bli ei aner-kjent lokalavis med ein dugande stab både på teknisk side og i redaksjonen. I 1993 vart såleis avisa kåra til Årets lokalavis mellom medlemsavisene i Landslaget for Lokalaviser.

Sykkylven anno 1963

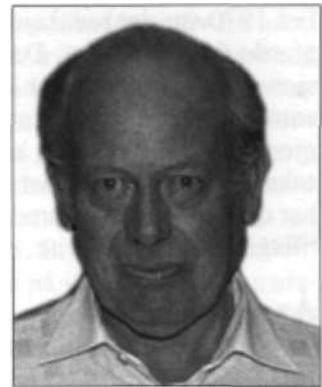
Dette biletet syner sentrumsområdet frå Blindheim til Ullavika og Fauske i 1963.

Vi kan skimte kalkomnen på Blindheim nede til høgre. Litt lengre utover ser vi industribygningane på Vikøyra, og vidare utover mot Haugneset og Aure sentrum. I venstre biletkant kan vi sjå Ekornes-fabrikken slik han stod for over 30 år sidan.

Biletet er teke frå foten av Erstadfjellet.

(Foto: Oddvar Haugen)

Gode gjerningar endrar verda, heiter det.
Hans Hovden (biletet) frå Hundeidvik fortel her
ei hjarte varmande historie frå krigsåra.

Ei underleg soge frå krigsåra

Av HANS HOVDEN

Sumaren 1982 køyrdet eg ein biltur nedover imot Austlandet. Eg tok vegen over Strynefjellet mot Skjåk. Vågå og vidare over Valdresflya. Det var så fint å fare over fjella denne dagen med stille, fint ver og varmt solskin. Dei mektige fjella med sine store snøbreai, spegla seg i dei klåre fjellvatna der fisken vaka og laga små ringar i den blanke vassflata. Fuglesongen tona så fint i den solfylte naturen og fjellblomstrane lyste så fint opp langsmed vegkantane. Sumaren i høgfjella varpa sitt finaste no.

Eg stogga to dagar på ein gard som ligg attmed vegen like nord for Beitostølen, der eg hadde kjende som eg skulle besøkje. Der fekk eg høyre ei merkeleg soge frå krigsåra som eg ofte har tenkt på seinare.

På denne garden hadde dei eit radioapparat som ikkje hadde blitt innlevert slik som det skulle, noko som var strengt ulovleg i den tida landet var okkupert av tyskarane. Og dersom dette vart oppdaga, kunne det føre til hard straff for både for eigaren og andre. Det kunne i verste fall bli dødsstraff for slikt.

På ein eller annan måte hadde tyskarane fått høyre rykte om dette, og ein dag kom nokre tyske soldatar til gards for å halde husundersøking. Dette var ein kald vinterdag med bitande sno frå fjella nedover dalen.

Ein av soldatane var ein ung gut på under 20 år, og han var tydelegvis ikkje vand med den norske vinterkvelden, for han fraus ynkeleg. Soldatane kom først inn på kjøkkenet. Dette var like etter at gardsfolket hadde ete middag, derfor stod ei stor skål med varm suppe på kjøkkenbenken. Dotra på garden, som då var ei ung jente, tykte synd i denne unge guten som var så forfrosen, og ho tok då skåla med den varme kjøtsupa, eller brennsnut som vi kallar det her. sette henne på bordet, og bad guten sete seg til bords og ete. Merkeleg nok let dei andre soldatane guten få ete seg mett før dei gjekk til aksjon, og det var greitt å sjå at den varme maten gjorde godt i den frosne kroppen. Soldatane gjekk så i gang med å leite etter radioen. Dei leita over alt igjennom alle husa på garden, tyde-

legvis utan å finne noko mistenkjøleg, for dei reiste til slutt og kom ikkje att seinare.

Mange år gjekk. Landet vårt hadde for lenge sidan blitt fritt igjen, og den unge gjenta hadde no blitt kone på garden. Ein fin summarkveld gjekk ho oppe ved vegen og raka i hop litt høg som hadde falle av lass;» under høykøyringa. Då kom ein utanlands bil forbi, han stogga like ved gardsvegen og ein mann, kona hans og nokre barn kom ul. Dei vart ståande og sjå nedover mot gardstunet. Mannen stod og fortalte noko til dei andre.

Så fekk kona sjå at mannen byrja å gråte, han tok fram lommeduken sin og tørka tårene fleire gonger. Kona på garden var no koma så nær dei at ho ville gjeme helse på denne familien. Og til hennar store undring snakka mannen godt norsk. Han fortalte at dei var tyskarar, og at han hadde vore her som soldat under krigen. Så fortalte han om den dagen då han og nokre andre soldatar vart beordra til denne garden for å leite etter eit radioapparat som skulle finnast der, og korleis han hadde frose denne kalde vinterdagen. Han hadde aldri kunne gløyme den utrulege hendinga inne på kjøkkenet då den unge jenta bad han, som då var deira fiende, til bords og gav han varm mat. Det var slik ei sterk oppleveling for den unge guten at han her inne, mellom folk og land som dei hadde hærteke, skulle bli møtt med med omsorg og hjartelag. Dette hadde fylgt han sidan under resten av krigen og alle åra etterpå. Og no hadde han teke med seg heile familiien for å få sjå att denne garden.

Han fortalte også at då dei undersøkte låven, så hadde han funne radioen inne i høystålet. Men han hadde greitt å halde det for seg sjølv utan å røpe det for dei andre. Han ville ta den vågnaden som takk for den gode behandlinga han fekk av den unge jenta og huslyden på garden. Han visste også korleis det ville gå med både folk og gard dersom dette blei oppdaga, for dei hadde ordre om at då skulle alle hus på garden brennast, husdyra skulle avlivast og folket ville bli ført til ein fangeleir og møte ein hard og aviss lagnad der.

Så måtte kona på garden fortelje at ho var den same

ungjenta som gav han mat på kjøkkenet den kalde vinterdagen for mange år sidan, då dei kom for å ransake husa. Det blei sikkert ei minnestund for dei alle der ved gardsvegen i den fine sumarkvelden. Denne hendinga er heilt sannferdig, for det var den same kona som fortalte dette til meg då eg bodde hjå dei.

Denne hendinga viser at menneskeleg omsorg og hjartelag mot både venner og fiendar kan ofte føre noko godt med seg og vende alt til det beste sjølv i dei mest farlege og fortvila situasjonar som ein kan kome borti i livet

Illustrasjon: Eldar Tandstad.

Jeg roper navnet ditt

Hun sier
jeg roper navnet ditt
jeg står midt
i rommet
og roper navnet ditt

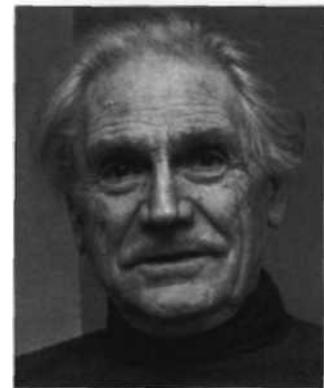
hun sier vi
var
udødelige
vi var
et stjerneskudd på
himmelen

hun sier
du var en vegg i
rommet mitt
en bauta og et flyktig vindpust

og likevel
sier hun
roper jeg
navnet ditt
for jeg kan ennå
kjenne ekko av det siste kjærtet
mot huden

Astrid Falkum

Stova i Larsgarden på Tynes har ikkje alltid stått der ho står. Petter Kursetgjerde (biletet) fortel om den gongen dei flytta dette huset 150 meter. Han budde sjølv i huset under transporten.

Eit hus på flyttefot

Av PETTER KURSETGJERDE

Hausten 1930 tok eg til på Tynes Møbelfabrikk. Eg var 17 år gammal då. Far køyrdet meg fra Hundeidvik og til Tusvik. Derifrå fylgde eg rutebåten inn til Schmidtkaia som då var stoppestad for Blindheim og Tynes. Det var i oktober og det hadde nett kome mykje snø. Eg og ein stor kuftert vart henta med hest og slede og eg fekk meg hybel på ytste kvisten i huset til Rasmus i Larsgarden. Det var eit folkesamt hus med opptil ti menneske med husfolket og hybelbuarar. Der var ingen skilnad mellom leigebuarane og sjølvefolket, alle var ein stor familie. Ho Kam var ein kjenning med mor mi og var svært vyrk med meg. Ho syntest eg var for ung til å vere heimanfrå og passa godt på meg. Eg hadde ikkje klokke, men ho vekte meg om morgenon. Eg sov vel tungt då og var lite huga på mat so tidleg på morgenon, men ho nesten nøydde meg til å ete.

Larsgarden var endestasjon for posten. I kjøkenet delte han Post-Olsen ut post til heile Tynes-garden. Sunnmørsposten, brev og eit og anna misjonsblad. Det kunne vere mykje folk der, og var han Olsen forseinka, vart mange problem løyste der på kjøkenet.

Alle husa låg då i ei klynge oppveg ved gamlevegen, men etter ei utskifting skulle tunet i Larsgarden flyttast ned til hovudvegen. Løa var gammal og utenleg, så den vart riva og ei ny vart bygd. Men stovehuset var bygd i 1914 og var eit stort og rømmeleg tømmerhus bygd av tømmer frå eigen skog i Vikedalen. Det ville vere veldig skvialt å rive det ned og sette det oppatt. Det var tenkt og planlagt mykje om dette, og ideen om å flytte det heilt kom på tale. Byggefirmaet Stavseng i Stordalen hadde flytt hus før, men ikkje i så bratt terren. Likevel tok Stavseng på seg å flytte huset 150 meter ned skråninga til den nye tomta. Tidleg på vinteren tok han TørjerVikstad til å grave ut tomta. Han var ein aldeles unik arbeidskar. Han

var uvanleg lett på foten. Han syntest det var burtkasta tid å gå ut og inn frå Straumgjerde, derfor låg han på ytste kvisten saman med meg. Men når eg stod opp var han alt i arbeid i tomta, med lykt eller i måneskin, og hakka og grov. Seinare kom Sjur-Petter og støypte murane med Tørjer som handtlangar.

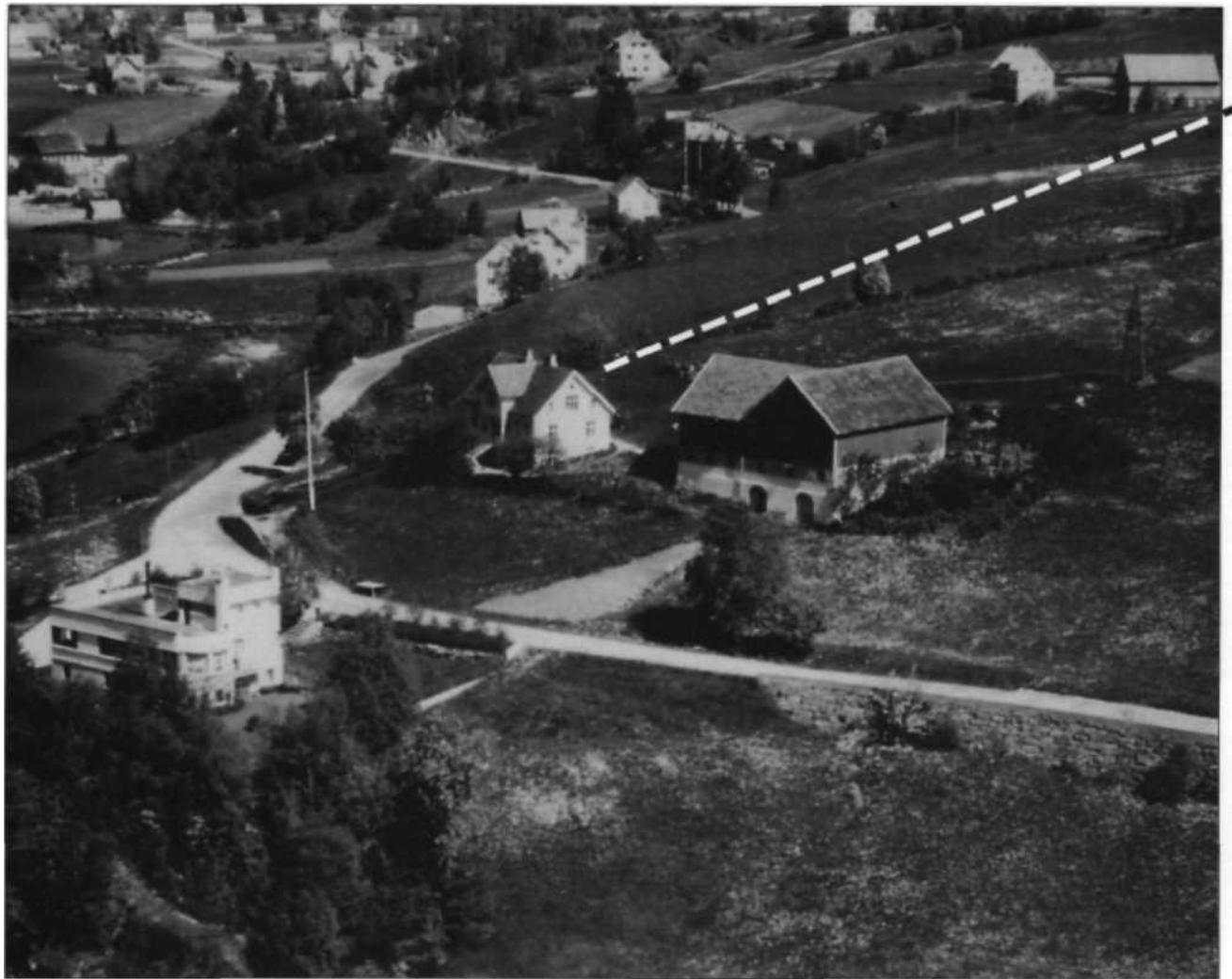
Så ein dag i mai kom Stavseng og fire mann med reiskap og utstyr og skulle flytte huset. Huset var rekna ut til å vege 39 tonn.

Tett ovanfor huset var ein gammal brunn. Ned i den sette dei ein diger tømmerstokk. Så fylte dei bunnen med stein og blegga stokken godt fast. Her skulle dei så feste wire som skulle hindre at huset for avgarde på sjølvstyr. Dei reiv murane og skorsteinen, elles var huset heilt inntakt, og vi budde der heile tida på ferda ned bakken. Berre ho Karn flytte fram til syster si, ho Berte Ulina fram på Velle.

Dei laga som ein karm på huset og la ut nokre digre plankar som det skulle gli på. Ruller av epletre skulle sørge for framdrifta. Den lange, digre wiren gjekk rundt huset, inn gjennom nedste arka, over loftsgangen og over senga til tjenestejenta på øvste arka so ho måtte krype under den når ho skulle legge seg. Dei to som budde på inste kvisten og han Jens på nedste arka måtte og smette under. Under transporten sat ein kar ved stolpen i brunnen og med tre tørn rundt skrensa han og bremsa huset so det ikkje rausa av garde.

Livet i huset gjekk som vanleg. Tenestejenta koka mat på elektrisk komfyr, men ho kunne ikkje ha grytene fulle for alle ting halla proposjonalt med bakken, og ein dag vi sat og åt ramla ein brannmur ut over golvet. Det var litt vanskeleg å gå på det sterkt s kran ande golvet, og ein kveld fekk vi besøk av ein som hadde litt for mykje i glaset. Han fekk store vanskar med golwinkelen.

Men alt gjekk godt, huset gnatt tomme for tomme. Om kvelden når mannskapet slutta, slo dei berre rullane skeive slik at dei blokkerte framdrifta, og han som sat ved stolpen tok eit ekstra tørn rundt og

Lars-garden, fotografert i 1954. Huset stod oppliavleg litt utanfor øvre høgre hjørne av biletet. Sjå ill.

låste med eit digert lås.

Vi sov godt om natta enda dei som låg langs nedste veggen rulla innover, men dei som låg ved bakerste veggen ville rulle fram på golvet. Transporten tok vel ei veke. Siste dagen ville dei gjere seg ferdige, og dei heldt på til langt på natt med å plassere det

på dei nye murane. Eg vakna rett som det var av at senga halla både hit og dit og stundom datt ho rett undan meg. Og so stod då huset der. traust og stødig på dei nye beresteinane. Der står det den dag i dag eller 65 år. Det er litt vemodig at eg er den siste som er att av dei som var med på den turen.

Siein-Kåre Nygard og Bente Klevberg Tynes er begge levande interesserte i å måle og di.ikuterar livleg både teknikkar ng fargar. (Foto: Gyri Aure).

Møte mellom to generasjonar kunstnarar

- Biletkunst er tankebilete skapt for å treffe medmenneske i hjarta, samstundes som det er kunstnaren sin sjelespe-gel, seier Stein-Kåre Nygard.

Av GYRI AURE

Stein-Kåre Nygard er 41 år gammal og ein etablert biletkunstnar som gjennom mange år har opparbeidd seg eit namn folk kjenner att utanfor kommunegrensene.

Bente Klevberg Tynes er 15 år gammal og går på ungdomsskulen. Ho har stilt ut nokre bilete på Ungdom-mens kulturmönstring og målar på fritida fordi ho synest det er morosamt.

Livssituasjonen til desse to er svært forskjellig. Likevel har dei ein ting til felles: Biletkunsten og drifta til å vere kreative og nyskapande. Ein regntung ettermiddag møtest dei for fyrste gong i heimen til Stein-Kåre på Ikornnes.

Bente vandrar litt kring i huset. Det er innreidd med tanke på å fungere som eit galleri. Plassen på veggane er nøyde gjennomtenkt for å romme alle bileta

-Biletkunst er ein måte å uttrykkje seg på som gir både den som målar og den som ser ulike kjensler, seier Bente Klevberg Tynes.

som er hengt opp. I dei mange stovene er det plassert sofaer og stolar slik at publikum kan setje seg ned for å nyte kunstverka som i hovudsak er signert Nygard. Atmosfæren er heimleg og avslappa.

- Det er ein del av motiva som går igjen i bileta hans, og det er ikkje alt eg forstår, seier Bente ærleg om kunstnaren sine verk. Sjølv meiner Stein-Kåre at alle som tek seg god tid vil få ei oppleving av det han lagar, og fortel at nett dette er noko av årsaka til at han brukar heimen sin til utstillingsplass.

Verdsspråk

Mange av Stein-Kåre sine bileter er prega av ein figurativ og samtidsorientert stil, der tema som menneskeleg nærliek til omgjevnadane, medmenneske og universet står sentralt. Sjølv har han ein klar filosofi bak arbeidet sitt som kunstnar.

- Å skape kunst er ein måte å kommunisere med folk

på. Det kan ein gjere både gjennom musikk, litteratur eller bilete. Kunsten er eit verdsspråk som kan appellere til menneske uansett kvar dei kjem frå. Det er dette tilhøvet som gjev kunsten eit alvorleg preg, samstundes som det fører til at den har ei suveren stilling i samfunnet.

- Denne erkjenninga seier litt om kor vanskeleg det er å kome fram til den rette måten å kommunisere på. På same måte som ein må kunne ein del glosar og grammatikk for å kunne tale med ein engelskmann på hans eige språk, må ein finne fram til måtar å uttrykkje seg på gjennom kunsten som folk kan forstå og kjenne att. Dei som greier dette, bryt alle språkbarriarar, seier Stein-Kåre.

Bente er meir oppteken av det intuitive ved å måle biletene. Ho fortel at ho likar å leike seg med fargar, og sjå resultatet av arbeidsprosessen først når ho er ferdig å måle.

- Då eg var like gamal som Bente trudde eg verkeleg at eg kunne noko. At det eg skapte var bra. Etter kvart som eg har blitt eldre har sjølvkritikken blitt større. Spontaniteten har blitt sett litt til side, og kunnskap har kome inn som ein ny faktor. Kunnskap er bra, men det er også ein fiende, seier Stein-Kåre, som har måla sidan han var 12 år gammal.

Inspirasjon

Inspirasjon til å arbeide finn Stein-Kåre og Bente i seg sjølve og omverda.

- Kreativiteten til å skape er noko ein ikkje kan stanse. Når ein byrjar å bruke evnene sine i ei særskilt retning vil drifta til å halde fram med dette kunne ta overtaket. Då er det ikkje lengre morosamt å vere kunstnar. Men det er enormt utfordrande, seier Stein-Kåre.

Bente meiner derimot at det er knytt glede og leik til skaparprosessen.

- Ofte kan eg vere ute blant folk og få ein idé til eit bilet. Andre gonger kan eg sjå på biletene som andre har måla og få ein tanke om korleis eg skal gå fram når eg sjølv set meg ned for å arbeide. Det er slett ikkje alltid eg veit korleis resultatet blir, eg berre kjenner på meg at eg har lyst å måle, seier Bente.

Den unge jenta fortel at ho fekk mykje inspirasjon til å teikne og måle då ho gjekk på barneskulen, men al dette endra seg då ho tok til på ungdomsskulen.

- Då eg byrja i 7. klasse merka eg at det verka som ein ikkje burde ha eit særpreg over det ein skaper. Målet var anten å teikne eller måle perfekt, for å få gode karakterar, seier ho.

For dårleg

Stein-Kåre meiner Bente er inne på eit viktig tema når ho talar om inspirasjon. Slik han ser det er det alt for dårleg grobotn for unge biletunstnarar i Sykkylven. Han synest at innsatsen for å fange opp dyktige og talentfulle ungdommar er mangelfull, og hevdar at mykje kunne ha vore gjort for å endre på dette.

- Kunstlaget skal no starte opp igjen. Dette er eit lag der særskilt interesserte går saman for å formidle god kunst til publikum. Kunstlaget bør legge lista litt høgt, slik at det representerer ei viss grad av prestige å få stille ut biletene sine der.

- Samstundes bør laget ha eit ansvar for at dei unge som driv med kreativutvikling gjennom biletunst blir fanga opp og får vere med på utstillingar, seier Stein-Kåre.

Bente meiner at ungdomen har hatt høve til å syne fram det dei har skapt gjennom kulturmönstringa.

Stein-Kåre er samd i at kulturmönstringa er eit fint tiltak, men han meiner at den ikkje er nok til å verkeleg motivere dei yngre kunstnarane og skape interesse kring det dei held på med.

- Under mønstringa får ein berre syne fram nokre få biletene, men for at folk skal få eit inntrykk av ein kunstnar sitt arbeid må ein kanskje stille ut mellom 50 og 60 biletar, slår Stein-Kåre fast.

Viktig med kunst

Både Stein-Kåre og Bente meiner at det uansett er viktig at folk tek seg tida til å få ei oppleving av kunst.

- Det er litt dumt at alle biletene må vere naturalistiske for at folk skal meine dei er vakre eller forstå dei, seier Bente. Stein-Kåre støttar ho og seier at han trur den tida eil menneske nyttar til å sjå på kunst vil vere prega av kvalitet.

- Gjennom ulike kunstformer får ein formidla grunnleggjande estetiske verdiar, og det er vakkert og oppbyggande å oppleve god kunst. Å stoppe opp ved eit flott bilet vil gje ein glede og ei kjensle av velvære. Eller det vil føre til at ein får nye tankar.

- I dagens samfunn har folk særstyrke dårleg tid. Då er biletunstnen si rolle enda viktigare enn nokon gong. Ikkje minst er det viktig å satse på dei unge kunstnarane, seier Stein-Kåre og ser på Bente med eit smil.

Lensmann Bernt Tandstad (1902 - 1996) var ein mann som sette merke etter seg i Sykkylven. Han var gardbrukskar og fiskar, lensmannsbetjent og lensmann i 45 år og attåt ein populær historieforteljar og ein ihuga deltakar i politikk, sport og organisasjonar. Her fortel sonen Per Svein Tandstad (biletet) frå faren sitt lange og aktive liv.

Eit lensmannsliv

AV PER SVEIN TANDSTAD

Bernt Konrad Tandstad var fødd 10. oktober 1902 i gamlehuset på Ytst-Øggarden på Tandstad. Han var nummer to av i alt sju gutter. Ole, den eldste, døydde i spanskesjuka i 1918. Sjølv var han nær døden då han ramla frå øvstekjellaren og tre etasjar ned i smal-fjøsen då dei bygde løa i 1909. Han var «vekke» i tre dagar før han kom til seg sjølv, men i ettertid kan vi slå fast at han ikkje fekk noko mein av fallet. Då han voks opp, var det skralt med karahjelp på

Bernt Tandstad • i uniform frå undemffisersskuten.

garden. Faren, Petter Olsen, var i Amerika i fire år då Bernt var liten. Han kom tilbake i 1906, og då byrja han å tenkje på å bygge ny løe. Løa var ferdig i 1909. Det var den første løa på Sunnmøre med hengegolv over gjødselkjellaren. Det var Heinrich Schmidt som hadde ideen til dette. Fjøsmurane var elles av murstein (Schmidt-stein) og gråstein. Karolus Tandstad frå Jakobsgarden stod for murarbeidet. Bernt Tandstad gjekk på Tandstad gamle skule, som var ny den gongen. Lærar var mest Ole Strømme, men og Bastian Blindheim. Då han var 12 år, var han med på Borgundfjordfisket. For å få fri skulen til dette, måtte han arbeide inn skuletid. Det gjorde han ved å gå på skule både på Tandstad og Riksheim - 14 dagar på kvar plass. Han var med på Borgund-fjordfisket i fem år, - siste åra om bord i den 58 fot store «Hav skåren». Dette var ein garn- og linebåt med sju mann om bord. Eigarane var syskenborn til faren. Petter Olsen. Etter to år på denne båten var han fiskar hjå Petter og Bendik Alnes (Mette-Petter og Mette-Bendik). Han fekk denne plassen om bord fordi Tore-Fredrik på Drabløs måtte heim for å stelle kona, som vart sjuk.

Faren, Petter Olsen, fekk ein tømmerstokk over føtene borte i tømmerhoggarleiren Polson Camp i Amerika. Der var ingen dokter og resultatet vart at han vart stiv i begge knea. Han måtte ha krykkje og stav. Dette gjorde at det vart mykje å gjere for kona Marte og gutane som voks opp etter kvart. Tidleg måtte dei gjere det arbeidet som kravdest på ein gard. Dei pløgde i åtteårs-alderen - den eine kørde og den andre heldt plogen. Seinare knytte dei taumane bak på ryggen og pløgde åleine. Der var lite tid til å leike seg, bortsett frå at dei gjekk litt på ski om vintrane. Det var han Synske-Karl som laga skiene. Skorne laga han Solviken og faren. Vinterkleda var vadmel og strikkaplegg. Sommarkleda vart delvis laga av kveitemjølsekkar. Mora arbeidde frå tidleg morgon til seine kvelden, fortalte far. Dei dyrka mykje ny jord på garden og fekk diplom for det. Før dei dyrka den store attelega frå stabburet og opp-

over, hogg dei ned skogen og hadde uleska kalk på stuvane. Ovanfor gamlevegen var det mykje Stein. All steinen til løa kom derifrå. Det siste gutane braut av jord var ute i Øggardsvika.

Det var vanleg å gjere store arbeid på dugnad på den tida. Far fortalte at dei var 40 mann som braut jord ovanfor gamlevegen. Dei arbeidde laurdagen og hadde festdag om søndagen med koner og ungar. Største dugnaden var det då dei bygde sætrevegen fra Brune og fram i Færlia i Straumsdalen. Der var det 300 mann og dei gjorde vegen ferdig på ein dag. For kvar ku-eining skulle det skaffast tre mann. Bruket vårt skaffa 18 mann. Det var brennsnut til middag. Han var kokt nede i garden, frakta opp på Hindaholen, oppattvarma der, - og bore i spanner fram til Storhaugen. Bernt var ti år då dette hende og han hjelpte til med å bere. Det var aldri betaling for dugnadsarbeid, men folk møtte gjerne fram. Det vart frett mykje på slike dagar.

Bernt vart tidleg send opp i Straumsdalen for å gjæte. Dei gjekk berrføtte, og huda under føtene var tjukk og sterk. På Hindaholen låg han i eige sel, men på Langeneset låg han mest på «Hotellet», som var oppnamnet på selet til Øvst- og Nedst-Holen. Mjølka bar dei fra Langeneset og ut i Fonnene. Derifrå var det køyreveg. I Straumsdalen var det over hundre mjølkekryr på den tida og eit yrande liv om somrane. Der var mykje fin fisk i vatnet og mykje småvilt, mest ryper og orrfugl. Eit økologisk miljø i full blomstring.

Far tente seg opp pengar som fiskar. Noko av desse pengane gjekk til å kjøpe ein storfæring som skulle brukast i Borgundfjordfisket. Resten av pengane gjekk til å finansiere skulegangen på underoffisers-skulen. Han byrja på underoffisersskulen hausten 1922 og var ferdig i 1925. Om somrane var han dreng hos lensmann Ole Strømme. Det var han som slo Strømmegarden om somrane. Seinare, då Inge voks opp, vart han til god hjelp. Systra til Ole, Kanutte, var flink til all slags kvinnearbeid.

Etter underoffiserskulen reiste han til Oslo for å gå på politiskulen. Den varte i eitt år. Etter denne skulen budde han i Strømmegarden og dreiv dette bruket til 1937. Skulle han rundt i bygda som betjent, brukte han sykkelen.

Kristine frå nabogarden Nedstholen gifte seg med Knut Eidsvik i 1930. Anna Johanne Eidsvik var syskenbarnet til brudgommen og her møtttest dei to for første gong. Seinare i 1933 møtttest dei på eit songarstemne i Ålesund. Året etter vart dei gifte i Oslo. Dei busette seg i Jogarden på Straume.

Lensmann Strømme døydde i 1936 og Bernt vart lensmann etter han. Det var fire søkjurar til stillinga. Fylkesmannen bestemte at han måtte ha kontor i sentrum, så han bygde seg nytt hus på ei tomt han fekk kjøpe av Susanne Klokkehaug. Han bygde seg etter tida eit stort hus. Oppe budde fullmekting Ole Grønningsæter og ho Karen-faster. I hovudetasjen

Som bunadskledd utsending frå Norges Bondelag til det danske iMndting tala han til ti tusen danske landnuend.

budde han sjølv og i kjellaren hadde han kontor, hvelv og arrest.

Han var lensmann under krigen. Det var ei spennande episode då han var med å fange to tyske flygarar som hadde styrt ned på Brudevoll/Hjorthol. Han måtte elles lyde tyske ordrar under krigen -noko ikkje alle forstod.

Han tok over garden i 1942 og dreiv han framover til 1968. Det mest vanlege var at han leide tenestegutar og tenestejenter, men der budde familiar og. Sjølv budde han på Tandstad i eitt år. frå 1947. Mot slutten av denne tida var det broren Karl og na-boen Alfred som slo markane. T fjøset hadde han gri-ser.

Far var med på å starte idrettslaget Ringen i 1920. Då han kom heim frå underoffiserskulen, var han konkurranseløpar i fleire år. Han var ein av dei fremste løparane på Sunnmøre på denne tida . Han var formann i idrettslaget Ringen i mange år. Såleis var han primus motor då dei bygde idrettsbana på Slettegjerde. Ringen var idrettslaget hans heile livet. Han var stamgjest på heimekampane til laget då dei var med i handball i sytti- og åttiåra. I ungdomslaget Samhald var han også formann i nokre år. Då han vart gift, var begge aktivt med i ungdomslaget. Anna spela ofte fele på ungdomskveldane. I løpet av livet var han formann i mange lag og sam-

skipnader. På det meste var det 18 på same tid. I tillegg til innsatsen i idretts- og ungdomslag i krinsen, gjorde han ein innsats på mange andre område.

Han var med på å skipe Stranda og Sykkylven Billag og veksla mellom å vere formann og medlem av styret i mange år.

Han brende for målsaka. Det var ei sak han kjempa for heile livet. Dei åra han var formann i Sykkylven Mållag auka medlemstalet mykje. Han var alltid ute med medlemsblokka - dei vart medlemmer anten dei ville eller ikkje, vart det sagt.

Han var formann i Sykkylven Bondelag nokre år og fylkesformann i to år. Då var han ein tur til Danmark og heldt tale for fleire tusen danske bønder. Elles reiste han med familien på dei norske landsstemna i desse åra.

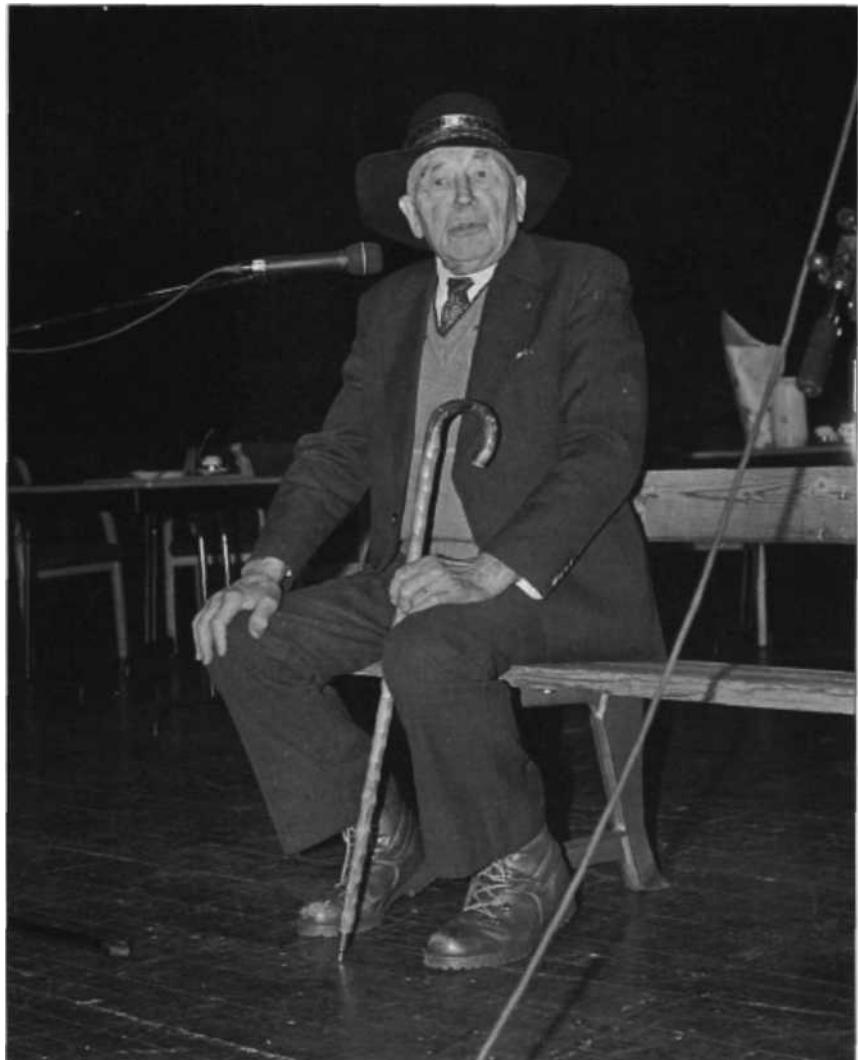
Han var med å skipe Sykkylven Rotaryklubb, og han var med på omrent alle møta like til han døydde. Han heldt mange foredrag på desse møta og Arnold Weiberg-Aurdal har forfatta eit skrift om desse. Han var med å starte Sykkylven Pensjonistlag og var med i styret i mange år. På turane var han populær på grunn av alle historiene han fortalte.

Skrønernakaren Bernt Tandstad vart heidra då han vart kåra til årets slorlygar i 1994. (Foto: Eldar Høidal).

Hjernen var alltid ein svært god kroppsdel hos far. Han hadde alltid lett for å hugse episodar og hendingar frå det lange livet sitt. Elles fanga han og opp historier frå andre forteljarar, Såleis vart det etter kvart temmeleg mange historier han kunne. Han kjende folk og deira spesielle lynne og dette prøvde han å få fram. Detaljrikdommen rundt historia var hans sterke side - og det var vel dette som gjorde at han vart kåra til storlygar for 1994, 92 år gammal. Han sette pris på denne utmerkinga. Ein del av historiene er samla i boka «Lett på døsa di» (1991)

Far var medlem i Sykkylven kommunestyre i fire periodar - tre bolkar før krigen og ein etter krigen. I kraft av si stilling var han medlem av bygningsrådet og formann i mange år. Han var også formann i valstyret i alle dei åra han var lensmann, I si levetid var han også verje for i alt 17 personar og medlem av mange kommunale nemnder. Det vart ei tid sagt at han og Øystein Eliassen konkurrerte om å vere med i flest nemnder, styre og utval.

Heile livet hadde han ei jarnhelse. Han var tilsett i lensmannsetaten i 45 år, og då var han ikkje borte frå

arbeidet sitt ein einaste dag på grunn av sjukdom. Det hende at han fekk influensa, men var ikkje borte frå arbeidet av den grunn. Som lensmann prøvde han alltid å løyse krangel og usemjø på ein minneleg måte. Han var lensmann i ei tid då det følgde respekt med denne stillinga. Det er heller ingen tvil om at han kunne vere ein myndig person. Men på botnen var han snill. Han var hjelksam og viste stor omsorg for andre. Det viste han til fulle då han pleia mor si og seinare kona si i mange år. Det var aldri noko syting i hans munn for at han måtte gjøre dette.

Fredagsmorgenon 23. mars vakna han og sjukepleierska spurde korleis han hadde hatt det om natta. Jau takk, svært bra, sa han. Eg har fått sove i heile natt. Si snur han seg over på sida og dett saman. Hjerneblødning - og døden er eit faktum etter berre nokre få minutt. Eit langt og aktivt liv enda brått -utan smerter av noko slag.

Laftekunst i Sykkylven

TEKST ROALD SOLHEIM

FOTO TORBJØRG OG SVEIN MIDTGÅRD

Torbjørg og Svein Midtgård eig og driv Toregarden i Hundeidvik. Dei har nya oppatt både stovehus og løe på ein slik måte at dei har teke vare på den opphavelege utsjånaden til begge bygningane.

Tømmeret er "handplukka" malmfare, henta frå eigen skog. Stokkane er telgte for hand og nova saman bit for bit. Dette er eit arbeid som krev god innsikt, godt handlag og stort tolmod. Du må ha tid til å prøve deg fram, og kanskje til og med gjere ting oppatt. Du må også vere fysisk sterk. Tømmeret er ikkje vektlaust.

Etter at sperrer og tro var komne på plass, var det taktekking. Torv over bjørkenever er vakkert å sjå på, men arbeidssamt å legge. Det vart mange gonger opp og ned stigen. Snøen er borte no. Graset veks grønt og godt mellom myrer og moldbakkar i Megardsdalen. Det er full sommar.

Hausten slår for døra. Myra er litt gulare enn før. Og kveldane kjem tidlegare. Endeleg er fritidshuset ferdig. Dei brunbeisa tømmerstokkane og den frodige gras tonar gjer at bygningen glir inn i fjellheimen på ein naturleg og god måte. Både Torbjørg og hunden er nøgde med resultatet. Det har dei all grunn til.

I tillegg til å vere gardbrukar, er Svein dugande bygningsmann. Biletserien nedanfor syner korleis familien laga fritidshuset sitt.

Etter at huset var ferdig tømra i tunet nede i Toregarden, vart kvar del grundig merka. Huset vart så varsamt nedteke, og deretter transportert til setra i Megardsdalen over 500 meter over havet. Her hadde Midtgård lagt til rettes trauste grunnsteinar. Huset vart så bygt opp att. Bra at alt var merka. På biletet ser vi Svein saman med sonen Stig-Tore. Dei driv og legg sperrer på bygningen. Snøen i fjella fortel at det er svært tidleg sommar.

Bøker frå Sykkylven Sogenemnd

Med oppdateringa av gardssogebanda 1 og 2, som Sverre Andestad nyss har gjennomført, har Sogenemnda ført lokalhistoria heilt fram til i dag. Dei som bur i husvere som ligg under gardsnumra 1-33, frå Aursnes til Velle-

dalen, skal kunne finne namnet sitt i den nye boka: *Sykkylven. Nye slekter*, som Sogenemnda gav ut tidlegare i haust. Sogenemnda har også andre bøker til sals som kan vere vegvisarar inn i bygda si nære forhistorie.

Gardssogabd. 1 med tillegg.	
Av Gustav Weiberg Aurdal.....	kr. 290,-
Gardssoga bd. 2.	
Av Gustav Weiberg Aurdal	kr. 290,-
Gardssoga bd. 3.	
Av Martin Gjævenes	kr. 290.-
Gardssoga bd. 4. Av Martin Gjævenes	kr. 200,-
Sykkylven. Nye slekter. Tillegg til bd. 1 og 2. Av Sverre Andestad	kr. 290,-
Tilbod på alle fire gardssogene pluss tilleggsbandet	kr. 1190,-
Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i fåme tider bd. 1. Biletbok	kr. 160,-
Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i farne tider'bd.'2. Biletbok	kr. 180.-
Jon Hole: Sykkylven. Bygda og folket i farne tider. bd. 3. Biletbok.	
Om utvandringa. Norsk og engelsk tekst. .	kr. 220,-
Tilbod på alle biletbøkene til Jon Hole.....	kr. 490,-
Jon Hole og Mindor Hjellegjerde: Sykkylven kommune/ Sykkylven kyrkje 1883- 1983.....	kr. 120,-
Ole Jostein Fet: I samhald og strid.	
Dei gamle bondesamvirka i Velledalen	kr. 170.-
Martin Gjævenes: Utvandrarane frå Sykkylven.....	kr. 60,-

Trygve Straume: Song og spel i Sykkylven.....	kr. 60,-
Folkemusikk frå Sykkylven.	
Bernt Høgset-slåttar.....	kr. 60,-
Folkemusikk frå Sykkylven.	
Blinde-Karl-slåttar.....	kr. 60,-
Religiøse folketonar.....	kr. 60,-
Korsongar.....	kr. 60,-
Sverre Aurdal:	
Folkemusikk frå Sykkylven	kr. 60,-
Årbok for Sykkylven 1992-1995	kr. 60,-
Årbok for Sykkylven 1996	kr. 70,-
Henrik Straumsheim: Ro stilt langsmed landet	kr. 190,-
Formidling:	
Eldar Høidal:	
Industrisoge for Sykkylven	kr. 155,-
Fredrik Wildhagen: Møbeldesigneren	
Ingmar Relling i perspektiv	

Bøkene er til sals i bankane, på biblioteket og i bokhandelen.

Sykkylven Sogenemnd

**Vi takkar følgjande bedrifter for
støtte til utgjevinga av Årbok
for Sykkylven 1996**

**SPAREBANKEN MØRE
KREDITKASSEN NORDVEST
MØRE TRAFO AS
EKORNES AS
HJELLEGJERDE MØBLER AS
SYKKYLVEN KOMMUNALE E-VERK
SVEIN ASBJØRNSEN PRODUKTDESIGN AS
GJENSIDIGE SYKKYLVEN
SANDELLA FABRIKKEN
PETERSON SYKKYLVEN AS
VESTLANDSKE MØBLER AS
O. URI & SØNN AS**

Møte utan lys

Når lampane sloknar
og natta tek tilbake lyset eg lånte
stig månen ned til meg
Han er einsam som eit barn
utanfor flokken

Vi snakkar ikkje, berre kjem
kvarandre i møte gjennom
rommet bortanfor tanken

Nils Einar Rye